

Державний вищий навчальний заклад «Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника»
Педагогічний факультет
Кафедра педагогіки імені Богдана Ступарика

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ
З ДИСЦИПЛНИ
“ІСТОРІЯ ДОШКІЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ”**

УДК 371.214.114 : 378.147 : 372.3

ББК 74.580.46

М 54

*Друкується за рішенням вченої ради Педагогічного факультету
ДВНЗ “Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника”
(протокол № 3 від 28 жовтня 2016 р.)*

Дане видання рекомендується студентам при вивченні курсу “Історія дошкільної педагогіки”, допоможе при підготовці до самостійних та практичних занять.

Рецензенти:

О. І. Кіліченко, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки початкової освіти.

І. В. Єгорова, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки імені Богдана Ступарика.

М 54 **Методичні рекомендації до самостійної роботи студентів з дисципліни М 54 “Історія дошкільної педагогіки” / авт.-упоряд. Н. М. Салига. – Івано-Франківськ : Вид-во Прикарпат. нац. ун-ту ім. В. Стефаника, 2016. – 96 с.**

**УДК 371.214.114 : 378.147 : 372.3
ББК 74.580.46**

ЗМІСТ

Пояснювальна записка	4
Загальна характеристика навчального курсу “Історія дошкільної педагогіки”	5
Зміст самостійної роботи студентів.....	10
Завдання для самоконтролю та самостійної перевірки знань теоретичного матеріалу	48
Форми самостійної та індивідуальної роботи студентів.....	61
Рекомендована література.....	80
Додатки.....	86

Пояснювальна записка

Історія дошкільної педагогіки як навчальна дисципліна посідає важливе місце в системі підготовки майбутніх вихователів дошкільних закладів і вчителів початкової школи. Її вивчення сприяє формуванню професійно-педагогічного світогляду, цілісної системи знань про найважливіші педагогічні концепції минулого, процеси, явища та факти.

Ознайомлення із шляхами розвитку теорії і практики дошкільного виховання в умовах різних суспільно-економічних формацій сприяє виробленню правильного ставлення до педагогічної спадщини, дозволяє критично використовувати досвід минулого в сучасних умовах, дає можливість простежити генезис багатьох педагогічних проблем і явищ, допомагає забезпечити оволодіння кращими здобутками зарубіжної та української педагогіки, уміннями їх творчо застосовувати у практичній і науковій діяльності, розкривати свій творчий потенціал.

Викладання дисципліни “Історія дошкільної педагогіки” здійснюється шляхом читання лекцій, проведення семінарських занять, самостійної роботи, яка є невід’ємною складовою навчального процесу, головним шляхом до самоосвіти. У процесі самостійної роботи студенти не тільки вивчають праці видатних педагогів минулого і сучасності, наукову літературу, а також виконують індивідуальні творчі завдання, курсові і дипломні роботи, ведуть науково-дослідну роботу з використанням інформаційних технологій.

Уміння студентів самостійно працювати над матеріалом забезпечує підготовку висококваліфікованих фахівців, формує уміння у майбутньому підвищувати свій науковий рівень, самостійно приймати рішення з тієї або іншої проблеми.

У самостійній роботі виявляються вміння студентів працювати з інформацією, переробляти її, вести необхідні записи, використовувати знання, аналізуючи нову інформацію тощо.

Цілі самостійної роботи:

- закріплення, поглиблення, розширення і систематизація знань, отриманих під час аудиторних занять;
- самостійне оволодіння певним навчальним матеріалом;
- формування умінь виявляти у зовнішньому плані те, що потрібно, на основі алгоритму діяльності, який міститься в умові завдання;
- формування знань, що допомагають вирішувати типові і нетипові завдання;
- розвиток самостійності мислення.

Пропонуємо методичні рекомендації щодо деяких видів самостійної та індивідуальної роботи студентів. Вони призначені для студентів спеціальності “Дошкільна освіта” всіх форм навчання з метою надання допомоги у самостійному вивченні курсу.

У ході роботи над методичними рекомендаціями були використані матеріали наукових публікацій наступних авторів: О.В.Васюк, О.П.Демченко, Л.І.Кучиної, П.Г.Лузан, В.В.Молодиченко, Т.С.Троїцької, інтернет-ресурси та ін.

Загальна характеристика навчального курсу “Історія дошкільної педагогіки”

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Галузь знань 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки (шифр і назва)	Нормативна	
	Напрямок підготовки <u>7.02030302 спеціаліст</u> (шифр і назва)		
Модулів – 1	Спеціальність (професійне спрямування): дошкільна освіта	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 2		1-й	1-й
Індивідуальне науково-дослідне завдання _____ _____ (назва)		Семестр	
Загальна кількість годин - 108		1-й	1-й
	Освітньо-кваліфікаційний рівень: <u>спеціаліст</u>	Лекції	
		32 год.	24 год.
		Практичні, семінарські	
		16 год.	4 год.
		Лабораторні	
		__ год.	__ год.
		Самостійна робота	
		60 год.	80 год.
		Вид контролю: екзамен	

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить:

для денної форми навчання – 48/60 (%)

для заочної форми навчання – 28/80%

Мета і завдання навчальної дисципліни

Предметом історії дошкільної педагогіки є становлення і розвиток дошкільного виховання, школи, освіти, педагогічної думки в контексті історичних етапів розвитку суспільства, розуміння яких дасть змогу студентам у майбутньому самостійно поглиблювати свої знання.

Метою курсу є розкрити скарби виховної мудрості рідного та інших народів; з'ясувати головні етапи розвитку виховання, школи і педагогічної думки в різні історичні періоди (від найдавніших часів і до наших днів); родинного виховання, української національної педагогіки; сформуванню у студентів духовність, національний характер, загальнолюдські моральні якості, залучити студентів до творчого дослідництва, сформуванню в них прагнення підвищувати свою педагогічну майстерність.

Основні завдання курсу:

- ознайомити студентів з тенденціями та закономірностями розвитку дошкільної педагогіки в історичній динаміці та в широкому європейському і світовому контексті;

- сформуванню у студентів цілісну систему поглядів на історію зарубіжної та вітчизняної педагогічної думки, освіти та виховання;

- забезпечити опанування студентами історико-педагогічної спадщини свого народу та усвідомлення значущості дошкільного виховання у розвитку суспільства;

- навчити майбутніх педагогів застосовувати набуті знання у практичній діяльності;

- сприяти використанню студентами пошукової діяльності, розвитку їхнього творчого потенціалу та формуванню професійного педагогічного світогляду.

- навчити студентів оперувати педагогічними категоріями й розуміти їх генезис;

- виховувати у студентів почуття пошани до педагогічної спадщини свого й інших народів, усвідомлення значущості педагогіки в розвитку суспільства, ролі обраної професії і власного професіоналізму у вихованні підростаючого покоління відповідно до сучасних вимог розвитку України.

У результаті вивчення дисципліни студенти повинні **знати:**

- понятійний апарат і теоретико-методологічні основи історії дошкільної педагогіки як наукової дисципліни;

- головні етапи розвитку зарубіжної та вітчизняної педагогіки в різні історичні періоди;

- основні історичні віхи становлення української етнопедагогіки;

- історію навчально-виховних закладів усіх рівнів;

- творчий доробок визначних зарубіжних та українських вчених у царині дошкільної педагогіки;

- історію розвитку національної дошкільної освіти в Галичині.

Вміти:

- аналізувати здобутки світової та вітчизняної педагогіки, застосовувати їх в національному дошкільному закладі;

- аналізувати історико-педагогічну літературу з метою осмислення різних історико-методологічних підходів;
- здійснювати науково-пошукову діяльність, розвивати свій творчий потенціал;
- розкривати як спільні закономірності, так і специфічні ознаки, притаманні розвиткові освіти, вихованню та педагогіки різних народів світу.

Структура залікових кредитів навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р		л	п	лаб	інд	с.р
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
<i>Теоретичний змістовий модуль I . Становлення та розвиток дошкільного виховання у західноєвропейських країнах</i>												
<i>Тема 1. Предмет та завдання курсу "Історія дошкільної педагогіки". Виховання в умовах первіснообщинного ладу.</i>	6	2	2			2	8	2				6
<i>Тема 2. Виховання та розвиток педагогічної думки в рабовласницькому суспільстві.</i>	6	2				4	8	2				6
<i>Тема 3. Особливості освітньо-виховної практики та педагогічної думки в епоху Середньовіччя.</i>	6	2				4	6					6
<i>Тема 4. Погляди Я.А. Коменського на виховання дітей дошкільного віку.</i>	6	2	2			2	8	2	2			4
<i>Тема 5. Педагогічні думки про дошкільне виховання у спадщині педагогів Західної Європи XVII-XVIII ст.</i>	6	2	2			2	6	2				4
<i>Тема 6. Суспільне дошкільне виховання дітей в педагогічній думці Західної Європи у XIX ст.</i>	6	2	2			2	8	2				6
<i>Тема 7 Зарубіжні педагогічні концепції дошкільної освіти XX ст.</i>	6	2				4	8	2				6
Разом за змістовим модулем 1	42	14	8			20	52	12	2			38

<i>Теоретичний змістовий модуль 2. Розвиток суспільного дошкільного виховання на українських землях</i>											
Тема 1. Народна педагогіка як джерело і основа наукової дошкільної педагогіки.	6	2				4	8	2			6
Тема 2. . Виховання, навчання та педагогічна думка на українських землях у дохристиянський період і в княжу добу.	8	2	2			4	8	2			6
Тема 3. Освіта України в епоху національного Відродження	8	2				6	6	2			4
Тема 4. Українська освіта та педагогіка наприкінці XVIII — середини XIX ст.	8	2				6	6	2			4
Тема 5. Педагогічна думка, освіта, становлення суспільного дошкільного виховання в Україні в кінці XIX-поч.XX ст.	8	2	2			4	6	2			4
Тема 6. Педагогічна думка, освіта, становлення суспільного дошкільного виховання в Галичині в кінці XIX-30-х рр.XX ст.	6	2				4	6	2			4
Тема 7. Розвиток педагогічної науки та освіти в Україні у міжвоєнний період. Педагогічна система А.С.Макаренка	6	2	2			2	6				4
Тема 8. Педагогічна діяльність і літературно-педагогічна спадщина В.О.Сухомлинського.	8	2				6	6				6
Тема 9. Сучасні тенденції розвитку дошкільної освіти незалежної України та їх порівняння із зарубіжними.	8	2	2			4	6		2		4
Разом за змістовим модулем 2	66	18	8			40	56	12	2		42
Усього годин	108	32	16			60	108	24	4		80

Практичний змістовий компонент 1

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	<i>Тема №1:</i> Предмет, завдання, методологічні основи курсу “Історія дошкільної педагогіки”. Освіта, виховання і розвиток педагогічної думки в умовах первісного та рабовласницького суспільства.	2
2.	<i>Тема №2:</i> Педагогічна система Яна-Амоса Коменського (1592-1670)	2
3.	<i>Тема №3:</i> Розвиток педагогічної думки європейських країнах в XVII-XVIII ст. Педагогічна спадщина Джона Локка (1632-1704) і Ж.-Ж.Руссо (1712-1827)	2
4.	<i>Тема №4:</i> Теорія та практика виховання дітей дошкільного віку в педагогічній системі Марії Монтессорі (1870-1952)	2
<i>Практичний змістовий компонент 2</i>		
1.	<i>Тема №1.</i> Виховання, навчання і педагогічна думка в Київській Україні-Русі та у період розвитку феодалізму (до XVII століття)	2
2.	<i>Тема№2:</i> Освітня діяльність і літературно-педагогічна спадщина С.Русової та Г.Ващенко в контексті сучасності.	2
3.	<i>Тема №3.</i> Педагогічна діяльність і літературно-педагогічна спадщина А.Макаренка та В.Сухомлинського в контексті сучасності	2
4.	<i>Тема№4:</i> Побудова національного дошкільного виховання, освіти та педагогічної науки незалежної суверенної України	2
	Разом:	16

Зміст самостійної роботи студентів

Теми, які виносяться на самостійне опрацювання	Години	
	Стаціо- нар	Заочн.
1. Предмет та завдання курсу “Історія дошкільної педагогіки”. Виховання в умовах первіснообщинного ладу. Виникнення виховання і освіти в світовій цивілізації. Теорії походження виховання (біологічна, психологічна, релігійно-ідеалістична, трудова, ін.). Соціальна суть походження виховання. Виникнення організованих форм виховання і навчання.	2	6
2. Виховання та розвиток педагогічної думки в рабовласницькому суспільстві. Виховання та навчальна практика у країнах Стародавнього Сходу. Розвиток педагогічної думки у Стародавньому Римі. Праця М.Ф.Квінтіліана “Про виховання оратора”.	4	6
3. Особливості освітньо-виховної практики та педагогічної думки в епоху Середньовіччя. Педагогічні ідеї епохи Відродження, їх гуманістичний характер. Педагоги-гуманіст епохи Відродження про дошкільне виховання дітей. Педагогічні ідеї ранніх соціалістів-утопістів	4	6
4. Погляди Я.А.Коменського на виховання дітей дошкільного віку. Підручники для дітей Я.А.Коменського. Відображення дидактичних поглядів Я.А.Коменського у сформульованих вимогах до підручників. Підручники “Видимий світ у малюнках”, “Відкриті двері мов і всіх наук”.	2	4
5. Погляди на проблеми дошкільного виховання у спадщині вчених Західної Європи ХVII-ХУІІІ століття. Погляди Ж.Ж.Руссо на виховання жінки. Роль жінки у суспільстві, її соціальний статус та обов’язки.	2	4
6. Суспільне дошкільне виховання дітей у педагогічній думці Західної Європи у ХІХ ст. Прогресивні аспекти роботи педагогів-філантропістів щодо удосконалення змісту навчання та виховання дітей дошкільного віку. Розвиток філантропізму і неогумінізму у Західній Європі у ХІХ ст	2	6
7. Зарубіжні педагогічні концепції дошкільної освіти ХХ ст. Актуальні проблеми дошкільної педагогіки в працях вчених Західної Європи. С.Френе про необхідність ранньої соціалізації дитини. Принципи гуманістичної педагогіки в діяльності та творчості Януша Корчака.	4	6
8. Народна педагогіка як основа і першоджерело наукової педагогічної теорії. Сутність і особливості народної педагогіки як науки. Джерело виникнення і розвитку етнопедагогіки. Основні віхи становлення і розвитку української етнопедагогіки. Основні складові частини (розділи) народної педагогіки. Принципи і методи народної педагогіки.	4	6
9. Виховання, навчання та педагогічна думка на українських землях у дохристиянський період і в княжу добу. Виховання у східних слов’ян в дохристиянську епоху. Виникнення азбуки та її	4	6

вплив на розвиток давньоруської освіти.. Типи навчальних закладів у дохристиянський період. Християнство як визначальний чинник бурхливого розвитку освіти. Освітня політика князів Володимира та Ярослава. Ідея дошкільного виховання у “Слові про закон і благодать” митрополита Іларіона.		
10. Освіта України в епоху національного відродження. Козацька педагогіка – унікальне явище світової педагогічної думки. Культура та освіта запорізького козацтва. Січові школи та їх значення у патріотичному вихованні дітей. Трагічна доля січових шкіл у II половині XVIII ст.	6	4
11. Українська освіта та педагогіка наприкінці XVIII — XIX ст. Погляди М.Шашкевича, І.Вагилевича та Я.Головацького на проблеми дошкільного виховання дітей. Боротьба Кирило-Мефодіївського братства за освіту, відкриття навчальних закладів з українською мовою навчання. Найвизначніші діячі Кирило-Мефодіївського братства. Філософський світогляд К.Ушинського. Проблема національного виховання дітей дошкільного віку в творчій спадщині К.Ушинського.	6	4
12. Педагогічна думка, освіта, становлення суспільного дошкільного виховання в Україні в кінці XIX-поч. XX ст. Педагогічні погляди Х.Алчевської. Б.Грінченко про гармонійний розвиток дітей раннього віку. Використання усної народної творчості в н книгах С.Русової та Г.Ващенко. Софія Русова і Галичина.	4	4
13. Педагогічна думка, освіта, становлення суспільного дошкільного виховання в Галичині в кінці XIX-30-х рр. XX ст. Розвиток освіти, дошкільного виховання і культури в Українській Народній республіці. Новації та труднощі становлення школи, дошкільного виховання в УНР. Ідея національного виховання у творчій спадщині А.Животка та Ю.Дзеровича. Приватне українське дошкільня й шкільництво в Галичині.	4	4
14. Педагогічна система А.Макаренка. Характеристика розвитку національної освіти у міжвоєнний період. Життєвий шлях та педагогічна діяльність А.Макаренка. Складові педагогічної майстерності А.Макаренка.	2	4
15. Педагогічна діяльність і літературно-педагогічна спадщина В.О.Сухомлинського. Життєвий шлях та педагогічна діяльність В.О.Сухомлинського. В.Сухомлинський про педагогічні умови організації трудового виховання дітей дошкільного віку. Провідні народно-педагогічні засоби у педагогічній системі В.Сухомлинського.	6	6
16. Сучасні тенденції розвитку дошкільної освіти незалежної України та їх порівняння із зарубіжними. Стан суспільного дошкільного виховання та організація різних типів дошкільних закладів. Пріоритети та проблеми виховання і освіти. Особливості дошкільної ланки освіти за рубежом. Основні напрями розвитку педагогічної думки за кордоном.	4	4
Всього:	60	80

Самостійна робота № 1

Предмет та завдання курсу “Історія дошкільної педагогіки”.

Виховання в умовах первіснообщинного ладу

Питання для самостійного вивчення:

1. Суть історії дошкільної педагогіки як науки.
2. Теорії походження виховання (біологічна, психологічна, релігійно-ідеалістична, трудова, ін.).
3. Соціальна суть походження виховання.
4. Виникнення організованих форм виховання і навчання.
5. Роль виховання в розвитку людського суспільства.

Проблемні питання для самоконтролю, аналізу й осмислення

1. У чому суть біологічної теорії походження виховання? Її основоположники.
2. Дати характеристику психологічної теорії походження виховання.
3. Розкрити суть трудової та релігійно-ідеалістичної теорій походження виховання.
4. Назвати організовані форми виховання і навчання.
5. Кому належала провідна роль у вихованні дітей?
6. Що можна вважати найдревнішими джерелами історії дошкільної педагогіки?
7. Які основні шляхи виховання підростаючої зміни у первісногородовому суспільстві?

Практичні завдання:

1. Підберіть газетні статті різних років, які б підтвердили важливість та актуальність вивчення історії дошкільної педагогіки.
2. Визначте головні напрями й засоби виховання дітей у первісному суспільстві, заповніть таблицю.

Таблиця 1.1.

Зміст виховання дітей у первісному суспільстві

Зміст виховання дітей у первісному суспільстві		
Напрямок виховання	Завдання	Методи й засоби
Фізичне		
Моральне		
Трудове		

3. З'ясуйте особливості, мету і зміст виховання хлопців і дівчат у первісному суспільстві, заповніть граф-схему.

Особливості виховання дітей різної статі в первісному суспільстві

Мета й завдання	Мета й завдання
Виховання хлопців	Виховання дівчат
Напрями й зміст	Напрями й зміст

Література

1. Артемова Л.В. Історія педагогіки України: підручник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів / Л.В.Артемова. – К.: Либідь, – 2006. – 424 с.
2. Демченко О.П. Практикум з історії педагогіки: навч.-метод. посіб.[для викладачів історії педагогіки, на допомогу студ. пед. ВНЗ під час самостійного вивчення теоретичних основ, підготовки до семінарських і практичних занять] / О.П.Демченко. – К.: Видавничий дім “Слово”, 2012. – 432 с.
3. Історія педагогіки: [навч. посіб.]/за ред. О.А.Дубасенюк, М.В.Левківського]. – Житомир: ЖДПУ, 1999. – 336 с.
4. Коваленко Є.І., Белкіна Н.І. Історія зарубіжної педагогіки. Хрестоматія: навч. посіб./Заг.ред. Є.І.Коваленко. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 664 с.
5. Кравець В. Історія класичної зарубіжної педагогіки та шкільництва: [навч. посіб. для студентів педагогічних навчальних закладів] /В.Кравець. – Тернопіль, 1996. – 436 с.
6. Сухомлинська О.В. Історія педагогіки як наука і як навчальний предмет: актуальні проблеми/О.В.Сухомлинська // Шлях освіти. – 2003. – №1. – С.39-73.

Самостійна робота № 2**Загальна характеристика педагогічних поглядів античних філософів***Питання для самостійного вивчення:*

1. Виховання і навчання в країнах Стародавнього Сходу.
2. Історичні, соціально-економічні чинники становлення системи виховання і навчання в країнах Стародавнього Сходу.
3. Виховання та розвиток педагогічної думки в рабовласницькому суспільстві.
4. Філософсько-педагогічна думка Стародавньої Греції.
5. Розвиток педагогічної думки у Стародавньому Римі.
6. Педагогічні погляди М.Ф. Квінтіліана.
7. Проблема дошкільного виховання в педагогічній думці давнього світу.

*Проблемні питання для самоконтролю,
аналізу й осмислення:*

1. Назвати найдревніші у світовій цивілізації школи.
2. Які предмети входили у зміст навчання шкіл древньої цивілізації?
3. Які чинники впливали на створення перших навчальних закладів у древніх цивілізаціях Сходу?
4. Які спільні та відмінні підходи до виховання дітей і молоді в країнах Стародавнього Сходу?
5. В чому суть сократівського методу?
6. Як ставився Платон до спартанської та афінської систем виховання?
7. Хто першим в історії прийшов до думки про необхідність запровадження дитячих дошкільних закладів? Які суспільні позиції привели мислителя до цієї думки?
8. Як вплинули філософські погляди Демокріта на розвиток педагогічної думки в античному світі?
9. Які погляди були в Платона щодо сімейного та суспільного виховання? Якому вихованню він надавав перевагу?
10. Хто із грецьких філософів вперше назвав педагогіку мистецтвом?
11. Хто є автором першої в історії педагогіки вікової періодизації?
12. Назвати засновника першої державної риторичної школи в Римі.
13. М.Ф. Квінтіліан про навчання дітей рідною мовою.
14. Які вимоги до вчителя формулює М.Ф. Квінтіліан? У чому історико-педагогічна цінність цих думок?
15. Коли зародилися елементи розподілу виховання на дошкільне й шкільне? З чим це було пов'язане?

Практичні завдання:

1. На основі узагальнення рекомендованої літератури складіть граф-схему, в якій у хронологічній послідовності розкрийте основні етапи діяльності давньогрецьких філософів, їх внесок у становлення педагогічної думки античності.
2. Проаналізуйте погляди Конфуція й створіть вербальний портрет ідеально вихованої людини.
3. На основі узагальнення особливостей освіти й виховання в Стародавній Греції, аналізу картини Рафаеля “Афінська школа” (1509) напишіть твір-роздум на тему: “Подорож у минуле: афінська школа”.
4. Надайте педагогічний коментар висловлюванню Платона: “Виховання – це засвоєння гарних звичок”.

Література

1. Демченко О.П. Практикум з історії педагогіки: навч.-метод. посіб.[для викладачів історії педагогіки, на допомогу студ. пед. ВНЗ під час самостійного вивчення теоретичних основ, підготовки до семінарських і практичних занять]/О.П.Демченко. – К.: Видавничий дім “Слово”, 2012. – 432 с.
2. Коваленко Є.І., Белкіна Н.І. Історія зарубіжної педагогіки. Хрестоматія: навч. посіб./Заг. ред. Є.І.Коваленко. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 664 с.

3. Кравець В. Історія класичної зарубіжної педагогіки та шкільництва: [навч. посіб. для студентів педагогічних навчальних закладів] /В.Кравець. – Тернопіль, 1996. – 436 с.

4. Крижанівський О.П. Історія Стародавнього Сходу: навч. посіб./О.П.Крижанівський. – К.: Либідь, 2002. – 590 с.

5. Левківський М.В. Історія педагогіки: навч.-метод. посіб./М.В.Левківський. –[3-е вид., доп.]. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 190 с.

6. Мешко О.І. Короткий виклад курсу: “Історія зарубіжної школи і педагогіки”: [навч.-метод. посіб.]/О.І. Мешко, О.І. Янкович, Г.М. Мешко. – Тернопіль: ТДТУ, 1998. – 81 с.

7. Мешко О.І., Янкович О, Мешко Г. Педагогіка Стародавнього світу/О.Мешко, О.Янкович, Г. Мешко. – Тернопіль, 1998. –52 с.

8. Таранов П.С. 120 філософів. Життя, доля, навчання /П.С.Таранов. – Сімферополь: Таврія, 1997. – С.11, 14, 15, 17, 26-27.

Самостійна робота № 3 **Особливості освітньо-виховної практики та педагогічної думки в епоху Середньовіччя.**

Питання для самостійного вивчення:

1. Загальні тенденції в розвитку освіти.
2. Зміст виховання і навчання.
3. Схоластика та її вплив на зміст і методику навчання.
4. Розвиток ідей дошкільного виховання в епоху Відродження.
5. Виникнення освіти для дівчат.

Проблемні питання для самоконтролю, аналізу й осмислення:

1. Чи можна стверджувати, що в середні віки (до епохи Відродження) повністю заперечувалася вся культурна спадщина античного світу?
2. У чому полягає обмеженість усіх виховних систем епохи середньовіччя?
3. Чи є справедливим твердження, що середньовіччя – це час застою в розвитку педагогічної теорії і практики?
4. Чому представників епохи Відродження називають гуманістами?
5. Чим характеризувалась гуманістична педагогіка епохи Відродження?
6. Чи можна стверджувати, що в епоху Відродження відбулося повне відновлення ідеалів античності?
7. Які навчальні заклади вважають найвищим досягненням епохи Відродження?
8. В чому суть педагогічного експерименту Вітторіно да Фельтре?
9. Хто вперше із представників епохи Відродження використав наочність ?
10. У чому новаторство педагогіки епохи Відродження?

11. Як називали створену Вітторіно да Фельтре школу нового типу? У чому її особливості?
12. Кого з педагогів епохи Відродження називали “батьком гуманності” й чому?

Практичні завдання:

1. Надати педагогічний коментар висловлюванню Мішеля Монтеня: “Тому, хто не пізнав наук добра, будь-яка інша наука приносить лише шкоду”.
2. Написати твір-мініатюру “Педагогічні ідеали та школи епохи Відродження”.
3. Підготувати інформацію про один із перших класичних університетів Західної Європи й простежити наступність традицій університетської освіти в наші дні.

Теми для рефератів:

1. Погляди на проблеми виховання дітей дошкільного віку в епоху середньовіччя.
2. Зміст і методи навчання дітей в “Будинку радості”.
3. Сутність морального виховання як основи педагогічної системи М.Монтеня.
4. Порівняння старої та нової освіти (за книгою Ф. Рабле “Гаргантюа і Пантагрюель”).

Література

1. Коваленко Є.І. Белкіна Н.І. Історія зарубіжної педагогіки. Хрестоматія: навч. посіб./Заг.ред.Є.І.Коваленко. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 664 с.
2. Кравець В. Історія класичної зарубіжної педагогіки та шкільництва: [навч. посіб. для студентів педагогічних навчальних закладів] /В.Кравець. – Тернопіль, 1996. – 436 с.
3. Крижанівський О.П. Історія Стародавнього Сходу: навч. посіб./О.П.Крижанівський. – К.: Либідь, 2002. – 590 с.
4. Левківський М.В. Історія педагогіки: навч.-метод. посіб./М.В.Левківський. –[3-е вид., доп.]. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 190 с.
5. Мешко О.І. Короткий виклад курсу: “Історія зарубіжної школи і педагогіки”: [навч.-метод. посіб.] / О.І. Мешко, О.І. Янкович, Г.М. Мешко. – Тернопіль: ТДТУ, 1998. – 81 с.
6. Мешко О.І., Янкович О, Мешко Г. Педагогіка Стародавнього світу/О.Мешко, О.Янкович, Г. Мешко. – Тернопіль, 1998. –52 с.

Самостійна робота № 4

Погляди Я.А.Коменського на виховання дітей дошкільного віку

Питання для самостійного вивчення:

1. Життя, педагогічна діяльність Я.А.Коменського.
2. Філософські основи педагогічної теорії Я.А.Коменського.
3. Проблема розвитку здібностей та обдарованості дітей в педагогічній теорії Я.А.Коменського.
4. Мета і зміст виховання дітей дошкільного віку в “материнській школі”.

Проблемні питання для самоконтролю, аналізу й осмислення:

1. Які чотири кардинальні моральні риси пропонує виховувати у дітей дошкільного віку Я.А.Коменський?
2. Що вважав Я.А.Коменський основою пізнання і навчання?
3. Які форми навчання Я.А.Коменського є неперевершеними до сьогодні?
4. Який принцип навчання відображає «Золоте правило» дидактики у Я.А.Коменського?
5. Чим назвав Я.А.Коменський школу без дисципліни?
6. З чим порівняв Я.А.Коменський вчителя?
7. В яких соціально-політичних умовах жив Я.А.Коменський?
8. У філософських системах Стародавньої Греції, працях М.Ф.Квінтіліана, Ф.Рабле, Т.Мора, Т.Кампанелли, М.Монтеня та ін. висловлюються оригінальні педагогічні ідеї. Однак вважається, що саме Я.А.Коменський є основоположником педагогічної науки. Обґрунтуйте це положення.
9. В чому полягає глибокий гуманізм педагогіки Я.А.Коменського?
10. Як визначав Я.А.Коменський мету і зміст виховання дітей дошкільного віку в “материнській школі”? Окресліть особливості виховання дітей в “материнській школі”.
11. Досвід яких шкіл взятий за основу Я.А.Коменським при обґрунтуванні класно-урочної системи?
12. У чому суть “Золотого правила” дидактики?
13. Які паралелі можна провести між системою навчання і виховання дітей дошкільного віку Я.А.Коменського і сучасною освітньою системою?
14. Чому Я.А.Коменського називають “Коперником у педагогіці”, “батьком дидактики”?
15. У чому полягає новаторство педагогічних ідей Я.А.Коменського?

Практичні завдання:

1. Дослідити історію написання, видання й перевидання праці Я.А.Коменського “Велика дидактика” й заповнити хронологічну таблицю.

**Хронологія видання й перевидання праці
Я.Ф.Коменського “Велика дидактика”**

Дата	Подія	Коментарі

2. Надати педагогічний коментар висловлюванням Я.А.Коменського: “Насіння ще не є плід”, “Немає нічого важчого, ніж перевиховати людину, яка погано вихована”.

3. Написати есе: “Ніколи з виноградної лози не буде хороших плодів, якщо не було необхідного догляду” (Я.А. Коменський).

4. Проаналізувати напрями й зміст дошкільного виховання у сім’ї, розкриті Я.А.Коменським у V-IX розділах “Материнської школи”, сформулювати поради-цитати матерям щодо розумового й фізичного розвитку малюків.

Теми для рефератів:

1. Мета виховання та навчання дітей дошкільного віку за Я.А. Коменським.
2. Я.А. Коменський та сучасність.
3. Я.А.Коменський та Україна.

Література

1. Демченко О.П. Практикум з історії педагогіки: навч.-метод. посіб.[для викладачів історії педагогіки, на допомогу студ. пед. ВНЗ під час самостійного вивчення теоретичних основ, підготовки до семінарських і практичних занять]/О.П.Демченко. – К.: Видавничий дім “Слово”, 2012. – 432 с.

2. Коваленко Є.І. Белкіна Н.І. Історія зарубіжної педагогіки. Хрестоматія: навч. посіб./Заг. ред. Є.І.Коваленко. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 664 с.

3. Кравець В. Історія класичної зарубіжної педагогіки та шкільництва: [навч. посіб. для студентів педагогічних навчальних закладів] /В.Кравець. – Тернопіль, 1996. – 436 с.

4. Крижанівський О.П. Історія Стародавнього Сходу: навч. посіб./О.П.Крижанівський. – К.: Либідь, 2002. – 590 с.

5. Левківський М.В. Історія педагогіки: навч.-метод. посіб./ М.В.Левківський. –[3-е вид., доп.]. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 190 с.

6. Мешко О.І. Короткий виклад курсу: “Історія зарубіжної школи і педагогіки”: [навч.-метод. посібник]/О.І. Мешко, О.І. Янкович, Г.М. Мешко. – Тернопіль: ТДТУ, 1998. – 81 с.

7. Мешко О.І., Янкович О, Мешко Г. Педагогіка Стародавнього світу/О.Мешко, О.Янкович, Г. Мешко. – Тернопіль, 1998. – 52 с.

8. Скільський Д. Виховання християнина в педагогічному вченні Я.А.Коменського/Д.Скільський//Рідна школа. – 2007. – №2. – С.71-75.

9. Хрестоматія з історії дошкільної педагогіки: навч. посіб./За заг. ред. Н.Борисової. – К.: Вища школа, 2004. – С.10-24.

Самостійна робота № 5

Погляди на проблеми дошкільного виховання у спадщині вчених Західної Європи ХУІ-ХУІІІ століття

Питання для самостійного вивчення:

1. Загальна характеристика та основні тенденції розвитку освіти періоду просвітництва.
2. Педагогічні ідеї французьких філософів-просвітителів.
3. Д.Локк про вирішальну роль виховання у розвитку дитини.
4. Педагогічна система Ж.Ж.Руссо.
5. Ідея вільного та природного виховання.

Проблемні питання для самоконтролю, аналізу й осмислення

1. Які головні риси розвитку освіти й педагогічної думки епохи Просвітництва?
2. Проаналізуйте вікову періодизацію Ж.Ж.Руссо і порівняйте її з періодизацією Я.А.Коменського.
3. Які погляди висловлював Ж.Ж.Руссо на виховання дітей раннього віку?
4. Як ставився Ж.Ж.Руссо до виховання дівчат?
5. Як трактує Ж.Ж.Руссо принцип свободи у вихованні?
6. Познайомтесь із рекомендаціями Ж.Ж.Руссо з приводу морального виховання дітей раннього віку. Чи з усіма ви погоджуєтесь? Аргументуйте відповідь.
7. Ваше ставлення до поглядів Ж.Ж.Руссо щодо вікової періодизації?
8. Якого значення Ж.Ж.Руссо надавав праці дітей у своїй педагогічній системі?
9. Якого значення надавав Д.Локк вихованню? Чи погоджуєтесь з його думкою про те, що “дитячі душі можна спрямувати в той чи інший бік так легко, як і воду...”?

Практичні завдання:

1. Написати твір-мініатюру “Реформаторська педагогіка кінця ХІХ-початку ХХ століття”.
2. На основі поглядів Д.Локка про організацію навчання сформулювати рекомендації вихователям щодо розвитку в дітей інтересу до знань.
3. Написати есе: “У кожної людини має бути голова філософа, а руки ремісника”(Ж.Ж.Руссо).

Теми для рефератів:

1. Внесок Ж.Ж.Руссо в теорію дошкільного виховання.
2. Педагогіка дошкільного віку епохи Просвітництва.
3. Проблеми різнобічного виховання особистості в концепції Ж.Ж.Руссо.
4. Проблеми сімейного виховання в педагогічній спадщині Д.Локка.

Література

1. Ваховский Л.Ц. Западноевропейская философия воспитания эпохи Просвещения/Л.Ц.Ваховский. – Луганск: Альма матер, 2011. – 292 с.
2. Демченко О.П. Практикум з історії педагогіки: навч.-метод. посіб.[для викладачів історії педагогіки, на допомогу студ. пед. ВНЗ під час самостійного вивчення теоретичних основ, підготовки до семінарських і практичних занять]/О.П.Демченко. – К.: Видавничий дім “Слово”, 2012. – 432 с.
3. Коваленко Є.І., Белкіна Н.І. Історія зарубіжної педагогіки. Хрестоматія: навч. посіб./Заг.ред.Є.І.Коваленко. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 664 с.
4. Кравець В. Історія класичної зарубіжної педагогіки та шкільництва: [навч. посіб. для студентів педагогічних навчальних закладів] /В.Кравець. – Тернопіль, 1996. – 436 с.
5. Крижанівський О.П. Історія Стародавнього Сходу: навч. посіб./О.П.Крижанівський. – К.: Либідь, 2002. – 590 с.
6. Левківський М.В. Історія педагогіки: навч.-метод. посіб./М.В.Левківський. –[3-е вид., доп.]. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 190 с.
7. Мешко О.І. Короткий виклад курсу: “Історія зарубіжної школи і педагогіки”: [навч.-метод. посібник] / О.І. Мешко, О.І. Янкович, Г.М. Мешко. – Тернопіль: ТДТУ, 1998. – 81 с.
8. Мешко О.І., Янкович О, Мешко Г. Педагогіка Стародавнього світу/О.Мешко, О.Янкович, Г. Мешко. – Тернопіль, 1998. – 52 с.
9. Скільський Д. Виховання християнина в педагогічному вченні Я.А.Коменського/Д.Скільський//Рідна школа. – 2007. – №2. – С.71-75.
10. Скринська О.Л. Проблеми сімейного виховання в педагогічній спадщині Джона Локка/Л.О.Скринська//Науковий вісник Південноукраїнського державного педагогічного університету імені К.Д.Ушинського. – Випуск 3.-Збірник наукових праць. – Одеса, 1999. – С.106-109.
11. Хрестоматія з історії дошкільної педагогіки: навч. посіб./За заг. ред. Н.Борисової. – К.: Вища школа, 2004. – С.10-24.

Самостійна робота № 6

Суспільне дошкільне виховання дітей в педагогічній думці Західної Європи у ХІХ ст.

Питання для самостійного вивчення:

1. Становлення дошкільної освіти в країнах Західної Європи у ХІХ ст.
2. Прогресивні аспекти роботи педагогів-філантропістів щодо удосконалення змісту навчання та виховання дітей дошкільного віку.
3. Розвиток філантропізму і неогумінізму у Західній Європі у ХІХ ст..
4. Погляди Й.Г.Песталоцці на завдання і зміст дошкільного виховання дітей.
5. Педагогічна система А.Дістервега.
6. Педагогічне вчення Ф.Фребеля.

7. Педагогічні погляди і діяльність соціалістів-утопістів Р.Оуена та Ш.Фур'є.

*Проблемні питання для самоконтролю,
аналізу й осмислення:*

1. Що є спільного між метою виховання А.Дістервега і метою виховання в Україні на сучасному етапі?
2. Чому А.Дістервега називають “учителем німецьких вчителів”?
3. Чому Р.Оуен вважав за необхідне відкривати дитячі ясла та дитячі садки?
4. В чому сутність авторитаризму виховання у Й.Гербарта?
5. Яка позиція Й.Ф.Гербарта щодо взаємозв'язку педагогічної теорії і практики?
6. Яким чином Й.Ф.Гербарт розмежовує педагогіку як науку й мистецтво виховання? У працях якого вітчизняного вченого-педагога ХІХ ст. знайшла продовження ця ідея?
7. Хто вперше в історії педагогіки запровадив принцип виховуючого навчання?
8. Які завдання перед вихованням дітей раннього віку ставили соціалісти-утопісти?
9. Чому Р.Оуена називають піонером суспільного дошкільного виховання?
10. Чому, на ваш погляд, Р.Оуен був рішучим противником сімейного виховання?
11. Хто із філантропістів запровадив початкове навчання?
12. У чому полягає сутність “дарів Фребеля”?
13. Який вплив мали ідеї Ф.Фребеля на розвиток дошкільного виховання в Україні?
14. У своїй праці “Дитячий садок” Ф.Фребель асоціює дошкільні заклади із “дитячими садками”, дітей – “рослинами”, а себе – “садівником”. Чи вважаєте ви вдалим вибір саме такої назви для дошкільної установи?

Практичні завдання:

1. Надати педагогічний коментар висловлюванням:
“Дітям не слід надокучати книжним учінням”. Як Ви ставитесь до ідеї навчання за фактами, а не за книгами? (Р.Оуен).
“Велика різниця – говорити самому чи викликати на розмову інших. Останнє – мистецтво справжнього вчителя...” (А.Дістервег).
2. Проаналізувати й порівняти ідею гармонійного виховання Й.Г.Песталоцці й мету сучасного національного виховання дітей і молоді в Україні, визначену в головних освітянських документах. Знайдіть спільні й відмінні складові в поглядах на цілі й завдання виховання особистості.
3. Створити на основі поглядів представників класичної зарубіжної педагогіки ХІХ ст.. зібраний портрет педагога-вихователя. Написати твір-роздум на тему “Хороший учитель учить шукати істину, поганий подає її в готовому вигляді”(А.Дістервег).

Теми для рефератів:

1. Й.Г. Песталоцці – засновник дидактики початкового навчання.
2. Ф.Фребель про дошкільне виховання.
3. Ідеї всебічного розвитку дітей дошкільного віку в працях соціалістів-утопістів.

Література

1. Демченко О.П. Практикум з історії педагогіки: навч.-метод. посіб.[для викладачів історії педагогіки, на допомогу студ. пед. ВНЗ під час самостійного вивчення теоретичних основ, підготовки до семінарських і практичних занять]/О.П.Демченко. – К.: Видавничий дім “Слово”, 2012. – 432 с.
2. Коваленко Є.І., Белкіна Н.І. Історія зарубіжної педагогіки. Хрестоматія: навч. посіб./Заг.ред.Є.І.Коваленко. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 664 с.
3. Кравець В. Історія класичної зарубіжної педагогіки та шкільництва: [навч. посіб. для студентів педагогічних навчальних закладів] /В.Кравець. – Тернопіль, 1996. – 436 с.
4. Крижанівський О.П. Історія Стародавнього Сходу: навчальний посібник/О.П.Крижанівський. – К.: Либідь, 2002. – 590 с.
5. Левківський М.В. Історія педагогіки: навч.-метод. посіб./М.В.Левківський. –[3-е вид., доп.]. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 190 с.
6. Мешко О.І. Короткий виклад курсу: “Історія зарубіжної школи і педагогіки”: [навч.-метод. посіб.] / О.І. Мешко, О.І. Янкович, Г.М. Мешко. – Тернопіль: ТДТУ, 1998. – 81 с.
7. Мешко О.І., Янкович О., Мешко Г. Педагогіка Стародавнього світу/О.Мешко, О.Янкович, Г. Мешко. – Тернопіль, 1998. – 52 с.
8. Сарапулова Є.Впорядкування думок. Почуттів і вчинків дитини: виховна система Й.Г.Песталоцці/Є.Сарапулова// Дошкільне виховання. – 2003. - №11. – С. 10-13.
9. Таранов П.С. 120 філософів. Життя, доля, навчання /П.С.Таранов. – Сімферополь: Таврия, 1997. – С.11, 14, 15, 17, 26-27.

Самостійна робота № 7

Зарубіжні педагогічні концепції дошкільної освіти першої половини ХХ ст.

Питання для самостійного вивчення:

1. Система освіти в провідних державах світу ХХ ст..
2. Дж.Дьюї про дитину, про особливості виховання дітей 4-5-и років.
3. С.Френе про необхідність ранньої соціалізації дитини.
4. М.Монтессорі про особливості виховання й розвитку дітей дошкільного віку.
5. Ідея цілісного виховання Р.Штайнера.
6. Принципи гуманістичної педагогіки в діяльності та творчості Януша Корчака.
7. Вихователь у педагогічній практиці Я.Корчака.

*Проблемні питання для самоконтролю,
аналізу й осмислення:*

1. Які економічні та соціально-політичні чинники вплинули на зростання інтересу до освіти в розвинених країнах світу в кінці ХХ ст.?
2. Чому ХХ ст. символічно названо “століттям дитини”?
3. Хто є автором ідеї про систематичне антропологічне обстеження дітей?
4. Хто є автором праці “Самовиховання і самонавчання в початковій школі”?
5. Чому радянська педагогіка піддавала критиці зарубіжні реформаторські течії?
6. Які соціально-педагогічні передумови виникнення реформаторської педагогіки як альтернативи традиційній педагогіці?
7. В чому полягала суть реформування загальноосвітньої школи в провідних державах світу на початку ХХ ст.? Якої ланки освіти воно стосувалось найбільше?
8. Як можна встановити межі втручання виховательки у процес “вільного виховання» дитини в системі М.Монтессорі?
9. Чи прослідковується взаємозв'язок ідей педагогіки Р.Штейнера та сучасних українських систем розвивального навчання?
10. Які саме проблеми виховання дітей дошкільного віку найбільш повно розкриті в педагогічній концепції Я.Корчака?
11. Які чинники вплинули на світогляд Я.Корчака?
12. У чому сутність подвигу Я.Корчака? Чи можна стверджувати, що весь педагогічний шлях, а не лише останній його етап, був педагогічним подвигом Я. Корчака?

Теми для рефератів:

1. Морально-релігійне виховання в експериментальній педагогіці.
2. Особливості розвитку дітей у вальдорфському дошкільному закладі.
3. Р.Штайнер про розвиток інтелектуальної сфери дітей дошкільного віку.
4. Вплив творчої спадщини Я.Корчака на українських педагогів.

Практичні завдання:

1. Написати есе: “Мислення починається на перехресті доріг” (Д. Дьюї).
2. Скласти розгорнуті анотації головних праць зарубіжних педагогів-реформаторів початку ХХ ст.. Заповніть таблицю.

Таблиця 1.3

**Анотації головних праць зарубіжних педагогів-реформаторів
початку ХХ ст..**

Педагог(роки життя)	Назва праці	Загальна характеристика	Роки життя
Дж.Дьюї(1859-1952)	“Досвід і освіта”		
Я.Корчак(1878-1942)	“Як любити дітей”		

3. Дати письмову відповідь на запитання “У чому полягають особливості організації роботи “Будинку дитини”? Заповніть таблицю.

Таблиця 1.4.

Особливості організації роботи “Будинку дитини” М.Монтессорі

Регламент роботи	Цитати	Коментарі
Розклад роботи		
Вправи для повсякденного життя		
Особливості харчування		

Література

1. Демченко О.П. Практикум з історії педагогіки: навч.-метод. посіб.[для викладачів історії педагогіки, на допомогу студ. пед. ВНЗ під час самостійного вивчення теоретичних основ, підготовки до семінарських і практичних занять]/О.П.Демченко. – К.: Видавничий дім “Слово”, 2012. – 432 с.

2. Коваленко Є.І., Белкіна Н.І. Історія зарубіжної педагогіки. Хрестоматія: навч. посіб. /Заг. ред. Є.І.Коваленко. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 664 с.

3. Кравець В. Історія класичної зарубіжної педагогіки та шкільництва: [навч. посіб. для студентів педагогічних навчальних закладів] /В.Кравець. – Тернопіль, 1996. – 436 с.

4. Крижанівський О.П. Історія Стародавнього Сходу: навч. посіб./О.П.Крижанівський. – К.: Либідь, 2002. – 590 с.

5. Левківський М.В. Історія педагогіки: навч.-метод. посіб./М.В.Левківський. –[3-е вид., доп.]. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 190 с.

6. Матюхіна В. Виховання вільної особистості у Вальдорфській школі/В.Матюхіна// Завуч (Шкільний світ). – 2008. – №25. – С.40-42.

7. Мешко О.І. Короткий виклад курсу: “Історія зарубіжної школи і педагогіки”: [навч.-метод. посібник]/О.І. Мешко, О.І. Янкович, Г.М. Мешко. – Тернопіль: ТДТУ, 1998. – 81 с.

8. Печенко І. Виховання для життя: соціалізація особистості в дитинстві у педагогіці Марії Монтессорі/І.Печенко//Рідна школа. – 2007. – №9. – 78-80.

Самостійна робота № 8

Народна педагогіка як основа і першоджерело наукової педагогічної теорії

Питання для самостійного вивчення:

1. Сутність і особливості народної педагогіки як науки.
2. Джерело виникнення і розвитку етнопедагогіки.
3. Основні віхи становлення і розвитку української етнопедагогіки.
4. Основні складові частини (розділи) народної педагогіки.
5. Принципи і методи народної педагогіки.

*Проблемні питання для самоконтролю,
аналізу й осмислення:*

1. Поміркуйте та сформулюйте аргументи, що доводять взаємозв'язок і взаємовплив народної (традиційної) та наукової (офіційної) педагогіки.
2. Яка педагогіка називається народною? Дайте визначення.
3. Висвітліть основні віхи історичного розвитку української етнопедагогіки.
4. Хто вперше ввів у науковий обіг термін “етнопедагогіка”?
4. Хто є провідними суб'єктами виховання у народній педагогіці? Які з них втратили свою важливість у сучасних умовах? Чи необхідно відновлювати дієвість впливу цих суб'єктів? Обґрунтуйте свою точку зору.
5. Як розвивався народно-педагогічний ідеал українців у різні історичні епохи?
6. Який, на вашу думку, стан застосування народної педагогіки в сучасній сім'ї, дошкільному закладі, школі, суспільстві?
7. Які шляхи впровадження ідей народної педагогіки в навчально-виховний процес сучасного дошкільного закладу і початкової школи?
8. У чому полягає значення народної педагогіки у відродженні національної дошкільної системи освіти й виховання?
9. Як ви розумієте процес етнізації особистості?
10. Які джерела виникнення і розвитку етнопедагогіки?
13. Яка роль етнопедагогіки в розвитку навчально-виховного процесу і педагогічної науки?
14. Які є засоби народної педагогіки?
15. У чому полягають виховні функції рідної мови як найголовнішого засобу народної педагогіки?
16. Розкрити виховну силу народних традицій, звичаїв і обрядів (навести конкретні приклади).
17. Який, на вашу думку, стан родинної педагогіки в сучасній сім'ї?
18. Розкрийте сутність принципів природовідповідності та народності виховання.
19. Які є шляхи впровадження народної педагогіки в навчально-виховний процес сучасного дошкільного закладу?

Практичні завдання:

1. Схематично репрезентуйте витоки родинної педагогіки як самостійної галузі педагогічних знань.
2. Підберіть висловлювання про родину, родинне виховання, сім'ю.
3. На ретроспективному аналізі свого дитинства доведіть, що родина – незамінний фактор розвитку людини.
4. Підберіть дві-три книги або журнальні статті, які стосуються проблем впровадження народної педагогіки в навчально-виховний процес сучасного дошкільного закладу.
5. Проаналізуйте фахові журнали та зробіть огляд наукових статей, у яких розкривається зародження та становлення української народної педагогіки.

Темати для рефератів:

1. Зміст і методи морального виховання дітей дошкільного віку у народній педагогіці.
2. Використання засобів народної педагогіки в трудовому вихованні дошкільнят.
3. Виникнення та розвиток гуманістичних ідей в українській педагогіці.
4. Основні віхи становлення української етнопедагогіки.
5. Мета і зміст виховання дітей дошкільного віку в народній педагогіці.
6. Слов'янська міфологія та етнопедагогіка східних слов'ян.

Література

1. Артемова Л.В. Історія педагогіки України: підруч. для студентів вищих педагогічних навчальних закладів /Л.В.Артемова. – К.: Либідь, – 2006. – 424 с.
2. Демченко О.П. Практикум з історії педагогіки: навч.-метод. посіб.[для викладачів історії педагогіки, на допомогу студ. пед. ВНЗ під час самостійного вивчення теоретичних основ, підготовки до семінарських і практичних занять]/О.П.Демченко. –К.: Видавничий дім “Слово”, 2012. – 432 с.
3. Дроб'язко П.І. Українська національна школа: витоки і сучасність: посібник / П.І. Дроб'язко. – К.: Академія, 1997. – 181 с.
4. Живодьор В.Ф. З історії національного шкільництва: [навчально-методичний посібник] /В.Ф.Живодьор, А.А.Сбруєва, М.Ю.Рисіна. – К.: ІЗМН, 1998. – 144 с.
5. Зайченко І.В. Історія педагогіки: у двох книгах/І.В.Зайченко. –К.: Видавничий дім Слово, 2010. – Кн. II: Школа, освіта і педагогічна думка в Україні. – 2010. – 1032 с.
6. Історія педагогіки: [навчальний посібник]/за ред. О.А.Дубасенюк, М.В.Левківського]. – Житомир: ЖДПУ, 1999. – 336 с.
7. Лисенко Н.В. Педагогіка українського дошкілля: У 3 частинах.– Ч. 2: навч. посіб./Н.В. Лисенко, Н.Р. Кирста. – К.: Видавничий Дім “Слово”, 2010. – 360 с.
8. Лисенко Н.В. Шляхами українського дошкілля в Галичині /Неллі Лисенко//Науковий вісник Чернівецького університету. – Педагогіка та психологія. Вип.122. – Чернівці: Рута, 2001. – С.67-74.
9. Любар О.О. Історія української школи і педагогіки: [навч. посіб.] / О.О.Любар, М.Г.Стельмахович, Д.Т.Федоренко. – К.: т-во “Знання”, КОО, 2003. – 450с.
10. Народна педагогіка: світовий досвід /[уклад. А.І.Кузьмінський, В.Л.Омеляненко]. – К.: Знання-Прес, 2003. – 134 с.
11. Стельмахович М. Вибрані педагогічні твори //У двох томах. – Том 2. Українська етнопедагогіка/Упоряд.: Л.Калуська, В.Ковтун, М.Ходак/За заг. ред. Л.Калуської. – Івано-Франківськ-Коломия. – Видавничо-поліграфічне товариство “Вік”. – 2012. – 462 с.
12. Сявавко Є.І. Українська етнопедагогіка: [навч.-метод. посіб.]. – Львів, Видавничий центр ЛНУ ім. І.Франка. – 2002. –159 с.

Самостійна робота № 9

Виховання, навчання та педагогічна думка на українських землях у дохристиянський період і в княжу добу

Питання для самостійного вивчення:

1. Виховання у східних слов'ян у дохристиянську епоху.
2. Виникнення азбуки та її вплив на розвиток давньоруської освіти.
3. Типи навчальних закладів у дохристиянський період.
4. Християнство як визначальний чинник бурхливого розвитку освіти.
5. Освітня політика князів Володимира та Ярослава.
6. Ідея дошкільного виховання у “Слові про закон і благодать” митрополита Іларіона.

Проблемні питання для самоконтролю, аналізу й осмислення:

1. Назвіть основні причини, що зумовили виникнення виховання як соціального явища. Яка з них є провідною і чому?
2. У чому полягає відмінність у вихованні за часів матріархату та патріархату? Прокоментуйте позицію Г.Ващенка щодо існування у наших предків матріархату до часів, що безпосередньо передували утворенню Київської Русі.
3. Наведіть докази прямої зумовленості виховання умовами матеріального та духовного життя спільноти за часів первісного суспільства.
4. Поміркуйте та сформулюйте аргументи, що доводять взаємозв'язок і взаємовплив народної та офіційної, наукової педагогіки.
5. Назвіть характерні шляхи та етапи формування шкільництва, освіти і педагогічної думки в Київській Русі.
6. Які київські князі відіграли найбільшу роль у розвитку шкільництва й освіченості населення в Київській Русі?
7. Визначте роль писемних пам'яток праукраїнської цивілізації у розвитку і формуванні системи шкільництва та виховання. Мотивуйте свої судження.
8. У чому полягають особливості монастирського аскетичного виховання? У яких педагогічних пам'ятках за часів Київської Русі підтримуються ідеали такого виховання, а в яких заперечуються?
9. Як змінювалися мета, зміст і форми виховання у східних слов'ян у дохристиянську епоху?
10. Яким чином виникнення і впровадження слов'янської азбуки вплинуло на розвиток давньоруської освіти?
11. Чому прийняття християнства Київською Руссю стало визначальним чинником бурхливого розвитку освіти?
12. Визначте спільне й відмінне у шкільництві Київської Русі та системи освіти Середньовічної Європи.
13. Порівняйте освіту в Київській Русі та Галицько-Волинській державі.
14. Поясніть зміст освіти у “школах грамоти” Київської Русі.

15. Обґрунтуйте думку про вирішальний вплив християнства на освіту Київської Русі.

16. Розкрийте основні педагогічні проблеми, висвітлені у відомих нам пам'ятках педагогічної думки Київської Русі.

17. Які настанови з “Повчання дітям” Володимира Мономаха щодо виховання дітей, на ваш погляд, є актуальними сьогодні?

18. Чому Іларіона вважають зачинателем вітчизняної дошкільної педагогіки?

19. На якому етапі розвитку людського суспільства з'явилась сім'я і сімейне виховання?

20. Як називалися перші навчальні заклади?

21. До чого вони готували дітей?

22. Що було ідеологічною основою виховання в дохристиянський період?

23. Які соціальні механізми передачі досвіду існували в той період?

24. Що ви можете сказати про буквенно-звукову графіку письма як одну з основ виникнення шкільного навчання?

Практичні завдання:

1. Напишіть твір-роздум на тему “Незалежність Київської Русі та розвиток освіти”.

2. Надати педагогічний коментар: “Зарити свій талант найлегше у власні лінощі” (Давній афоризм).

3. На основі змісту “Повчання дітям” Володимира Мономаха складіть цитати-поради вихователям щодо виховання дітей. Заповніть таблицю.

Таблиця 1.5

Поради вихователям щодо гармонійного виховання дітей

Напрямок виховання	Цитата	Порада (якість, риса характеру)

Теми для рефератів:

1. Освітньо-виховне значення писемних педагогічних пам'яток Київської Русі.

2. Народні ігри та розваги в системі фізичного виховання Київської Русі.

3. Традиції та засоби морального виховання молоді в Київській Русі.

4. Правове виховання дітей в Київській Русі.

Література

1. Арістотель “Політика. Уривки про виховання”/ Коваленко Є.І., Белкіна Н.І. Історія зарубіжної педагогіки. Хрестоматія: навч. посіб. //Заг.ред. Є.І.Коваленко. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – с.38-47.

2. Артемова Л.В. Історія педагогіки України: підручник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів /Л.В.Артемова. – К.: Либідь, – 2006. – 424 с.
3. Бабишин С.Д. Школа та освіта Давньої Русі (IX – першої половини XIII ст.) / С.Д. Бабишин. – К.: Вища шк., 1973. – 120 с.
4. 3. Біднов В. Школа й освіта на Україні / Василь Біднов //Українська культура. Лекції за ред. Дмитра Антоновича: [упоряд. Світлана Ульяновська]. – К.: Либідь, 1993. – С.40-71.
5. Демченко О.П. Практикум з історії педагогіки: навч.-метод. посіб.[для викладачів історії педагогіки, на допомогу студ. пед. ВНЗ під час самостійного вивчення теоретичних основ, підготовки до семінарських і практичних занять]/О.П.Демченко. –К.: Видавничий дім “Слово”, 2012. – 432 с.
6. Дроб’язко П.І. Українська національна школа: витоки і сучасність: посібник / П.І. Дроб’язко. – К.: Академія, 1997. – 181 с.
7. Живодьор В.Ф. З історії національного шкільництва: [навч.-метод. посібник] /В.Ф.Живодьор, А.А.Сбруєва, М.Ю.Рисіна. – К.: ІЗМН, 1998. – 144 с.
8. Зайченко І.В. Історія педагогіки: у двох книгах/І.В.Зайченко. –К.: Видавничий дім Слово, 2010. – Кн. II: Школа, освіта і педагогічна думка в Україні. – 2010. – 1032 с.
9. Історія дошкільної педагогіки [Текст]: хрестоматія: навч. посіб. для студ. пед. ін-тів спец. 03.07.02 “Педагогіка і психологія (дошкільна)” / упоряд.: З. Н. Борисова, В. З. Смаль. – 2-ге вид., доп. – К.: Вища школа, 1990. – 423 с.
10. Кравець В. Історія української школи і педагогіки: [навч.посіб. для студентів педагогічних навчальних закладів та університетів]/ В.П.Кравець.– Тернопіль, 1994. – 358 с.
11. Медвідь Л.А. Історія національної освіти і педагогічної думки в Україні: навч. посіб./Л.Медвідь. – К.: Вікар, 2003. – 335 с.
12. Радул О. Історія педагогіки України Х-ХУІ століть: Персоналії. Навчальне видання/ О.Радул. – К.: Видавництво Соломії Павличко “Основи”, 2005. – 238 с.
13. Розвиток народної освіти і педагогічної думки на Україні (X – початок XX ст.): [нариси / за ред. М.Д.Ярмаченка]. – К.: Радянська школа, 1991. – 381 с.
14. Сірополко С. Історія освіти в Україні: Підготував Ю.Вільчинський. – 2-ге вид.– Львів: Афіша. 2001. – 664 с.
15. Семчишин М. Тисяча років української культури / М.Семчишин. – К., 1993.
16. Хрестоматія з історії дошкільної педагогіки: навч. посіб./За заг. ред. Н. Борисової. – К.: Вища школа, 2004. – 492 с.

Самостійна робота № 10

Освіта України в епоху національного Відродження (XV1-XV111 ст.).

Питання для самостійного вивчення:

1. Значення українського національного Відродження в культурно-освітньому розвитку народу.
2. Перші високі школи на Україні.
3. Вплив козацтва в Україні на розвиток освіти й педагогіки.
4. Січові школи та їх значення у патріотичному вихованні дітей.
5. Трагічна доля січових шкіл у II половині XVIII ст.

Проблемні питання для самоконтролю, аналізу й осмислення:

1. У чому полягають відмінності українського національного й західноєвропейського Відродження?
2. Яке значення козацької системи освіти й виховання в українському національному Відродженні?
3. Які основні особливості освіти й виховання в козацьких школах?
4. Які ступені козацького виховання?
5. Яке значення Острозької академії як вищої школи й культурно-освітнього центру?
6. Завдяки кому Києво-Могилянська академія стала центром культури та освіти?

Практичні завдання:

1. Скласти короткий конспект праці: Кучина Л.І., Окса М.М., Пряникова Т.В. Упровадження ідей козацької педагогіки в сучасну школу. Монографія. – Мелітополь, 2001. – 57 с.
2. Розробити рекомендації для вчителів та вихователів щодо використання ідей і засобів козацької педагогіки у відродженні духовності школярів, їх національно-патріотичному вихованні.

Теми для рефератів:

1. Ступені навчання і виховання в козацькій педагогіці та системі шкіл.
2. Напрями і засоби виховання в козацькій педагогіці.
3. Українська педагогічна думка епохи українського національного Відродження.

Література

1. Артемова Л.В. Історія педагогіки України: підручник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів /Л.В.Артемова. – К.: Либідь, – 2006. – 424 с.
2. Демченко О.П. Практикум з історії педагогіки: навч.-метод. посіб.[для викладачів історії педагогіки, на допомогу студ. пед. ВНЗ під час самостійного вивчення теоретичних основ, підготовки до семінарських і практичних занять]/О.П.Демченко. –К.: Видавничий дім “Слово”, 2012. – 432 с.

3. Дроб'язко П.І. Українська національна школа: витoki і сучасність: посібник / П.І. Дроб'язко. – К.: Академія, 1997. – 181 с.
4. Живодьор В.Ф. З історії національного шкільництва: [навч.-метод. посібник] / В.Ф.Живодьор, А.А.Сбруєва, М.Ю.Рисіна. – К.: ІЗМН, 1998. – 144 с.
5. Історія педагогіки / За ред. М.С.Гриценка. – К.: Вища школа, 1993. – 447с.
6. Історія української школи і педагогіки: Хрестоматія/За ред. В.Г. Кременя. – К.: Знання, 2005. – 767 с.
7. Історія педагогіки: [навч. посіб.] / за ред. О.А.Дубасенюк, М.В.Левківського]. – Житомир: ЖДПУ, 1999. – 336 с.
8. Кравець В. Історія української школи і педагогіки: [навч. посіб. для студентів педагогічних навчальних закладів та університетів]/В.П.Кравець.– Тернопіль, 1994. – 358 с.
9. Кучина Л.І., Окса М.М., Пряникова Т.В. Упровадження ідей козацької педагогіки в сучасну школу. Монографія. – Мелітополь, 2001. – 57 с.
10. Левківський М.В. Історія педагогіки: навч.-метод. посіб./М.В.Левківський. –[3-є вид., доп.]. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 190 с.
11. Любар О.О. Історія української школи і педагогіки: [навч. посіб.] / О.О.Любар, М.Г.Стельмахович, Д.Т.Федоренко. – К.: т-во “Знання”, КОО, 2003. – 450с.
12. Медвідь Л.А. Історія національної освіти і педагогічної думки в Україні: навч. посіб./Л.Медвідь. – К.: Вікар, 2003. – 335 с.
13. Мицько І.З. Острозька слов'яно-греко-латинська академія / І.З.Мицько. – К.: Вища школа, 1990. – 190 с.
14. Розвиток народної освіти і педагогічної думки на Україні (X – початок XX ст.): [нариси / за ред. М.Д.Ярмаченка]. – К.: Радянська школа, 1991. – 381 с.
15. Кузь В.Г. Українська козацька педагогіка і духовність /В.Г.Кузь, Ю.Д.Руденко, О.Т. Губко. – Умань, 1995. – 115 с.
16. Микитась В.Л. Давньоукраїнські студенти і професори /В.Л.Микитась. – К.: Абрис, 1994. – 288 с.
17. Мицько І.З. Острозька слов'яно-греко-латинська академія (1576-1636) [за ред. Я.Д.Ісаєвича] / І.З.Мицько. – К., 1990. – 188 с.
18. Мицько І.З. Острозька слов'яно-греко-латинська академія (1576-1636) [за ред. Я.Д.Ісаєвича]/І.З.Мицько. – К., 1990. – 188 с.
19. Сірополко С. Історія освіти в Україні: Підготував Ю.Вільчинський. 2-ге вид. – Львів: Афіша. 2001. – 664 с.
20. Семчишин М. Тисяча років української культури/М.Семчишин. – К., 1993.
21. Хижняк З.І. Києво-Могилянська академія /З.І.Хижняк. – К.: Вища школа, 1988. – 262 с.
22. Огієнко І. Українська культура. Коротка історія культурного життя українського народу/І.Огієнко. – К.: Наукова думка, 1991. – С.3-39.

23. Руденко Ю.Д. Українська козацька педагогіка: витоки, духовні цінності, сучасність: навч. посіб. для студ. вузів/Ю.Руденко, О.Губко. – К.: МАУП, 2007. – 384 с.

24. Сірополко С. Історія освіти в Україні / С.Сірополко. – К.: Наук. думка, 2001. – 912 с.

25. Федоренко Д., Федоренко О. Взірець козацької звитяги: про козацьку педагогіку/Д.Федоренко, О. Федоренко//Рідна школа. – 2003. – №2. – 67-69.

Самостійна робота № 11

Українська освіта та педагогіка наприкінці XVIII — XIX ст.

Питання для самостійного вивчення:

1. Погляди М.Шашкевича, І.Вагилевича та Я.Головацького на проблеми дошкільного виховання дітей.

2. Боротьба Кирило-Мефодіївського братства за освіту, відкриття навчальних закладів з українською мовою навчання.

3. Найвизначніші діячі Кирило-Мефодіївського братства.

4. Проблема національного виховання дітей дошкільного віку в творчій спадщині К.Ушинського.

5. Громадсько-педагогічна діяльність О.В.Духновича на засадах народності, демократизму та гуманізму.

6. Гуманізм педагогічних поглядів Т.Г.Шевченка. Погляди поета на сімейне виховання дітей дошкільного віку.

7. Внесок К.Д.Ушинського в розвиток дошкільного виховання.

8. К.Д.Ушинський про взаємозв'язок педагогіки й психології.

Проблемні питання для самоконтролю, аналізу й осмислення

1. Які основні особливості системи освіти XIX ст. ?

2. Хто написав “Буквар Южноруський” ?

3. Хто є втором української “Читанки” у Галичині (XIX ст.) ?

4. Хто із педагогів обґрунтував метод навчання грамоти?

5. Яке значення мали навчальні книги О.В.Духновича, Т.Г.Шевченка, П.О.Куліша та інших прогресивних діячів у поширенні освіти в Україні?

6. Дослідіть родовід К.Д.Ушинського, доведіть його українське походження.

7. Педагогіку К.Д.Ушинський вважав наукою чи мистецтвом?

8. Які ідеї К.Д.Ушинського є найбільш актуальними на сучасному етапі розбудови національного дошкільного закладу.

Практичні завдання:

1. Складіть граф-схему “Навчальні книги в Україні (XIX ст.)”.

2. Напишіть твір-мініатюру на одну з тем за вибором: “Ідеал вчителя очима видатних діячів України у ХІХ ст..”, “Образ матері-виховательки у творах Т.Г.Шевченка”.

3. Надати педагогічний коментар: “Наставник повинен бути обдарований особливими властивостями і серед них такі: ...мати справжнє покликання до цієї служби...; мати добрі і правильні знання і відомості...; мати чистий і добродішній характер...; бути від природи лагідним і поважним...; учнів своїх любити і їхню любов також для себе заслужити; ...володіти легким, зрозумілим способом викладання; ...повинен добрий порядок поважати.”(О.В. Духнович. “Народна педагогія”).

4. На основі поглядів К.Д.Ушинського про вчителя та його професійну підготовку складіть словесний “Портрет ідеального вчителя”.

5. Прочитайте вислови О.В.Духновича про педагогічне покликання вчителя, подумайте над ними, заповніть таблицю.

Таблиця 1.6

Погляди щодо думки О.В.Духновича про педагогічне покликання вчителя

Я погоджуюсь із думкою О.В.Духновича, тому що	Я не погоджуюся із думкою О.В.Духновича, тому що

6. Викласти свої міркування:

“Педагогіка – не наука, а мистецтво – найбільш обширне, складне, високе з усіх мистецтв” (К.Д. Ушинський).

“Якщо педагогіка хоче виховувати людину різнобічно, то вона повинна спочатку пізнати її так само різнобічно” (К.Д.Ушинський).

“У вихованні все повинно базуватися на особі вихователя, тому що виховна сила виливається тільки з живого джерела людської особистості”(К.Д. Ушинський).

6. Розв’язати педагогічну задачу:

К.Д. Ушинський писав, що коли б люди “віднайшли казковий мішок, із якого вистрибує усе, що душі заманеться, або винайшли машину, яка замінює будь-яку працю людини: одним словом, разом досягли тих результатів, яких досягають техніки і політекономі, то сам розвиток людства зупинився б: розпуста і дикість заволідали б суспільством, а саме суспільство зруйнувалось би”.

7. Перепишіть до своїх конспектів п’ять висловлювань О. Духновича. Придумайте для всіх цитат спільний заголовок.

“Люби свій народ не тому, що він славний, – а тому, що він твій”.

“Хто стидається за свій народ, той сам себе стидається”.

“Цивілізація нашого часу – це утрата природної свободи. Людина цивілізована, або, як кажуть, освічена, відтягується від свого роду, притягується до чужого, вона працює для чужого, вона задоволена своїм, своє сукно їй здається грубим. Та коли чужинці обскакують її, тоді вона заздрить своїм,

зітхаючи: “ О коли б я був zostався при своєму, не був би я тепер на сміх чужим і своїм”.

“Багато листя на дереві – мало плодів; багато бесіди – мало розуму”. “Де сови гучать і скрегочуть сороки, там соловей мовчить”.

Теми для рефератів:

1. К.Д.Ушинський про жіночу освіту.
2. Проблема наступності дошкільної та початкової ланок навчання в педагогічній спадщині К.Д.Ушинського.
3. Використання педагогічної спадщини К.Д.Ушинського в сучасному дошкільному навчальному закладі.
4. Т.Г.Шевченко і народна педагогіка.
5. Доля жінки-матері в поглядах Т.Г.Шевченка.
6. Індивідуалізація та диференціація навчання в педагогічних поглядах О.В.Духновича.

Література

1. Артемова Л.В. Історія педагогіки України: підручник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів /Л.В.Артемова. – К.: Либідь, – 2006. – 424 с.
2. Демченко О.П. Практикум з історії педагогіки: навч.-метод. посіб.[для викладачів історії педагогіки, на допомогу студ. пед. ВНЗ під час самостійного вивчення теоретичних основ, підготовки до семінарських і практичних занять]/О.П.Демченко. –К.: Видавничий дім “Слово”, 2012. – 432 с.
3. Дроб’язко П.І. Українська національна школа: витоки і сучасність: посібник/П.І. Дроб’язко. – К.: Академія, 1997. – 181 с.
4. Живодьор В.Ф. З історії національного шкільництва: [навч.-метод. посіб.]/В.Ф.Живодьор, А.А.Сбруєва, М.Ю.Рисіна. – К.: ІЗМН, 1998. – 144 с.
5. Історія української школи і педагогіки: Хрестоматія/За ред. В.Г.Кременя. – К.: Знання, 2005. – 767 с.
6. Історія української школи й педагогіки в матеріалах та документах/За ред. В.Г.Кременя. - Кривий Ріг: Видавництво “Кривбасавтоматика плюс”, 2002. – 644 с.
7. . Історія педагогіки: [навч. посіб.]/за ред. О.А.Дубасенюк, М.В.Левківського]. – Житомир: ЖДПУ, 1999. – 336 с.
8. Кравець В. Історія української школи і педагогіки: [навч. посіб. для студентів педагогічних навчальних закладів та університетів]/В.Кравець.– Тернопіль, 1994. – 358 с.
9. Левківський М.В. Історія педагогіки: навч.-метод. посіб./М.В.Левківський. –[3-е вид., доп.]. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 190 с.
10. Любар О.О. Історія української школи і педагогіки: [навч. посіб.] / О.О.Любар, М.Г.Стельмахович, Д.Т.Федоренко. – К.: т-во “Знання”, КОО, 2003. – 450с.

11. Медвідь Л.А. Історія національної освіти і педагогічної думки в Україні: навч. посіб./Л.Медвідь. – К.: Вікар, 2003. – 335 с.
12. Мосіяшенко В.А., Задорожна Л.В., Курок О.І. Історія педагогіки України в особах: навч. посіб./В.А.Мосіяшенко, Л.В.Задорожна, О.І.Курок. – Суми: ВТД “Університетська книга”, 2005.–266 с.
13. Розвиток народної освіти і педагогічної думки на Україні (X – початок XX ст.): [нариси / за ред. М.Д.Ярмаченка]. – К.: Радянська школа, 1991. – 381 с.
14. Ступарик Б.М. Національна школа: витоки, становлення: [навч.-метод. посіб.]/Б.М.Ступарик. – К.: ІЗМН, 1998. – 336 с.
15. Видатні українські педагоги: інформаційний довідник/авт. упор. Л.В.Калуська. – Тернопіль: Мандрівець, 2008. – 224 с.
16. Машталер О.В. Педагогічна і освітня діяльність О.В.Духновича / О.В.Машталер; За ред. О.Р.Мазуркевич. – К: Рад. шк., 1966. – 148 с.
17. Нариси історії українського шкільництва /За ред.О.Сухомлинської. – К., 1996.– 232 с.
18. Персоналії в історії національної педагогіки. 22 видатних українських педагоги: підручник/А.М.Бойко, В.Д.Бардінова та ін. –К.: ВД “Професіонал”, 2004. – 576 с.
19. Духнович О. “Народна педагогія”//Історія української школи і педагогіки: Хрестоматія/ Уклад.: О.О.Любар; За ред. В.Г.Кременя. – К.: Знання. 2005. – С.189-194.
20. Ушинський К.Д. “Про народність у громадському вихованні” //Історія української школи і педагогіки: Хрестоматія/Уклад.: О.О.Любар; За ред. В.Г.Кременя.– К.: Знання. 2005. – С.211-221.
21. Ушинський К.Д.“Рідне слово”//Історія української школи і педагогіки: Хрестоматія/ Уклад.: О.О.Любар; За ред. В.Г.Кременя. – К.: Знання. 2005. – С.230-237.
22. Шевченко Т. Буквар южнорусскій //Історія української школи і педагогіки: Хрестоматія/Уклад.: О.О.Любар; За ред. В.Г.Кременя. – К.: Знання, 2005. – С.157-168.

Самостійна робота № 12

Педагогічна думка, освіта, становлення суспільного дошкільного виховання в Україні в кінці ХІХ-поч.ХХ ст.

Питання для самостійного вивчення:

1. Розширення системи педагогічної освіти.
2. Розвиток шкіл і дошкільного виховання в умовах відновлення народного господарства й індустріалізації країни.
3. Внесок українських просвітителів у розвиток дошкільної освіти і виховання.
4. Створення системи народної освіти і школи в Україні в 20-30-ті рр. ХХ ст..
5. Система навчання в недільній школі Х.Алчевської.

6. Б.Грінченко про гармонійний розвиток дітей раннього віку.
7. Використання усної народної творчості в книгах С.Русової та Г.Ващенко.
8. Педагогічні погляди Н.Лубенець.
9. Педагогічний доробок Г.Ващенко.
10. Софія Русова і Галичина.

*Проблемні питання для самоконтролю,
аналізу й осмислення*

1. Визначте головні фактори, які впливають на стан освіти в Україні кінця ХІХ-початку ХХ ст..?
2. У чому полягає демократичний характер громадсько-просвітницької діяльності Х.Алчевської?
3. Доведіть світове значення діяльності Х.Алчевської в розвитку й поширенні ідей жіночої освіти.
4. Просвітницька діяльність, теорія і методика дошкільного виховання С.Ф.Русової.
5. У чому полягає зміст авторської програми Б.Д.Грінченка з підготовки вчителя.
6. У чому полягала суперечність поглядів Б.Д.Грінченка й Х.Алчевської щодо організації недільних шкіл.
7. Внесок Н.Лубенець у розвиток дошкільної педагогіки й освіти
8. Який внесок С.Ф.Русової в розвиток дошкільного виховання й національної школи.
9. Чому С.Ф.Русова увійшла до історії як фундатор вітчизняної теорії й методики дошкільного виховання?
10. У чому полягає спільність поглядів громадських діячів, просвітителів, педагогів цього періоду?
11. Яке значення мають педагогічні ідеї педагогів і прогресивних діячів цього періоду на сучасному етапі? Доведіть чи спростуйте їх актуальність

Практичні завдання:

1. Зібрати бібліографію щодо соціальних та педагогічних поглядів Х.Алчевської та Б.Грінченка.
2. Складіть словесний опис ідеалу українця, взявши за основу риси характеру, виділені в книзі Г.Г.Ващенко “Виховний ідеал”.
3. Надати педагогічний коментар:
 “Школа дисциплінує розум, годує його різними думками, а думка керує і серцем і волею” (С. Русова).
 “Український педагог, теоретик, так і практик повинен чітко уявляти собі характерні риси українського інтелекту: як позитивні, так і негативні. Перші має всемірно плекати й розвивати, другі – усувати й замість них виховувати інші, що підносять нашу духовність” (Г.Ващенко).

Теми для рефератів:

1. Літературно-художня творчість Г.Ващенко.
2. С.Ф.Русова про значення дошкільного виховання в системі національної освіти.
3. Г.Г.Ващенко про виховання молоді на загальнолюдських засадах.
4. Педагогічні пошуки двадцятих років.
5. Педологічна служба в школах України в 20-30-х роках ХХ ст.

Література

1. Артемова Л.В. Історія педагогіки України: підручник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів /Л.В.Артемова. – К.: Либідь, – 2006. – 424 с.
2. Ващенко Г. За методи навчання //Історія української школи і педагогіки: Хрестоматія/ Уклад.: О.О.Любар; За ред. В.Г.Кременя. – К.: Знання. 2005.– С.448-458.
3. Ващенко Г.Г. Виховний ідеал //Історія української школи і педагогіки: Хрестоматія/ Уклад.: О.О.Любар; За ред. В.Г.Кременя. – К.: Знання. 2005. – С.494-507.
4. Грінченко Б.Д. Українська граматка до науки читання й писання// Хрестоматія з історії дошкільної педагогіки: навч. посіб./За заг. ред. Н.Борисової. – К.: Вища школа, 2004. – С.259-262.
5. Грінченко Б.Д. Дзвоник// Коваленко Є.І., Белкіна Н.І. Історія зарубіжної педагогіки. Хрестоматія: навч. посіб./Заг. ред.Є.І. Коваленко. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – С.252-259.
6. Грінченко Б. Українська граматка до науки читання й писання//Коваленко Є.І., Белкіна Н.І. Історія зарубіжної педагогіки. Хрестоматія: навч. посіб./Заг.ред. Є.І.Коваленко. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – С.259-262.
7. Видатні українські педагоги: інформаційний довідник / авт. упор. Л.В.Калуська. – Тернопіль: Мандрівець, 2008. – 224 с.
8. Демченко О.П. Практикум з історії педагогіки: навч.-метод. посіб.[для викладачів історії педагогіки, на допомогу студ. пед. ВНЗ під час самостійного вивчення теоретичних основ, підготовки до семінарських і практичних занять]/О.П.Демченко. –К.: Видавничий дім “Слово”, 2012. – 432 с.
9. Джус О. Берегиня роду Ліндфорс–Русових /О.Джус //Обрії : науково–педагогічний журнал. – Івано–Франківськ, 2004. – № 1(18). – С. 13–18.
10. Джус О. Творча спадщина Софії Русової періоду еміграції/О.Джус. – Івано-Франківськ: Плай, 2002. – 260 с.
11. Живодьор В.Ф. З історії національного шкільництва: [навч.-метод. посіб.] /В.Ф.Живодьор, А.А.Сбруєва, М.Ю.Рисіна. – К.: ІЗМН, 1998. – 144 с.
12. Зайченко І.В. Педагогічна концепція С.Русової: навч. посіб. для студентів педагогічних спеціальностей вузів / Передмова М.Д.Ярмаченка. – 2-е вид., доп. і перероб. – Чернігів: Чернігівський державний педагогічний університет імені Т.Г.Шевченка, 2000. – 234 с.
13. Історія дошкільної педагогіки [Текст]: хрестоматія: навчальний посібник для студ. пед. ін-тів спец. 03.07.02 “Педагогіка і психологія

(дошкільна) ” / упоряд.: З. Н. Борисова, В. З. Смаль. – 2-ге вид., доп. – К.: Вища школа, 1990. – 423 с.

14. Історія педагогіки: [навч. посіб.]/за ред. О.А.Дубасенюк, М.В.Левківського]. – Житомир: ЖДПУ, 1999. – 336 с.

15. Історія соціального виховання (з давніх часів до середини ХХ століття): Хрестоматія/Упоряд.: О.С.Радул та ін. – Кіровоград: ТОВ“Уменс-ТД”, 2010. – 464 с.

16. Короткий нарис розвитку громадського дошкільного виховання в Україні(з 1991 р.) //Хрестоматія з історії дошкільної педагогіки: навч. посіб./За заг. ред. Н.Борисової. – К.: Вища школа, 2004. – С.486-489.

17. Кравець В. Історія класичної зарубіжної педагогіки та шкільництва: [навч. посіб. для студентів педагогічних навчальних закладів] /В.Кравець. – Тернопіль, 1996. – 436 с.

18. Кравець В. Історія української школи і педагогіки: [навч. посіб. для студентів педагогічних навчальних закладів та університетів] /В.П.Кравець.– Тернопіль, 1994. – 358 с.

19. Левківський М.В. Історія педагогіки: навч.-метод. посіб./М.В.Левківський. –[3-е вид., доп.]. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 190 с.

20. Любар О.О. Історія української школи і педагогіки: [навч. посіб.] / О.О.Любар, М.Г.Стельмахович, Д.Т.Федоренко. – К.: т-во “Знання”, КОО, 2003. – 450с.

21. Нариси історії українського шкільництва. 1905-1933: навч. посіб. / О.В.Сухомлинська та ін. – К.: Заповіт, 1996. – 304 с.

22. Лисенко Н.В. Педагогіка українського дошкільця. У 3 частинах.– Ч. 2: навч. посіб. /Н.В. Лисенко, Н.Р. Кирста. – К.: Видавничий Дім “Слово”, 2010. – 360 с.

23. Лисенко Н.В. Шляхами українського дошкільця в Галичині /Неллі Лисенко//Науковий вісник Чернівецького університету. – Педагогіка та психологія. – Вип.122. – Чернівці: Рута, 2001. – С.67-74.

24. Лубенець Н.Д. Фребель і Монтесорі//Коваленко Є.І., Белкіна Н.І. Історія зарубіжної педагогіки. Хрестоматія: навч. посіб./Заг.ред. Є.І.Коваленко. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – С.283-291.

25. Нагачевська З.І. Педагогічна думка і просвітництво в жіночому русі Західної України(друга половина ХІХ ст.-1939 р.)[Текст]: монографія /З.І.Нагачевська; Прикарпатський національний ун-т ім.Василя Стефаника. – Івано-Франківська: Підприємець Третяк І.Я., 2007. – 764 с.

26. Нагачевська З.І. Становлення і розвиток суспільного дошкільного виховання в Галичині (ХІХ – перша третина ХХ ст.): Програма і методичні рекомендації до спецкурсу. – Івано-Франківськ: Плай, 1997. – 44 с.

27. Нариси історії українського шкільництва /За ред. О.Сухомлинської. – К., 1996.– 232 с.

28. Розвиток народної освіти і педагогічної думки на Україні (Х – початок ХХ ст.): [нариси / за ред. М.Д.Ярмаченка]. – К.: Радянська школа, 1991. – 381 с.

29. Русова С. Вибрані педагогічні твори /С. Русова ; ред. Н. Ф. Сідаш. – К. : Освіта, 1996. – 304 с.

30. Русова С.Ф. Дошкільне виховання//Хрестоматія з історії дошкільної педагогіки: Навчальний посіб./За заг. ред. Н.Борисової. – К.: Вища школа, 2004. – С.262-276.

31. Русова С.Ф. У дитячому садку//Хрестоматія з історії дошкільної педагогіки: навч. посіб./За заг. ред. Н.Борисової. – К.: Вища школа, 2004. – С.276-283.

32. Софія Русова і Галичина. Збірник статей і матеріалів/Упор. Нагачевська З.І.– Івано-Франківськ: Вік, 1999. – 126 с.

33. Софія Русова. З маловідомого і невідомого. – Ч. 1: Несторка української педагогічної літератури/Упоряд. О.Джус, З.Нагачевська; автор вступ. статті З.Нагачевська. – Івано-Франківськ: Гостинець, 2006. – 456 с.

Самостійна робота № 13

Педагогічна думка, освіта, становлення суспільного дошкільного виховання в Галичині в кінці ХІХ- 30-х рр..ХХ ст.

Питання для самостійного вивчення:

1. Теорія і практика дошкільного виховання в 30-ті роки ХХ ст.
2. Розвиток освіти, дошкільного виховання і культури в Галичині.
3. Новації та труднощі становлення школи, дошкільного виховання в УНР.
4. Ідея національного виховання у творчій спадщині А.Животка.
5. Ю.Дзерович про виховання дітей дошкільного віку.
6. Приватне українське дошкілля в Галичині.

Проблемні питання для самоконтролю, аналізу й осмислення:

1. Які головні фактори вплинули на стан суспільного дошкільного виховання в Галичині в кінці ХІХ- 30-х рр..ХХ ст.
2. Яке значення самоосвіти у формуванні Ю.Дзеровича як особистості, педагога, громадського діяча?
3. Який внесок зробив А.Животко в теорію дошкільного виховання?
4. Які чинники вплинули на формування світогляду Ю.Дзеровича?
5. Які труднощі супроводжували процес становлення школи в УНР?
6. Які особливості розвитку освіти, дошкільного виховання і культури в Галичині в кінці ХІХ-30-х рр..ХХ ст.

Практичні завдання:

1. Скласти структурно-логічну схему “Освіта в Галичині в кінці ХІХ-30-х рр..ХХ ст”..
2. Підготувати письмове повідомлення “Життя та педагогічна діяльність Ю.Дзеровича”, “Життєвий шлях та творча спадщина А.Животка” (за вибором).

Теми для рефератів:

1. Громадська і педагогічна діяльність А.Животка
2. Ідея національного виховання в педагогічних поглядах Ю.Дзеровича.
3. Теорія і практика дошкільного виховання в Галичині в 30-ті роки ХХ ст.
4. Новації становлення дошкільного виховання в Галичині.

Література

1. Артемова Л.В. Історія педагогіки України: Підручник. – К.: Либідь, 2006.
2. Завгородня Т.К., Лемко Г.І. Зміст початкової освіти в українських школах на західноукраїнських землях (1919-1939 рр.): монографія/Тетяна Завгородня, Галина Лемко. – Івано-Франківськ: Вид-во Прикарпатського національного університету імені В.Стефаника. – 2011. – 212 с.
3. Кравець В. Історія української школи і педагогіки: [навч. посіб. для студентів педагогічних навчальних закладів та університетів] /В.П.Кравець. – Тернопіль, 1994. – 358 с.
4. Левківський М.В. Історія педагогіки: Підручник. – К.: Центр навчальної літератури, 2003.
5. Лисенко Н.В. Лисенко Н.В. Педагогіка українського дошкілля: У 3 частинах.– Ч. 2: навч. посіб. /Н.В.Лисенко, Н.Р.Кирста. – К.: Видавничий Дім “Слово”, 2010. – 360 с.
6. Любар О.О., Стельмахович М.Г., Федоренко Д.Т. Історія української школи і педагогіки: навч. посіб. /За ред. О.Любара. - К.: Т-во“Знання”, КОО, 2003.
7. Нагачевська З.І. Становлення і розвиток суспільного дошкільного виховання в Галичині (XIX – перша третина ХХ ст.): Програма і методичні рекомендації до спецкурсу. – Івано-Франківськ: Плай, 1997. – 44 с.
8. Нагачевська З.І. Українська школа і педагогічна думка за межами України (кінець XIX–XX століття): Методичні рекомендації до вивчення теми з курсу “Історія педагогіки”. – Івано-Франківськ: Плай, 1997. – 69 с.
9. Нариси історії українського шкільництва /За ред. О.Сухомлинської. – К.: Вища школа, 1996.– 232 с.
10. Українська педагогіка в персоналіях: навч. посіб. у 2-х кн. /За ред. О.В. Сухомлинської. – К.: Либідь, 2005. – Книга 1. – 624 с.
11. Українська педагогіка в персоналіях: навч. посіб. у 2-х кн. /За ред. О.В. Сухомлинської. – К.: Либідь, 2005. – Книга 2. – 552 с.

Самостійна робота № 14 **Педагогічна система А.Макаренка**

Питання для самостійного вивчення:

1. Характеристика розвитку національної освіти у міжвоєнний період.
2. Життєвий і професійний шлях А.С.Макаренка.
3. А.С.Макаренко про педагогічну майстерність і техніку вчителя.

4. Роль перспектив у формуванні колективу.
4. Внесок А.Макаренка у вітчизняну дошкільну педагогіку.

*Проблемні питання для самоконтролю,
аналізу й осмислення:*

1. Взаємини Г.Г.Ващенко і А.С.Макаренка аналізують А.М.Бойко і Г.Хілінг. Чію позицію поділяєте ви?
2. У чому полягає новаторство педагогічної системи А.С.Макаренка.
3. Які методи виховання обґрунтував і практично реалізував у своїй педагогічній діяльності А.С.Макаренко?
4. Яке Ваше ставлення до методів виховання свідомої дисципліни, які використовував у своїй діяльності А.С.Макаренко?

Практичні завдання:

1. Чи поділяєте ви думку про те, що “макаренківщина вичерпала себе”, що це педагогіка муштри, примусу, придушення особистості? Обґрунтуйте свою позицію, заповніть таблицю.

Таблиця 1.7.

**Погляди щодо думки про те,
що “макаренківщина вичерпала себе”**

Я згідний із поданою думкою, тому що	Я не згідний із поданою думкою, тому що

2. Напишіть твір-роздум на одну із запропонованих тем: “А.С.Макаренко і сучасність”, “Якомога більше поваги до особистості, якомога більше вимогливості до неї...”, “Мета виховання – це програма формування особистості...”.

3. Надати педагогічний коментар:

“Моє око... було вже досить гостре, і я вмів одразу ж із зовнішніх ознак, з невловимих мін фізіономії, з голосу, з ходи, ще з якихось найдрібніших завоїв особистості, може, навіть із запаху, порівняно точно завбачити, яка продукція може вийти в кожному окремому випадку із цієї сировини.” (А.С. Макаренко. “Педагогічна поема”).

“Виховання дітей – найважливіша галузь нашого життя. Наші діти – це майбутні громадяни нашої країни і громадяни світу. Вони творитимуть історію. (А.С. Макаренко. “Педагогічна поема”).

“Для мене в моїй практиці, як і для вас, багатьох досвідчених учителів, стали вирішальними такі дрібниці: як стояти, як сидіти, як підвестися зі стільця з-за столу, як підвищити голос, як усміхнутися, як подивитися.” (А.С. Макаренко. “Деякі висновки з мого педагогічного досвіду”).

Література

1. Артемова Л.В. Історія педагогіки України: підручник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів /Л.В.Артемова. – К.: Либідь, – 2006. – 424 с.
2. Видатні українські педагоги: інформаційний довідник / авт. упор. Л.В.Калуська. – Тернопіль: Мандрівець, 2008. – 224 с.
3. Дроб'язко П.І. Українська національна школа: витоки і сучасність: посібник / П.І. Дроб'язко. – К.: Академія, 1997. – 181 с.
4. Живодьор В.Ф. З історії національного шкільництва: [навч.-метод. посіб.] /В.Ф.Живодьор, А.А.Сбруєва, М.Ю.Рисіна. – К.: ІЗМН, 1998. – 144 с.
5. Історія української школи й педагогіки в матеріалах та документах/За ред.В.Г.Кременя. - Кривий Ріг: Видавництво “Кривбасавтоматика плюс”, 2002. – 644 с.
6. Кравець В. Історія української школи і педагогіки: [навч. посіб. для студентів педагогічних навчальних закладів та університетів] /В.П.Кравець.– Тернопіль, 1994. – 358 с.
7. Любар О.О. Історія української школи і педагогіки: [навч. посіб.] / О.О.Любар, М.Г.Стельмахович, Д.Т.Федоренко. – К.: т-во“Знання”, КОО, 2003. – 450с.
- 8.Макаренко А. “Деякі висновки з мого педагогічного досвіду” //Історія української школи і педагогіки: Хрестоматія/Уклад.: О.О.Любар; За ред. В.Г.Кременя. – К.: Знання, 2005. – С.436-440.
9. Макаренко А. “Про батьківський авторитет”/Історія української школи і педагогіки: Хрестоматія/ Уклад.: О.О.Любар. За ред./В.Г.Кременя. – К.: Знання. 2005.– С.440-445.
- 10.Марочко Василь, Хілліг Гьотц. Репресовані педагоги України: жертви політичного терору / Василь Марочко, Гьотц Хілліг. – К.: Наук. світ, 2003. – 302 с.
- 11.Нариси історії українського шкільництва /За ред. О.Сухомлинської. – К., 1996.– 232 с.
- 12.Ступарик Б.М. Національна школа: витоки, становлення: [навч.-метод. посіб.] / Б.М.Ступарик. – К.: ІЗМН, 1998. – 336 с.
12. Українська педагогіка в персоналіях: у 2-х кн.: [навч. посіб. /за ред. О.В.Сухомлинської]. – К.: Либідь, 2005. – Кн. 1. – 624 с.; Кн. 2. – 552 с.

Самостійна робота № 15

Педагогічна діяльність і літературно-педагогічна спадщина В.О.Сухомлинського

Питання для самостійного вивчення:

1. Життєвий шлях та педагогічна діяльність В.О.Сухомлинського.
2. В.Сухомлинський про педагогічні умови організації трудового виховання дітей дошкільного віку.
3. Провідні народно-педагогічні засоби у педагогічній системі В.О.Сухомлинського.

4. Вплив ідей В.О.Сухомлинського на розвиток дошкільної педагогіки.
5. В.О.Сухомлинський – послідовник педагогічних ідей К.Д.Ушинського.

*Проблемні питання для самоконтролю,
аналізу й осмислення:*

1. У чому полягає новаторство педагогічних поглядів В.Сухомлинського?
2. Яке місце в становленні В.О.Сухомлинського як науковця і вчителя займала народна педагогіка?
3. Як вплинули ідеї В.О.Сухомлинського на подальший розвиток української педагогічної науки?
4. Яке ставлення до педагогічних ідей В.О.Сухомлинського за межами України? Чи поширюються погляди вченого у зарубіжних педагогічних системах?
5. Як характеризує педагог дитинство? Якого значення він надає цьому періоду в житті людини, її становленні?
6. У яких напрямках здійснював виховання дітей В.О.Сухомлинський у “школі під блакитним небом”?

Практичні завдання:

1. На основі аналізу фахових журналів, роботи вчителів вашого регіону вивчіть і систематизуйте досвід упровадження ідей В.О.Сухомлинського в навчально-виховний процес сучасної школи.
2. На основі педагогічних поглядів і практичного досвіду В.О.Сухомлинського розробіть рекомендації для вихователів дошкільних закладів щодо створення ситуації успіху у вихованні дітей.
3. Викласти свої міркування:
“Якщо у вас викликає досаду й серцебиття кожна дитяча витівка, якщо вам здається: ось вони, діти, вже дійшли краю, ось треба робити щось таке надзвичайне, вживати якихось пожежних заходів, – сім разів зважте, чи бути вам педагогом» (В.О. Сухомлинський. “Сто порад вчителів”).
“Учитель готується до хорошого уроку все життя...” (В.О. Сухомлинський. “Сто порад вчителів”).
4. Складіть список статей, присвячених вивченню життєвого шляху й педагогічних поглядів В.О.Сухомлинського, опублікованих у фахових журналах. Складіть таблицю.

Таблиця 1.8

**Статті у фахових журналах про науково-педагогічну
Діяльність В.О.Сухомлинського**

Автор статті	Назва статті	Джерело	Анотація

Теми для рефератів:

1. В.О. Сухомлинський про завдання початкової школи.
2. Філософія дитячого щастя за В.О.Сухомлинським.
3. В.О.Сухомлинський про засоби естетичного виховання.

4. Розвиток творчих здібностей дітей дошкільного віку у контексті педагогічної спадщини

5. Поєднання навчальної та трудової діяльності учнів у гуртках Павлиської середньої школи.

6. В. Сухомлинський про особливості впровадження передового педагогічного досвіду.

Література

1. Артемова Л.В. Історія педагогіки України: підруч. для студентів вищих педагогічних навчальних закладів /Л.В.Артемова. – К.: Либідь, – 2006. – 424 с.

2. Видатні українські педагоги: інформаційний довідник/авт. упор. Л.В.Калуська. – Тернопіль: Мандрівець, 2008. – 224 с.

3. Демченко О.П. Практикум з історії педагогіки: навч.-метод. посіб.[для викладачів історії педагогіки, на допомогу студ. пед. ВНЗ під час самостійного вивчення теоретичних основ, підготовки до семінарських і практичних занять]/О.П.Демченко. –К.: Видавничий дім “Слово”, 2012. – 432 с.

4. Дроб’язко П.І. Українська національна школа: витоки і сучасність: посібник / П.І. Дроб’язко. – К.: Академія, 1997. – 181 с.

5. Живодьор В.Ф. З історії національного шкільництва: [навч.-метод. посіб.] /В.Ф.Живодьор, А.А.Сбруєва, М.Ю.Рисіна. – К.: ІЗМН, 1998. – 144 с.

6. Зайченко І.В. Історія педагогіки: у двох книгах/І.В.Зайченко. –К.: Видавничий дім Слово, 2010. – Кн. II: Школа, освіта і педагогічна думка в Україні. – 2010. – 1032 с.

7. Історія дошкільної педагогіки [Текст]: хрестоматія: навч. посіб. для студ. пед. ін-тів спец. 03.07.02 “Педагогіка і психологія (дошкільна)”/ упоряд.

З. Н. Борисова, В. З. Смаль. – 2-ге вид., доп. – К.: Вища школа, 1990. – 423 с.

8. Історія соціального виховання (з давніх часів до середини ХХ століття): Хрестоматія/Упоряд. О.С.Радул та ін. – Кіровоград: ТОВ “Уменс-ТД”, 2010. – 464 с.

9. Історія української школи й педагогіки в матеріалах та документах/За ред. В.Г.Кременя. - Кривий Ріг: Видавництво “Кривбасавтоматика плюс”, 2002. – 644 с.

10. Кравець В. Історія української школи і педагогіки: [навч. посіб. для студентів педагогічних навчальних закладів та університетів]/В.П.Кравець.– Тернопіль, 1994. – 358 с.

11. Левківський М.В. Історія педагогіки: навч.-метод. посіб./ М.В.Левківський. –[3-є вид., доп.]. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 190 с.

12. Любар О.О. Історія української школи і педагогіки: [навч. посіб.] / О.О.Любар, М.Г.Стельмахович, Д.Т.Федоренко. – К.: т-во “Знання”, КОО, 2003. – 450с.

13. Нариси історії українського шкільництва. 1905-1933: навч. посіб. / О.В.Сухомлинська та ін. – К.: Заповіт, 1996. – 304 с.

14. Персоналії в історії національної педагогіки. 22 видатних українських педагоги: підручник/А.М.Бойко, В.Д.Бардінова та ін. –К.: ВД “Професіонал”, 2004. – 576 с.

15. Хрестоматія з історії дошкільної педагогіки: навч. посіб./За заг. ред. Н.Борисової. – К.: Вища школа, 2004. – 492 с.

16. Савченко О. Реформування змісту шкільної освіти в контексті педагогічної спадщини Василя Сухомлинського/О.Савченко//Початкова школа. – 1999. – №. 9. – С.1-3.

16. Сухомлинська О.В. Випереджаючи час... Василь Сухомлинський – до 85-річчя від дня народження/О.В.Сухомлинська //Рідна школа. – 2003. – №9. – С.12-16.

16. Сухомлинський В.О. Серце віддаю дітям//Історія української школи і педагогіки: Хрестоматія/ Уклад.: О.О.Любар; За ред. В.Г.Кременя. – К.: Знання. 2005. –с.494-507.

17. Сухомлинський В.О. Як виховати справжню людину//Історія української школи і педагогіки: Хрестоматія/Уклад. О.О.Любар; За ред. В.Г.Кременя. – К.: Знання, 2005 – С.512-514.

Самостійна робота № 15

Сучасні тенденції розвитку дошкільної освіти незалежної України та їх порівняння із зарубіжними.

Питання для самостійного вивчення:

1. Повноваження, функції, напрями роботи Шкільної Ради Українського конгресового комітету Америки.
2. Історія становлення та динаміка розвитку української діаспори у Франції.
3. Взаємодія української діаспори Австралії з Україною.
4. Особливості навчального процесу в українських школах США.
5. Книги і підручники для українців за кордоном.
6. Особливості дошкільної ланки освіти за рубежом.
7. Основні напрями розвитку педагогічної думки за кордоном.

Проблемні питання для самоконтролю, аналізу й осмислення:

1. У чому полягає відмінність трактування поняття “виховання” у сучасних зарубіжних педагогічних теоріях (біовіхеристських, авторитарних, фрейдистських, неогуманістичних)?
2. У чому полягали реформи освіти другого етапу в розвинених країнах світу (80-90-і рр. ХХст.)?
3. У яких країнах світу дошкільна освіта переважно приватна, оскільки батьки оплачують більшу частину дошкільного виховання?
4. Чому, на Ваш погляд, в Японії, на відміну від багатьох інших країн, педагогічна професія, в основному, чоловіча?
5. У чому полягають особливості навчання молодших школярів у французьких “відкритих школах”?
6. Які тенденції розвитку педагогічної теорії і практики зарубіжних країн у сучасному світі?
7. Які особливості дошкільної ланки освіти за рубежом?
8. У чому полягає історичне значення для закордонних українців прийняття в листопаді 2003 р. Верховною Радою України Закону “Про правовий статус закордонних українців”.

9. Дайте оцінку внеску української діаспори у відродження національної освіти й виховання на сучасному етапі.

Практичні завдання:

1. На основі аналізу фахових журналів та інтернет-сайтів зробіть огляд сучасних наукових досліджень у зарубіжній педагогіці.

2. Підготуйте міні-енциклопедію “Сучасна педагогічна наука в Німеччині”(Японії, Італії, США).

3. Зробіть конспект державних документів про освіту.

4. На основі аналізу “Національної концепції співпраці із закордонними українцями» з’ясуйте завдання й напрями співробітництва з українцями за кордоном у сфері освіти й науки.

5. Підготуйте повідомлення про відомих українців за кордоном, які зробили великий внесок у збереження національної культури й традицій.

6. Складіть хронологічну таблицю “Розвиток українського шкільництва в Канаді”.

Теми для рефератів:

1. Сутність основних сучасних педагогічних концепцій та ідей у зарубіжній педагогічній науці.

2. Зв’язок і співпраця в галузі освіти й культури між Україною і діаспорою.

3. Український дитячий фольклор у навчальних книгах зарубіжних шкіл українознавства.

4. Типи українських навчальних закладів діаспори в США, Канаді та інших високорозвинених країнах.

5. Особливості навчального процесу в українських школах США.

6. Українська діаспора як історичне та соціально-культурне явище.

Література

1. Артемова Л.В. Історія педагогіки України: підручник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів /Л.В.Артемова. – К.: Либідь, – 2006. – 424 с.

2. Витяг із Державної національної програми “Освіта”(“Україна ХХІ століття”)/Хрестоматія з історії дошкільної педагогіки: навч. посіб./За заг. ред. Н.Борисової. – К.: Вища школа, 2004. – с.490-492.

3. Витяг із закону України “Про дошкільну освіту”/Хрестоматія з історії дошкільної педагогіки: навч. посіб./За заг. ред. Н.Борисової. – К.: Вища школа, 2004. – С.492-497.

4. Витяг з базового компонента дошкільної освіти в Україні// Хрестоматія з історії дошкільної педагогіки: навч. посіб./За заг. ред. Н.Борисової. – К.: Вища школа, 2004. – с.501-505.

5. Витяг з Конституції України//Відомості Верховної Ради України. – 1996. –№30. – Ст.141.

6. Демченко О.П. Практикум з історії педагогіки: навч.-метод. посіб.[для викладачів історії педагогіки, на допомогу студ. пед. ВНЗ під час самостійного вивчення теоретичних основ, підготовки до семінарських і практичних занять]/О.П.Демченко. –К.: Видавничий дім “Слово”, 2012. – 432 с.

7. Галус О.М. Порівняльна педагогіка: навчальний посібник /О.М. Галус, Л.М.Шапошнікова – К.: Вища шк., 2006. – 215 с.
8. Державна національна програма Освіта (Україна ХХІ століття). –К.: Райдуга, 1994. – 61 с.
9. Жарський Є. Українська Виховна Система. Історія української педагогіки: хрестоматія/упоряд. О.О.Любар; за заг. Ред..В.Г.Кременя. – К.: Т-во “Знання», КОО, 2003. – С.588.
10. Живодьор В.Ф. З історії національного шкільництва: [навч.-метод. посіб.] /В.Ф.Живодьор, А.А.Сбруєва, М.Ю.Рисіна. – К.: ІЗМН, 1998. – 144 с.
11. Зайченко І.В. Історія педагогіки: у двох книгах/І.В.Зайченко. –К.: Видавничий дім Слово, 2010. – Кн. II: Школа, освіта і педагогічна думка в Україні. – 2010. – 1032 с.
12. Історія дошкільної педагогіки [Текст]: хрестоматія: навчальний посібник для студ. пед. ін-тів спец. 03.07.02 “Педагогіка і психологія (дошкільна”)/упоряд.: З.Н.Борисова, В.З.Смаль. – 2-ге вид., доп. – К.: Вища школа, 1990. – 423 с.
13. Історія педагогіки / За ред. М.С.Гриценка. – К.: Вища школа, 1993. – 447 с.
14. Історія української школи і педагогіки: Хрестоматія/За ред. В.Г. Кременя. – К.: Знання, 2005. – 767 с.
15. Історія української школи й педагогіки в матеріалах та документах/За Лавриченко Н. Реформування освіти в європейських країнах за умов їх інтеграції/Н.Лавриченко //Шлях освіти. – 1997. – №2.
16. Медвідь Л.А. Історія національної освіти і педагогічної думки в Україні: навч. посіб./Л.Медвідь. – К.: Вікар, 2003. – 335 с.
17. Національна концепція співпраці із закордонними українцями [Електронний ресурс]. – Режим до ступу: hhh: // zakon.rada.gov.ua.
18. Онкович А.Д. Особливості дошкільного виховання у “світличках” української громади США//Наукові записки: зб. наук. праць НПУ М.П.Драгоманова/А.Д.Онкович. – К.: НПУ ім. М.П.Драгоманова, 2003. – Випуск LIV(54). – С.140-146.
19. Онкович А.Д. Рідні школи української діаспори в системі освіти США/А.Д.Онкович//Вища освіта України. – 2003. – №4(11). – С.184-191.
20. Яніс В. Нарис української культури/за ред. Є.Федоренка. – 2-ге вид., скор. – Нью-Йорк: Вид. Шкільної Ради, 1993. – 96 с.

**Завдання для самоконтролю та самостійної перевірки знань
теоретичного матеріалу**

Історія зарубіжної дошкільної педагогіки

Тест №1

Історія дошкільної педагогіки – це...

- а) сукупність теоретичних і прикладних наук, що вивчають процеси виховання, навчання і розвитку особистості;
- б) наука про розвиток виховання, школи й педагогічної думки в різні історичні періоди;
- в) виникнення і розвиток теорії і практики виховання і навчання підростаючого покоління на різних ступенях розвитку людства;
- г) галузь педагогічної науки, яка вивчає й аналізує подібні та відмінні риси й тенденції в галузі виховання та освіти, визначає перспективи їхнього розвитку.

Тест №2

Який з підходів в історико-педагогічній науці щодо виникнення виховання абсолютно позбавлений науковості?

- а) біологічний; б) трудовий; в) психологічний; г) релігійний.

Тест №3

У який історичний період з'являється сім'я та сімейне виховання?

- а) в період стада; б) на етапі раннього матріархату;
- в) на етапі патріархату; г) період розшарування.

Тест №4

Автором психологічної теорії походження виховання є:

- а) Спенсер; б) Монро; в) Шмідт; г) Летурно.

Тест №5

Перші в історії заклади для життя і виховання підростаючого покоління з'явилися в період ...

- а) первісного стада; б) матріархату;
- в) патріархату; г) розпаду первісного ладу.

Тест №6

Сімейне виховання стає масовою формою виховання в період:

- а) класового розшарування (військової демократії);
- б) стада; в) матріархату; г) патріархату.

Тест №7

Найдревнішим методом виховання в первісному суспільстві був:

- а) бесіда; б) переконання; в) особистий приклад; г) дискусія.

Тест №8

Термін народна педагогіка вперше ввів у науковий обіг:

- а) О.Духнович; б)К.Ушинський; в) Я.Коменський; г)Ж.Ж.Руссо.

Тест №9

У школах Стародавнього Сходу виховувались тільки:

- а) хлопчики; б) дівчата;
в) хлопчики і дівчатка разом; г) хлопчики і дівчатка окремо.

Тест №10

Де вперше було винайдено папір:

- а) Китаї; б) Єгипті; в) Індії; г) Греції.

Тест №11

Який характер носило виховання дітей у Спарті?

- а) общинний б) військовий в) інтелектуальний г) фізичний.

Тест №12

Ідея всебічного гармонійного розвитку дитини з'явилась в:

- а) Афінах; б) Спарті; в) Індії; г)Римі.

Тест №13

Раб, який вів дитину до афінської школи, називався

- а)дидакал; б) оратор; в) педагог; г)педоном.

Тест №14

Кому належить таке розуміння мети виховання: особисте моральне самовдосконалення, звільнення інтелекту від усіх негативних зовнішніх впливів (“Пізнай самого себе”)?

- а) Платону б) Демокріту в) Сенеці г) Сократу

Тест №15

Педагогіка як наука вийшла із:

- а) філософії; б) психології; в) літератури; г) історії.

Тест №16

Кому із грецьких філософів належать слова: “Будь-яке мистецтво, в тому числі і мистецтво виховання, має метою доповнити те, чого не вистачає дитині від природи”.

- а) Арістотелю; б) Платону; в) Сократу; г)Демокріту.

Тест №17

Хто із давньогрецьких філософів вперше поставив питання про необхідність суспільного дошкільного виховання:

- а) Сократ; б) Демокріт; в) Платон; г)Плутарх

Тест №18

Автором твору “Про виховання оратора” є:

- а) Платон; б) Квінтіліан; в) Сократ; г) Сенека

Тест №19

“Батьком гуманності” називають ...

- а) Вітторіно де Фельтре; в) Еразма Роттердамського;
б) Франсуа Рабле; г) Томмазо Кампанеллу.

Тест №20

Від якого слова в перекладі з латинської мови походить слово “університет”?

- а) світський; б) місце, де вчать; в) сукупність; г) освіченість.

Тест №21

Визначальним у вихованні в епоху Відродження був принцип:

- а) авторитаризму; в) гуманізму;
б) народності; г) культуровідповідності.

Тест №22

Ідею вільного виховання вперше обґрунтував:

- а) Я.А. Коменський; б) Ж.Ж. Руссо; в) В.да Фельтре; г) Д.Локк.

Тест №23

Видатний твір Ж.Ж. Руссо має назву ...

- а) “Материнська школа”; б) “Еміль, або Про виховання”;
в) “Лінгард і Гертруда”; г) “Рідне слово”.

Тест №24

Теорію "чистої дошки" відкрив...

- а) К.Гельвецій; б) Арістотель; в) Дж.Локк; г) А.Дістервег

Тест №25

Основним педагогічним твором Д.Локка є:

- а) “Два трактати про державне правління”; б) “Думки про виховання”;
в) “Еміль, або Про виховання”; г) “Етика”.

Тест №26

Який метод Ж.Ж. Руссо вважав ведучим у вихованні дисципліни

- а) повчання; б) настанови дорослих;
в) фізичні покарання; г) метод “природних наслідків”.

Тест №27

Й.Г. Песталоцці є засновником:

- а) теорії елементарної освіти; в) теорії матеріальної освіти;
б) теорії природного вільного виховання; г) теорії матеріальної освіти.

Тест №28

Хто є автором першого посібника з дошкільного виховання дітей “Материнська школа”?

- а) Д.Локк; б) Ж.-Ж. Руссо; в) Й.-Г. Песталоцці; г) Я.А. Коменський

Тест №30

Кому належать слова: “Професія учителя дуже важлива, найпочесніша під сонцем”?

- а) Д.Локк ; б) Я.А.Коменський; в) Ж.-Ж.Руссо; г) Р.Оуен

Тест № 30

Хто з відомих педагогів минулого свій багатий педагогічний досвід теоретично узагальнив у творах “Лінгард і Гертруда”, “Лебедина пісня”?

- а) Я.А. Коменський; б) Й.Г. Песталоцці; в) А.Дістервег; г)Ж.Ж.Руссо

Тест № 31

Хто є творцем класно-урочної системи?

- а) Я.А.Коменський; б) Ж.Ж.Руссо; в) Й.Песталоцці; г) А.Дістерверг.

Тест №32

Основоположником педагогічної науки є:

- А) Ж.Ж.Руссо; б) Я.А.Коменський; в) Джон Локк; г) Й.Г.Песталоцці.

Тест №33

Яка з перерахованих книг належить Я.А.Коменському ?:

- а) “Пансофічна школа”; б) “Лінгард і Гертруда”;
в) “Видимий світ у малюнках”; г) “Еміль, або Про виховання”.

Тест №34.

Я.А.Коменський – відомий педагог:

- а) німецький; б) чеський; в) французький; г) італійський.

Тест №35.

Основою пізнання і навчання Я.А.Коменського є:

- а) розум; б) чуттєвий досвід; в) праця; г) практична діяльність.

Історія української дошкільної педагогіки

Тест №1

Видатною пам’яткою української педагогічної літератури XIV ст. у Галицько-Волинській державі був ...

- а) “Слово про закон і благодать”;
б) “Повчання Володимира Мономаха”;
в) “Слово о полку Ігоревім”;
г) “ Галицько-Волинський літопис”.

Тест №2.

Школа “книжного вчення” при Десятинній церкві в Києві була відкрита ...

- а) Л.Зизанієм;
- б) К.Острозьким;
- в) М.Смотрицьким;
- г) князем Володимиром.

Тест №3

Школи підвищеного типу, де, як правило, викладали ”сім вільних мистецтв”, навчання здійснювалося через роботу з книжкою, з текстом, що розширювало межі пізнання й можливості освіти мали назву ...

- а) школи грамоти;
- б) школи “книжного вчення”;
- в) монастирські школи;
- г) латинські школи.

Тест №4

Перша бібліотека була створена Ярославом Мудрим при Софійському соборі у ...

- а) 982 р.;
- б) 988 р.;
- в) 1000 р.;
- г) 1037 р.

Тест 5

Засновником вітчизняної дошкільної педагогіки вважається:

- а) Іоанн Грішний;
- б) митрополит Іларіон;
- в) Володимир Мономах
- г) ігумен Феодосій.

Тест №6

За змістом і рівнем освіти братські школи були:

- а) початковими навчальними закладами;
- б) середніми навчальними закладами;
- в) вищими навчальними закладами;
- г) спеціалізованими навчальними закладами.

Тест №7

Києво-Могилянська академія була вперше відкрита

- а) у 1913 р. ;
- б) у 1632 р. ;
- в) у 1681 р. ;
- г) у 1648 р.

Тест 8

Які чинники формування особистості виділяв Т.Г. Шевченко?

- а) задатки, набуті в дитинстві;
- б) система виховних впливів навчального закладу;
- в) вплив соціального середовища, яке оточує вихованця;
- г) вплив соціо-екологічного середовища, яке оточує дитину.

Тест №9

Укажіть автора ”Букваря Южноруського”:

- а) Т.Лубенець;
- б) П.Куліш;
- в) Т.Шевченко;
- г) М.Драгоманов.

Тест №10

Праця "Людина як предмет виховання" належить:

- а) Г.Сковороді; б) К.Ушинському;
в) М.Пирогову; г) Т.Шевченку.

Тест №11

Хто із видатних педагогів XIX ст. сформулював своє педагогічне кредо: "щоб виховати людину у всіх відношеннях, педагогіка насамперед повинна пізнати її також у всіх відношеннях. Для допомоги людині в процесі соціалізації необхідно пізнати людину в її соціальній дійсності і її індивідуальну сутність: в сім'ї і суспільстві, серед народу і людства, в будь-якому віці, в радості і горі, піднесенні і приниженні, в діяльності і на смертному одрі"?

- а) М. Драгоманов; б) Б.Грінченко; в) К.Ушинський; г) М.Пирогов.

Тест 12

Відомий український мовознавець, науковець, фольклорист, автор "Граматики української мови", про якого писали, що він "більше працював, ніж жив..." – це:

- а) Б.Грінченко; б) І.Франко; в) С.Васильченко.

Тест №13

Головною ознакою етносу, за К.Ушинським, є:

- а) природа; б) історія; в) традиції; г) мова.

Тест №14

Генералізуючим у вихованні, за К.Ушинським, є принципи:

- а) гуманізму; б) народності; в) системності; г) природовідповідності.

Тест №15

Укажіть варіант правильної відповіді. Хто очолював роботу із створення української національної системи освіти в умовах УНР?

- а) А.Макаренко; в) С.Шацький;
б) М.Грушевський; г) І.Стешенко;

Тест №16

Автором праці "Виховний ідеал" є ...

- а) С.Шацький; б) С.Русова; в) А.Макаренко; г) Г.Ващенко.

Тест №17

У яких варіантах відповідей С. Русова підкреслює важливість ролі матері у родинному вихованні?

а) "якщо порівняти дітей, які виховуються з материнською любов'ю та ласкою, з тими, що в дитячих притулках, то останні ніколи не будуть такі веселі, врівноважені, як перші";

б) "перші джерела, перші найтонші корінці морального розвитку дитини – в розумі, почуттях, душевних поривах матері";

в) “заклади суспільного виховання ніколи не можуть взяти на себе повністю всю справу виховання і замінити собою повністю сім'ю, зокрема, матір”;

г) “ніяка школа, ніякі дитячі садки чи захистки не дадуть дитині того добра, ласки і любові, не розбудять так в дітях почуття правди, як щире виховання свідомої матері”.

д) “від материнської мудрості йде сила духу, що дисциплінує батька, утверджує в ньому почуття благородної відповідальності за сім'ю”.

Тест №18

Педагогічні праці С.Русової в основному написані для організації:

а) вищої освіти; б) дошкільної та позашкільної освіти; в) педагогічної освіти.

Тест №19

Садівниць високої кваліфікації(виховательок) для дитячих садків в Україні в кінці ХІХ ст. готували:

- а) у Києво-Могилянській академії;
- б) в університеті Св. Володимира;
- в) на Фребелівських курсах;
- г) Харківському університеті.

Тест №20

Кому з педагогів належать слова: “Ніщо так не згуртовує колектив, як традиція. Виховати традиції, зберегти їх – надзвичайно важливе завдання виховної роботи. Школа, в якій немає традицій, звичайно, не може бути хорошою школою, і кращі школи – це школи, які нагромадили традиції”?

- а) А.Макаренку; б) Г.Ващенко; в) С.Шацькому; г) П.Блонському.

Тест №21

Основні ознаки та етапи розвитку колективу систематизував та виділив:

а) Г.Ващенко; б) А.Макаренко; в) В.Сухомлинський; г) К.Ушинський.

Тест №22

Видатний український педагог, який зобов'язував учителя “підходити” до вихованця з “оптимістичною гіпотезою”:

- а) Г.Сковорода; б) О.Духнович; в) А.Макаренко; г) К.Ушинський.

Тест №23

Автором якого із запропонованих нижче педагогічних творів є А.Макаренко?

- а) “Методика організації виховного процесу”;
- б) “Батьківська педагогіка”;

- в) “Виховний ідеал”;
- г) “Народження громадянина”.

Тест №24

Хто автор цих слів:

“... Дитина –дзеркало морального життя батьків. Я замислювався над добрим і поганим у кожній сім’ї. Найцінніша моральна риса хороших батьків – це душевна доброта матері й батька, вміння робити людям добро. В сім’ях, де батько й мати віддають частку своєї душі іншим, беруть близько до серця радості й прикрощі людей, діти виростають добрими, чуйними, щиросердними. Найбільше зло – егоїзм індивідуалізм окремих батьків. Якщо батько й мати всі сили свого серця віддають дітям, то ця гіпертрофована любов зрештою обертається нещастям”.

- а) В. Сухомлинський
- б) А. Макаренко
- в) Г. Ващенко
- г) К. Ушинський.

Тест №25.

Яка з перелічених праць належить В.Сухомлинському?

- а) “Трудове виховання в сільській школі”;
- б) “Педагогічна поема”;
- в) “Книга для батьків”;
- г) “Система навчання”.

Тест №26

Про який засіб виховання В.Сухомлинський говорив, що ... “це активна творчість, яка охоплює всі сфери духовного життя дитини, її розум, почуття, уяву, волю; завдяки їй дитина розуміє світ не лише розумом, а й серцем”.

Тест №27

В якому році прийнята Державна національна програма “Освіта” (Україна ХХІ століття) ...

- а) 1990;
- б) 1992;
- в) 1995;
- г) 1997.

Тест №28

Який документ був прийнятий у жовтні 2001 р. на II з’їзді працівників освіти, а потім затверджений Указом Президента у 2002 р.?

- а) Національна доктрина розвитку освіти України у ХХІ столітті;
- б) Закон України “Про загальну середню освіту”;
- в) Державна національна програма “Освіта” (Україна ХХІ століття);
- г) Концепція національного виховання.

Тест №29

Назвіть автора таких праць:

- а) “Народна педагогіка”;
- б) “Народне дитинознавство”;
- в) “Українська народна педагогіка”;
- г) “Українська родинна педагогіка”.

Тест №30

Хто з українських педагогів і громадських діячів ХХ ст. працював над створенням теоретичних основ національної школи та особисто втілював їх у життя:

- а) С.Шацький; б) П.Холодний; в) А.Макаренко; г) Ф.Русова

Тест №31

1. Кому належать слова: “Учительська професія – це людинознавство, постійне проникнення в складний духовний світ людини, яке ніколи не припиняється”?

- а) Ф.Русовій; б) В.Сухомлинському; в) Г. Ващенко.

Тест №32

Хто і про кого сказав ці слова: він “ніколи не виявляв директорського абсолютизму, а поради свої опирав на логіці й психологічній науці”, його любов “до всього українського... неначе освітлювала всю атмосферу школи та давала їй певний національний характер”.

- а). В.Сухомлинський – про А.Макаренка;
б). С.Русова – про П.Холодного;
в). С.Сірополко – про Г.Ващенко.

Тест №33

Стосовно якого методу виховання, на думку В.Сухомлинського, необхідно дотримуватись розумної межі й не застосовувати його на кожному кроці?

- а) морально-етичної бесіди; б) покарання; в) заохочення.

Тест №34

Хто з видатних педагогів ХХ ст. трактував на гуманістичних позиціях сутність виховання, великого значення надавав “виховному середовищу”, зазначав, що “засоби навмисного впливу ефективні лише остільки, оскільки створене і постійно збагачується середовище. яке виховує людину”:

- а) Г.Ващенко; б) А.Макаренко; в) В.Сухомлинський.

Тест №35

Праці “Народна педагогіка”, “Народне дитинознавство”, “Українська етнопедагогіка” написав:

- а)К.Ушинський; в).Сухомлинський;
б) С.Русова; г) М.Стельмахович.

Завдання для контрольних робіт

Контрольна робота 1 Історія зарубіжної дошкільної педагогіки

I варіант

1. Предмет, джерела та завдання історії зарубіжної педагогіки.
2. Елементи дошкільної педагогіки у філософських системах стародавнього світу.
3. Педагогічні ідеї Західної Європи раннього середньовіччя.
4. Використання педагогічних ідей М.Монтессорі в сучасних дошкільних закладах.

II варіант

1. Наукові джерела дослідження історико-педагогічних явищ.
2. Платон про суспільне дошкільне виховання дітей.
2. Погляди Джона Локка на використання у вихованні іграшок.
4. Місце історії дошкільної педагогіки у формуванні професіоналізму педагога-вихователя.

III варіант

1. Культура та освіта Стародавнього Сходу.
2. Виховні ідеї Я.А.Коменського і завдання дошкільного виховання в сучасній Україні.
3. Теорія самоцінності дошкільного дитинства Ж.Ж.Руссо.
4. Порівняльний аналіз спартанської та афінської систем виховання.

IV варіант

1. Виховання в умовах первіснообщинного ладу.
2. Зміст і методика виховання дітей в материнській школі Я.А.Коменського.
3. Теорія розвитку дитини Ф.Фребеля.
4. Головні напрями в реформаторській педагогіці кінця XIX – I пол. XX ст.

V варіант

1. Культура та освіта країн Стародавнього Сходу.
2. Значення педагогічних ідей Я.А.Коменського для сучасного дошкільного закладу.
3. Провідні течії у зарубіжній педагогіці сучасності.
4. Дари Ф.Фребеля.

Контрольна робота 2

Історія української дошкільної педагогіки

I варіант

1. Система освіти і виховання Київської Русі.
2. Проблеми дошкільного виховання дітей в пам'ятках літератури Київської Русі.
3. Педагогічна діяльність В.Сухомлинського.
4. З першою пропозицією щодо створення українських дошкільних закладів в Галичині виступив:
а)Іван Залужний; б)Н.Кобринська; в)К.Малицька.

II варіант.

- 1.Виховання східних слов'ян у дохристиянський період.
2. Проблеми морального виховання дітей дошкільного віку у педагогічній спадщині К.Ушинського.
3. С.Русова про мету і завдання дошкільного виховання.
- 4.Якою мовою проводиться навчання в школах Київською Русі?
а)латинською; б)слов'янською; в)грецькою.

III варіант

1. Народна педагогіка – праматір наукової педагогічної науки.
2. Загальна характеристика розвитку суспільного дошкільного виховання на Україні в кінці XIX-30-х рр. XX ст.
3. Сучасні тенденції розвитку дошкільної освіти незалежної України та їх порівняння із зарубіжними.
4. Хто відкрив у 1037 р. двірцеву школу підвищеного типу в Києві, в якій виховувалась молодь знатного походження із Західної Європи?
а)князь Володимир; б)князь Ярослав Мудрий; в)княгиня Ольга.

IV варіант

1. Діяльність братських шкіл та їх роль у формуванні національної свідомості українців.
2. А.Макаренко про виховання дітей дошкільного віку в сім'ї.
3. Роль товариств в організації дошкільних установ в Галичині.
4. Хто відкрив у 1576 р. у своїй резиденції Першу українську академію?
а)Іван Федоров; б)Петро Могила; в)князь Острозький; г)гетьман Сагайдачний.

V варіант.

1. “Повчання дітям” Володимира Мономаха як вінець педагогічної думки Київської Русі.
2. Педагогічна діяльність та педагогічні погляди О.Духновича.
3. Освітньо-виховні ідеали, погляди та культурно-просвітницька діяльність науковців та практичних працівників України в теорію і практику дошкільного виховання..

4. У 1871 р. сестри Ліндфорс-Марія і Софія (згодом Русова) організували:

а) недільну школу для жінок;

б) перший дитячий садок;

в) притулок для сиріт;

г) товариство захисту української

мови.

Проблемні питання для індивідуальних

навчально-дослідних завдань

1. У чому полягає проблемність і специфіка предмету історії дошкільної педагогіки?

2. Обґрунтуйте необхідність знання історії української дошкільної педагогіки кожним учителем та вихователем.

3. Визначте параметри та провідні джерела історії дошкільної педагогіки.

4. Напишіть історію та вкажіть педагогічну систему своєї родини.

5. У чому, на вашу думку, полягає пізнавальне, виховне та історичне значення давніх українських обрядів? Розкрийте їх роль у вихованні дітей дошкільного віку. Мотивуйте свою відповідь.

6. Яке місце першого українського літопису – Велесової книги у патріотичному вихованні поколінь і відтворенні історичної правди про виникнення української мови, національної школи, освіти і педагогіки?

7. Розкрийте загальне та особливе в різних типах навчальних закладів України-Русі.

8. Складіть оповідання про дошкілля свого краю.

9. Охарактеризуйте братські школи, розкрийте їхню роль у розвитку українського національного шкільництва.

10. У чому полягає методологія поглядів Г.С. Сковороди та української етнопедагогіки?

11. У чому полягає навчально-виховний вплив художніх творів Г.С. Сковороди?

12. Чому, на вашу думку, Т. Шевченко, позитивно відгукнувшись на “Граматику” П.Куліша, видав в 1861 р. “Буквар південноруський”?

13. Як обґрунтував К. Ушинський необхідність національного виховання?

14. Дайте оцінку основних положень дидактики К. Ушинського.

15. Педагогічна доля звела Б.Д.Грінченка з відомою діячкою Х.Д. Алчевською, яка дбала про освіту простого люду. За якими ознаками і чому тип школи Х.Д. Алчевської суперечив педагогічним переконанням Б.Д. Грінченка?

16. Охарактеризуйте світогляд та погляди І. Франка на виховання дітей?

17. У чому вбачав Великий Каменяр провідну мету й завдання українського національного виховання й навчання?

18. Підготуйте матеріали про історію розвитку шкільництва, освіти і педагогічної думки у вашому рідному краї. Узагальніть цей матеріал і викладіть його реферативно, окремим пунктом подайте розповідь про життя і творчість відомих місцевих діячів освіти і педагогіки.

19. Т.Г. Лубенець вважав, що для морального виховання немає і не може бути ні програм, ні підручників, ні виробленого методу. Яка ваша думка стосовно цього питання? Що сприятиме, на думку Т.Г.Лубенця, успіху морального виховання?

20. Чому С.Ф. Русова увійшла до історії як фундатор вітчизняної теорії і методики дошкільного виховання?

21. Що було міфічного, а що реального в радянській школі та педагогіці?

22. Чи є, на вашу думку, А.С. Макаренко носієм так званої тоталітарної педагогіки?

23. Наскільки глибокий і всебічний зв'язок системи педагогічних поглядів В.О. Сухомлинського з досягненнями української етнопедагогіки?

24. У чому полягає новаторство В.О. Сухомлинського як педагога-теоретика і практика?

25. Надайте порівняльну характеристику поглядів А.С.Макаренка та В.О.Сухомлинського.

26. Схарактеризуйте сучасний стан українського шкільництва, дошкільної освіти, педагогіки.

Форми самостійної та індивідуальної роботи студентів

Основними формами самостійної та індивідуальної роботи студентів є :

- конспект;
- реферат;
- анотований аналіз літератури;
- творча робота;
- створення есе;
- характеристика педагогічних явищ та процесів;
- педагогічний коментар;
- складання бібліографії.

Поради студентам щодо ведення конспекту лекцій

1. Вести записи лекцій з кожного предмету слід в окремих зошитах, залишаючи поля для того, щоб вдома можна було доповнити конспект виписками із підручника.

а) Не пишіть на окремих листках, які можуть загубитися, сплутатися.

б) Пишіть розбірливо.

в) Беріть на лекції фломастери чи олівці, якими відмічайте назви тем, визначення, запис головних думок.

г) Вчіться писати швидко. Перевіряйте себе. Ви повинні писати не менше 120 слів за хвилину; при бажання і роботі над собою ви можете писати до 150 слів у хвилину.

Робота з книгою

Форми роботи з книгою різноманітні:

- виписки з книг окремих положень;
- конспект;
- тези;
- план;
- анотація ;
- рецензія;
- реферат.

Перш ніж приступити до роботи з книгою, слід прочитати конспект лекції або відповідний параграф підручника.

Робота над книгою – це процес творчий. Існують такі види записів: конспект, план, виписки, тези, анотації, цитати. Всі ці види можуть застосовуватися в комплексі.

Одним із прийомів раціонального навчання є конспектування навчального матеріалу. Уміння конспектувати нерозривно пов'язане з умінням користуватися книгою. Потреба у конспектуванні зумовлена кількома причинами, найважливішими з яких є необхідність передачі значного за обсягом матеріалу протягом обмеженого часу; опрацювання великої кількості науково-методичних джерел; виділення з живого мовлення найголовнішого, найсуттєвішого.

Конспект – це систематично, логічно зв'язаний запис, який об'єднує план, тези або обидва ці типи. Тому конспектом не можна вважати виписки з окремими пунктами плану, якщо в цілому вони не відбивають логіки твору або якщо між окремими частинами немає значного зв'язку. Конспект має бути стислим, але містити не тільки основні положення і висновки, вони мають доповнюватися прикладами, ілюстраціями, доказами, фактами, оскільки те, що, на перший погляд, видається неважливим, другорядним, може згодом набути значущості. Крім того, якщо теоретичні положення, твердження підкріплюються прикладами, яскравими фактами, то вони набувають обґрунтованості, переконливості, краще запам'ятовуються. Фахівці виділяють наступні види конспектів: плановий, текстуальний, вільний, тематичний, систематичний, простий, складний.

Плановий конспект – це стислий, у формі плану, переказ прочитаного. Він є одним із найважливіших і найцінніших конспектів, оскільки допомагає кращому засвоєнню навчального матеріалу вже в процесі його сприйняття і подальшого вивчення; він сприяє послідовному і чіткому викладанню власних думок, опрацюванню літературних джерел, узагальнюючи їх зміст у формулюваннях плану. Цей конспект є коротким, простим, чітким, і саме тому його доцільніше застосовувати під час підготовки доповідей. Його недоліком є те, що зважаючи на його стислість, через певний час буває важко відновити у подробицях зміст опрацьованого джерела.

Текстуальний конспект – він створюється переважним чином з уривків прочитаного тексту за допомогою цитат. Цей вид конспекту є джерелом точних висловлювань автора і фактів, які він наводить на підтвердження своєї думки. Його можна застосовувати тривалий час. Недоліком цього конспекту є те, що він не активізує увагу і пам'ять.

Вільний конспект – це поєднання виписок, цитат, тез, частина його тексту має план. Це найбільш повноцінний вид конспекту.

Тематичний конспект – містить більш-менш вичерпну відповідь на питання з певної проблеми, теми, тощо. Складання цього конспекту сприяє формуванню вмінь працювати над темою, проблемою, всебічно обмірковуючи її, аналізуючи різні погляди на одне й те саме питання. Він полегшує опрацювання теми за умови використання декількох джерел.

Систематичний конспект – передбачає обов'язкове дотримання послідовності, логічного зв'язку, змісту, структури першоджерела або певного текстового матеріалу. У такому конспекті зміст роботи стисло викладається за допомогою слів автора і думок студента. Особливо важливим є запис наукових понять, визначень, формулювань, висновків.

Простий конспект – це просто занотовування, запис тексту без особливого аналізу й оцінки тексту.

Складний конспект – це запис з розчленуванням тексту, знаходженням і виділенням у ньому окремих питань, з критичним ставленням і узагальненням.

Складання конспекту

Для того, щоб скласти конспект, необхідно:

1. Прочитати текст підручника або іншого джерела.

2. Записати у зошиті тему конспекту.
3. Визначити у тексті головний зміст, основні ідеї, закономірності, формулювання тощо.
4. Визначити різноманітні зв'язки (логічні, причинно-наслідкові тощо).
5. Основний зміст кожного компонента занотувати у вигляді кодової інформації (після найменування теми у зошиті).
6. Прочитати текст ще раз і перевірити повноту виписаних ідей.
7. Визначити основні частини навчальної інформації за планом загальної схеми.

Конспектування

1. Перед конспектуванням треба ретельно вивчити зміст.
2. Конспектуванню передуює складання плану.
3. Виклад тексту подавати стисло, але основні думки й аргументи треба записувати докладно.
4. У конспекті можна використовувати цитати.
5. На початку конспекту необхідно точно вказати прізвище та ініціали автора, повну назву роботи, місце та рік створення.

Навчання за новим підручником слід починати з ознайомлення з передмовою, де автор пояснює, чим було викликане створення цієї книги, яке місце вона займає серед подібних їй, на кого розрахована, на яку літературу спирається і яка основа її викладу. Часом у передмові міститься дуже важлива інформація про те, як користуватися книгою.

Потім слід ознайомитись зі змістом. До нього треба звертатись частіше, бо він ніби каркас усього твору, який допоможе орієнтуватися у книзі.

Після ознайомлення з передмовою і змістом слід погортати повільно всю книгу. При цьому досить лише прочитати назви окремих розділів, підрозділів, подекуди окремі абзаци. Такий побіжний перегляд також сприятиме загальній орієнтації у змісті підручника.

Вивчаючи щось, треба намагатись завжди працювати з олівцем у руці. Можна позначати збоку на полі місця, на які треба звернути увагу, і таким чином маєте диференціювати текст щодо ступеня важливості. Мистецтво навчатися полягає передусім у тому, щоб із великої інформації вибрати саме те, що необхідно запам'ятати. Не кожне речення, часто й не кожен абзац містять факти, що їх треба пам'ятати. Ефективність навчання залежить від уміння аналізувати прочитаний текст, оцінювати важливість окремих фактів і засвоїти в першу чергу те, що становить ядро нового матеріалу.

Перше читання може бути не таким детальним, як друге. Ви можете читати швидко, але так, щоб добре розуміти прочитане. Зустрівши незрозумілий абзац, позначте його збоку і йдіть далі. Це особливо стосується тих, хто звик зупинятися на деталях і розлушувати міцний горішок. Вони витрачають при цьому багато часу і відстають з виконанням своєї робочої програми.

Перше читання запланованого матеріалу відповідає принципу: краще вивчати ціле, ніж його окремі частини одна за одною. Завдяки цьому вже при

першому читанні постає загальна картина, яка при наступному читанні збагачується новими деталями.

Метою першого читання має бути насамперед знайомство з матеріалом. Отже, поки мова йде про пасивне знання, яке при подальшому читанні має перетворитися на активне. Олівцем можна відділяти важливі факти від менш важливих, позначати окремі слова.

Закінчивши перше читання, треба на хвилинку задуматися над швидко прочитаним матеріалом і потім почати детальне, повільне вивчення. Якщо матеріал вимагає тривалого часу на вивчення, треба виділяти окремі місця у власних книгах олівцями. При наступному повторюванні матеріалу варто буде лише швидко перегорнути книгу і переглянути помітки.

Друге читання проводиться повільно (2-10 сторінок за годину), тут вже аналізуються деталі, особливо ті, які при першому читанні були незрозумілі.

Окремі факти обдумуються, до тверджень автора, якщо є можливість, добираються власні приклади, нові факти асоціативно пов'язуються з раніше відомими.

Далі треба закрити книгу і спробувати переказати прочитане. А потім, відкривши її, подивитись, де була зроблена помилка. Студенти мають корисну звичку найважливіші частини тексту конспектувати.

Певну літературу, проблему треба вивчити самостійно. Тут треба також діяти відповідно до виробленого навчального плану. Але перед тим, звичайно, треба дістати необхідну літературу. Для цього обов'язково треба відвідати бібліотеку, в її каталогах знайти книги з даної тематики.

Слід використовувати також спеціальну періодику, реферативні журнали, інтернет-видання тощо.

1. Читати книгу треба з олівцем у руці, якщо книга власна, можна акуратно робити позначки на полях у тих місцях, які зацікавили або викликали запитання.

2. Слід намагатись читати швидко, але уважно.

3. Прочитавши книгу, треба поміркувати над її основними ідеями, подіями, фактами.

4. Бажано зробити записи про те, що здалося особливо важливим у прочитаному, про його основні позитивні та негативні моменти.

Уміння скласти грамотний, змістовний і придатний для тривалого використання конспект є надзвичайно важливим. Уміння конспектувати безпосередньо пов'язане з логічною культурою думки студента й письмового мовлення, а також з умінням сприймати, аналізувати та узагальнювати прочитане.

Вимоги до грамотного конспекту: правильне передавання основного змісту тексту; логічний зв'язок виписаних думок; ясність; стислість; інформація про джерело тексту.

Етапи роботи над конспектом:

1. Записати вихідні дані джерела: автор, назва, рік, місце видання (для книги); автор, назва статті, назва періодичного видання чи наукового збірника, рік, номер (число, місяць), місце видання (для збірника), випуск, том.

2. Ліворуч записувати назви розділів, параграфів, підзаголовків, номери сторінок; формулювати самостійно основні проблеми, якщо ці формулювання відсутні в тексті.

3. Праворуч записувати свої висновки й коментарі, посилання на наявні матеріали.

4. Коротко викласти зміст тексту.

5. Зберігати структуру джерела: композицію, тематичні розділи, послідовність викладу.

6. Найважливіші положення (визначення, докази, висновки) записувати у вигляді цитат, дослівно.

В умовах активної творчої пізнавальної діяльності студентів все більше набувають важливості завдання дослідницького характеру: підготовка рефератів, мікро досліджень, анотування джерел, написання есе, створення презентацій, складання кросвордів та інші види робіт.

Підготовка реферату – один із перших видів дослідницької роботи студентів, яка використовується у вищій школі, оскільки впливає із завдань навчально-виховного процесу вищого навчального закладу і сприяє розвитку у студентів нахилів до пошукової, дослідницької діяльності та до творчого розв'язання навчально-виховних завдань освітнього закладу. Реферат у контексті даної дисципліни є індивідуальним навчально-дослідним завданням(ІНДЗ).

Реферат (від. лат. *refero* –повідомляю, доповідаю) – це стислий виклад у письмовому вигляді наукової літератури з теми, вчення, змісту книги, тощо. Також передбачає доповідь на дану тему, що включає огляд наукових та інших джерел з обраної теми або виклад змісту наукової роботи. Важливо зазначити, що у рефераті необхідно не лише висвітлити відповідну інформацію, а й показати своє ставлення до неї. Реферат демонструє ерудицію дослідника, його вміння самостійно аналізувати, систематизувати, класифікувати й узагальнювати суттєву наукову інформацію.

Тема реферату має бути правильно сформульованою; у назві реферату мають бути чітко визначені рамки розгляду теми; назва має відбивати зміст (тобто зміст реферату має розкривати тему).

Зміст має складатися із 4 частин: вступу, основної частини, висновків, списку використаних джерел.

Вступ містить коротке обґрунтування актуальності теми реферату, об'єктивну складність для вивчення з урахуванням численних теорій, поглядів, суперечок. У вступі зазначається науково-дослідне спрямування (чому це питання може становити науковий інтерес, яке може мати практичне значення); визначається мета і завдання, які потрібно вирішити для реалізації мети (як правило, одне завдання ставлять на один параграф реферату); подається короткий огляд літератури, аналіз різних поглядів та напрямків.

Основна частина повинна мати обсяг сторінок не менш, як 10. Ця частина містить матеріал, відібраний для розгляду проблеми, розподілений за параграфами; розкриває методи, які використовуються для доказу результатів; містить особисту думку студента та сформульовані самостійно висновки, які спираються на наведені факти.

Висновок формулює висновки за параграфами (відповіді і поставлені у вступі завдання), які впливають з основної частини, осмислення основної частини реферату; звертає увагу на виконання поставлених у вступі мети і завдань.

Список використаних джерел містить використану літературу за алфавітом із зазначенням автора, назви, місця видання, назви видавництва, року (тобто із дотриманням вимог до оформлення списку літературних джерел).

Реферат підводить підсумок вивчення студентами як окремої теми, так і дисципліни в цілому. Написання реферату є однією з форм індивідуальної роботи студентів. Реферат має бути самостійною, завершеною роботою, що відображає наукові інтереси студента, його знання, навички, уміння й виступає формою залучення автора до специфіки теоретичної праці. Компілятивність реферату не знімає з нього необхідності бути цілісною, завершеною за певною структурою працею, де автору необхідно показати вміння послідовно, логічно викладати зміст поставленої проблеми.

Основна мета виконання реферативної роботи – закріпити, поглибити, розширити, систематизувати теоретичні знання та розвинути навички самостійного вирішення питань навчальної дисципліни та роботи зі спеціальною літературою. Реферат служить також засобом діагностики набутих знань, умінь та навичок студентів. Використовуючи різноманітну літературу, студент повинен уміти викласти зміст питання у обсязі, необхідному для його розуміння.

Науково-теоретичний рівень реферату досягається за рахунок ретельного аналізу питання, що досліджується, джерельної бази з урахуванням сучасних досліджень.

Практична спрямованість виявляється у зорієнтованості на практику вирішення актуальних проблем сьогодення, що дозволить забезпечити прикладний характер роботи, більш повно використовувати особистий досвід студента.

Готуючи реферат, студенти повинні отримати навички опрацювання літератури, складання плану і розкриття його з використанням джерельної бази, особистого досвіду тощо. При написанні реферату студент повинен не лише опрацювати матеріал з обраної теми, але й проявивши творчий підхід, зробити спробу узагальнити отриманий досвід, зазначити власне бачення проблеми, визначити шляхи вирішення питань, що досліджується. Реферативна робота – це не просто повторення засвоєного матеріалу лекції або практичних занять. Вона повинна являти собою самостійне розроблення проблеми, достатньо чітко окресленої від інших.

Тема реферату обирається студентом самостійно із запропонованого переліку (див. дод. В). Попередньо складається чорновий план роботи, який узгоджується з викладачем.

При необхідності студенти можуть отримати консультативно-методичну допомогу викладачів щодо остаточного формулювання теми реферату, його плану, залучення джерел та літератури тощо.

Структура реферату

Виконуючи реферативну роботу, потрібно дотримуватися вимог до її структури та оформлення. Реферат повинен містити наступні складові елементи:

- титульний аркуш,
- зміст (план),
- вступ,
- основна частина (розділи, параграфи, пункти, підпункти),
- висновок,
- перелік використаних джерел,
- додатки (у яких наводяться таблиці, схеми, діаграми тощо).

На *титульному аркуші* реферату вказуються:

- офіційна назва вищого навчального закладу;
- прізвище, ім'я та по батькові автора реферату;
- повна назва теми; прізвище та ініціали керівника;
- місто, де знаходиться навчальний заклад;
- рік написання реферату.

У *вступі* (обсяг 1–2 сторінки) обґрунтовується актуальність і практичне значення теми з огляду на розвиток науки та практики або науково-методичної діяльності у сфері освіти, стан розробленості проблеми, формулюються цілі і задачі роботи, показується, на що автор звертає особливу увагу. При цьому мета дослідження обумовлює загальний напрям та логіку викладання.

У вступі здійснюється аналіз використаних джерел, зазначаються автори, які вивчали дану тематику, визначаються сутність основних чинників, що вплинули та розвиток явища або процесу, що досліджується.

За обсягом вступ має орієнтовно 1–2 сторінки.

В *Основній частині* роботи (обсяг 10–15 сторінок) розкривається сама тема дослідження. Основну частину складають розділи, що можуть бути розбиті на підрозділи (параграфи), логічно поєднані між собою.

Основна частина реферату розкривається послідовно відповідно обраної теми, мети, завдань шляхом висвітлення основних питань плану. Розділи основної частини показують різні аспекти розкриття даної теми. Основну увагу необхідно зосередити на науково-теоретичному аналізі поставлених питань. Автор реферату робить висновки щодо теоретичної та практичної значимості розглянутих питань.

Автору необхідно не тільки висвітлити основні проблеми обраної теми і можливе їх вирішення, а й показати різні підходи і запропонувати власну інтерпретацію, свої форми й методи розв'язання поставлених питань.

Розкриття теми реферату може здійснюватися по-різному: чи в історичному плані (від минулого до сьогодення), чи в логічному плані (за головними, істотними, вузловими моментами), чи в актуалістичному плані (від нинішнього часу, через його призму, до минулого і про минуле).

Висновки (обсяг 1–2 сторінки) розміщують безпосередньо після викладу основної частини роботи з нової сторінки. У висновку відбиваються основні положення, розглянуті в рефераті, та рішення про вибір оптимального шляху досягнення поставленої задачі. Вони мають логічно пов'язуватися із змістом викладеного матеріалу.

У висновках необхідно сформулювати:

- 1) науково-теоретичні та практичні підсумки проведеного аналізу за проблематикою реферату;
- 2) теоретичні та практичні рекомендації, що впливають з проведеного аналізу, резюмується, наскільки вдалося виконати задумане, вирішити заявлене у вступі.

Завершує реферат список використаної літератури.

Перелік джерел. У цій частині вказують джерела, які використовувалися для написання курсової роботи: підручники, навчальні посібники, періодичні видання. Перелік джерел підбирається студентами самостійно.

Додатки – це частина основного тексту, яка має додаткове (наприклад, довідкове) значення, але, на думку автора, є необхідною для більш повного розкриття теми, кращого розуміння отриманих результатів. Тому додатки мають бути розміщені поза основним текстом, після переліку джерел. Додатком можуть бути розрахунки, ілюстрації, таблиці, графіки тощо.

Вимоги до оформлення реферату

Обсяг реферату визначається специфікою досліджуваного питання і змістом матеріалів, їх науковою цінністю та практичним значенням. Оптимальний обсяг реферату складає 10–15 сторінок. Реферат має відповідати вимогам до оформлення кваліфікаційної роботи.

Реферат має бути акуратно написаний від руки чи надрукований з дотриманням стилістичних і граматичних норм. Текст реферату викладається державною мовою на стандартних аркушах формату А-4.

Текст роботи друкується чорним кольором на одній стороні білого аркушу формату А4 (210x297 мм) з абзацним відступом у 1,25 см. Відступи від краю аркушу (межі тексту): ліве – 25 мм, праве – 15 мм, нижнє – 15 мм, верхнє – 15 мм. Шрифт тексту – Times New Roman 14 кегль, інтервал – 1,5.

Заголовки структурних частин друкують великими літерами симетрично до тексту без розділових знаків наприкінці, без підкреслень. Якщо заголовок складається з двох і більше речень, їх розділяють крапкою. Відстань між заголовком (за винятком заголовка пункту) та текстом повинна дорівнювати 2-м інтервалам. Назви розділів набираються 14-им шрифтом (усі великі напівжирні), а пункти і підпункти виділяти напівжирним шрифтом. Кожну структурну частину роботи (розділ) треба починати з нової сторінки.

Всі сторінки нумеруються арабськими цифрами: загальна нумерація починається з титульного листа, порядковий номер на ньому не ставиться. Нумерація сторінок здійснюється в верхньому правому куті аркуша.

Титульний аркуш включається до загальної нумерації сторінок письмової роботи, але номер сторінки на титульному аркуші, як правило, не проставляють. Розділи слід нумерувати також арабськими цифрами. Ілюстрації, таблиці, розташовані на окремих аркушах, включаються в загальну нумерацію сторінок.

Нумерація сторінок повинна бути наскрізною. Порядковий номер сторінки позначають арабською цифрою і проставляють у правому верхньому куті сторінки без крапки чи рисок.

Критерії оцінювання реферату

Кожний реферат оцінюється, виходячи з аналізу сукупності таких критеріїв:

- *Актуальність теми;*
- *Оформлення реферату, грамотність, стиль викладу;*
- *Наукова та практична цінність;*
- *План реферату має системно розкривати обрану тему;*
- *Глибина розкриття теми, ступінь вирішення поставлених завдань, завершеність дослідження;*
- *Особистий внесок оцінюється із наявності власних аналітичних висновків;*
- *Обґрунтування висновків;*
- *Використання рекомендованої літератури, наявність достатньої кількості сучасних нормативних і наукових джерел.*

Анотація наукової чи навчальної літератури¹

Анотація (лат. *annotatio* – зауваження, помітка, від *annotato* – позначаю) – це стисла характеристика змісту книги, статті тощо.

Анотація обов'язково складається з двох частин: бібліографічного опису (вихідні дані джерела) і власне тексту. Сутність і призначення анотації полягають у тому, що вона є стислою характеристикою джерела інформації. Анотація не розкриває змісту наукового джерела, а лише інформує про наявність наукового джерела певного змісту й характеру. Таким чином, анотація дозволяє користувачеві скласти достатнє й об'єктивне попереднє уявлення про незнайому для нього наукову публікацію і тим самим допомагає в пошуку, доборі та систематизації необхідної інформації.

За різними параметрами виокремлюються кілька видів анотацій: 1) за змістом і цільовим призначенням – *довідкові* (описові, інформаційні) та *рекомендаційні*; 2) за повнотою охоплення змісту анотованого джерела – *загальні* та *спеціалізовані* (у тому числі *аналітичні*); 3) за кількістю анотованих джерел – *групові* та *негрупові*. Довідкові анотації, які ще називають описовими чи інформаційними, характеризують тематику документа, повідомляють певні відомості про нього, але не дають його критичної оцінки.

Рекомендаційні анотації характеризують документ і дають оцінку його придатності для певної категорії споживачів, з урахуванням рівня підготовки, віку й інших особливостей споживачів.

Загальні характеризують документ у цілому й розраховані на широке коло читачів. Спеціалізовані анотації характеризують документ лише в певних аспектах і розраховані на вузьке коло фахівців.

Групові подають загальну характеристику декількох документів, об'єднаних спільною тематикою чи проблематикою.

Негрупові анотації розкривають зміст одного документа.

¹ Студент обирає для виконання або анотацію одного із підручників чи навчальних посібників, або рецензування наукової статті на вибір.

Найбільшого поширення в науковій та навчально-науковій літературі набули *довідкові* анотації, які характеризують наукове джерело за тематикою й проблематикою. Саме вони є найефективнішими в наданні своєчасної, об'єктивної і достатньої інформації про нові досягнення в різних галузях науки та суттєво заощаджують час пошуку й збирання наукової інформації.

Сутність анотування. Структура анотації

Сутність анотування полягає в максимальному скороченні обсягу джерела інформації при збереженні його основного змісту. Анотація перераховує питання, що висвітлюються в першоджерелі, не розкриваючи змісту цих питань. Вона відповідає на питання: “Про що йдеться в тексті?”. Через стислість в анотації не допускається цитування й використання частин тексту оригіналу. Основний зміст передається “своїми словами” за допомогою простих речень. Мова анотації має бути науковою, нормативною, лаконічною, ясною, простою, без довгих і занадто складних речень; загальний обсяг анотації не повинен перевищувати 500 друкованих знаків і лише у виняткових випадках може сягати 800–1000 друкованих знаків. Довідкові анотації можуть бути максимально лаконічними (до 3-х речень) або розгорнутими, але не перевищувати вказаних обсягів.

Найпоширенішою є така *структура* довідково-рекомендаційної анотації наукового джерела:

1) *Вступна частина*: бібліографічні дані джерела (автор, назва роботи, місце видання, видавництво, рік, кількість сторінок або автор, назва роботи, назва джерела, де надруковано роботу тощо).

2) *Основна частина*: перелік основних проблем або питань, що розглядаються в роботі.

3) *Заклучна частина*: адресат джерела (для статей ця частина є не обов'язковою).

Стандартні лексико-граматичні конструкції для написання анотації.

Під час написання основної частини анотації найчастіше використовуються такі стандартні лексико-граматичні конструкції:

Стаття (робота, книга, монографія тощо)	<p><i>присвячена питанню, темі, проблемі...</i> <i>є узагальненням (аналізом, описом, оглядом) чого?</i> <i>являє собою узагальнення (огляд, аналіз, виклад, опис)...</i> <i>Автор висвітлює такі проблеми...</i> <i>зупиняється на таких питаннях...</i> <i>порушує питання...</i> <i>здійснює ґрунтовний аналіз (чого?)</i> <i>визначає сутність поняття...</i> <i>висвітлює в ході дослідження такі актуальні питання, як...</i></p>
У статті	<p><i>розглядається (узагальнюється...) (що?), йдеться (про що?)</i> <i>дається оцінка (аналіз) (чого?)</i> <i>представлена точка зору (на що?)</i> <i>порушене питання (яке?)</i> <i>розв'язуються (висвітлюються, порушуються, досліджуються, ставляться) проблеми...</i></p>

Заклучна частина анотації може починатися так:	<p><i>стаття адресована (призначена) (кому?)</i> <i>може використовуватися (ким?)</i> <i>є цікавою (для кого?)</i> <i>зацікавить (кого?)</i> <i>розрахована на (широке коло читачів, студентів, аспірантів, маркетологів тощо)</i></p>
--	--

Показниками високого рівня анотації є:

- якість і точність інформації про першоджерело;
- логічне її оформлення;
- відповідність чинним мовним нормам;
- обмежений обсяг.

Як скласти анотацію

1. Ознайомтеся з вихідними даними наукового джерела (назва, жанр, автор, рік і місце видання, структура, обсяг тощо).
2. Прочитайте текст, усвідомлюючи його загальний зміст.
3. Визначте головну інформацію тексту, відповівши для цього на такі запитання:
 - Які проблеми висвітлюються?
 - Що констатує автор?
 - Яких висновків доходить автор?
 - З'ясуйте адресата джерела (у разі потреби).

Рецензування наукових статей

Складовою частиною індивідуальних навчально-дослідних завдань є рецензування наукових робіт, присвячених проблемам історії дошкільної педагогіки. Під рецензуванням розуміється критичний відзив на наукову роботу з викладом позитивних і негативних її сторін, висловлення власної думки з приводу питань, які розглядаються в роботі. Рецензування здійснюється обов'язково в письмовому вигляді в обсязі, узгодженому з викладачем. Інші вимоги до оформлення рецензії аналогічні оформленню наукового повідомлення. Пропонується список статей для рецензування (див. дод. Б).

Орієнтовний перелік літературних джерел, які рекомендуються до рецензування: *типовий план написання тексту рецензії*.

- Об'єкт і предмет аналізу.
- Актуальність теми.
- Короткий зміст.
- Формулювання основної тези.
- Загальна оцінка.
- Недоліки, хиби, огріхи праці.
- Висновки.

Об'єктом оцінювання є повнота, глибина, всебічність розкриття теми; новизна та актуальність поставлених завдань і проблем; коректність аргументації і системи доказів; достовірність результатів; переконливість висновків.

Мовні кліше для написання рецензії

Об'єкт аналізу	<i>Рукопис книги, стаття в журналі, дипломний проект (праця автора, рецензована робота...)</i>
Актуальність теми	<i>Актуальність теми обумовлена... Дослідження присвячене актуальній темі... Автор розглядає важливі питання сучасності...</i>
Короткий зміст	<i>Дослідження складається зі вступу, ... розділів, висновків, ... додатків тощо (вказується загальна кількість сторінок, позицій у списку використаних джерел, наявність ілюстрацій, таблиць, графіків)... На початку дослідження (статті, книги) автор указує на... Автор аналізує наявні джерела з цієї проблеми... Дослідник розглядає питання... Автор (учений, науковець) доводить, що... Аргументовано стверджується думка, що...</i>
Формулювання основної тези	<i>Основна проблема дослідження полягає у... У статті на перше місце висувається питання про...</i>
Загальна оцінка: позитивна	<i>Робота вирізняється ... значним фактичним матеріалом, ... оригінальним підходом до аналізу та вирішення поставлених завдань, ... високою інформативністю Автор доводить (підтверджує) свою думку значним ілюстративним (статистичним, експериментальним) матеріалом... Автор справедливо (слушно) зазначає,, аргументовано обґрунтовує,, чітко визначає, детально аналізує, ретельно розглядає, уважно простежує, доказово критикує... Як переконливо свідчить автор, не всі попередні ідеї витримали випробування часом... Автор уважно аналізує погляди опонентів... Ідея автора ... досить продуктивна (плідна, оригінальна, новаторська)... Праця важлива нестандартними підходами до вирішення... Думка автора ... (про що?) видається перспективною... Важко не погодитися з... Думки (положення) автора про ... сформульовані чітко (доказово, переконливо). Висновки автора достовірні й результативні. Вони ґрунтуються на аналізі значного фактичного матеріалу... Безперечною заслугою автора варто вважати новий підхід до вирішення... запропоновану класифікацію... способи узагальнення ... уточнення поняття...</i>
неоднозначна	<i>Варто відзначити певні дискусійні моменти... Однак, цікаві думки не підкріплені фактами... роздуми автора здаються декларативними... все ж робота заслуговує позитивної оцінки.</i> <i>Автор досить цікаво проаналізував сучасний стан проблеми. Водночас, на нашу думку, аналіз міг бути глибшим і змістовнішим Справедливо вказуючи на..., автор помилково вважає, що... Деякі положення автора залишаються бездоказовими, зокрема й такі... У роботі (статті, дослідженні, монографії) відчутно не вистачає ілюстративного та фактичного матеріалу, тому висновки автора здаються децю некоректними... На підтвердження цієї тези автор наводить кілька аргументів (прикладів, даних), які не завжди переконливі. Незважаючи на</i>

	<i>дискусійність (неоднозначність) основної концепції (положень, висновків, рекомендацій) цієї праці, варто відзначити її значення та актуальність для...</i>
Недоліки, хиби, огріхи	<i>Серед недоліків дослідження - надмірна (невиправдана) категоричність висновків автора. Суттєвий (серйозний) недолік роботи полягає у... (непереконливості доказів, спрощеному підході до... відсутності чіткої характеристики... критичної оцінки... До прорахунків роботи належать... Методично робота побудована нераціонально, варто скоротити...</i>
Недоліки, хиби, огріхи	<i>Поза розглядом дослідження залишилися питання... Автор не розглянув питання, що безпосередньо стосуються теми дослідження. Зазначені недоліки мають суто локальний (рекомендаційний) характер і не впливають на остаточні результати дослідження Вказані зауваження не впливають суттєво на загальну позитивну оцінку роботи.</i>
Висновки	<i>Загалом це цікава й корисна робота. Таким чином, розглянуте дослідження заслуговує позитивної (високої) оцінки. Робота відповідає всім вимогам, може бути оцінена позитивно, а її автор заслуговує на присудження ... (наукового ступеня...).</i>

Наукова рецензія виконує такі функції: інформування, тобто ознайомлення з науковим твором (або кількома творами); оцінювання та осмислення у науковому соціумі певного знання.

Особливість рецензії полягає у вмінні спілкуватися, вести діалог (частіше уявний) між рецензентом та автором твору, рецензентом і читачами. Нерідко автор рецензії виявляє свої особистісні цінності, виступає аналітиком чи полемістом, який зі знанням справи оцінює первинний документ, висуває свої зауваження, подає поради, рекомендації, пропонує імпульси до наукового діалогу.

Презентація

Презентація (від англ. “presentation” – подання, вистава) – це набір картинок-слайдів на певну тему, які зберігаються у файлі спеціального формату. На кожному слайді можна вміщувати довільну текстову, графічну, відеоінформацію, анімацію, стереозвук, як синтезований, так і записаний із мікрофона. Презентації легко створювати за допомогою програми MS PowerPoint.

За структурою презентації поділяють на *лінійні* та *розгалужені*.

Презентації лінійної структури створюються для послідовного викладання матеріалу з використанням мультимедійних засобів. Вони мають містити лише головні положення повідомлення, які допомагають усвідомити його зміст, та ілюстрації.

Презентації, які можна використовувати під час узагальнення й систематизації знань та для визначення рівня навчальних досягнень учнів, завдяки гіпертекстовим посиланням найчастіше мають розгалужену структуру.

Додаткові вимоги до змісту презентації (за Д.Льюїсом) .

– Кожен слайд має відображати одну думку.

- Текст має складатися з коротких слів та простих речень.
- Рядок має містити 6–8 слів.
- Всього на слайді має бути 6–8 рядків.
- Загальна кількість слів не повинна перевищувати 50.
- Дієслова мають бути в одній часовій формі.
- Заголовки мають привертати увагу аудиторії та узагальнювати основні положення слайду.
- У заголовках мають бути і великі, і малі літери.
- Слайди мають бути не надто яскравими – зайві прикраси лише створюють бар'єр на шляху ефективної передачі інформації.
- Кількість блоків інформації під час відображення статистичних даних на одному слайді має бути не більше чотирьох.
- Підписи до ілюстрації розміщуються під нею, а не над нею.
- Усі слайди презентації мають бути витримані в одному стилі.

Есе

Есе – невеликий за обсягом прозовий твір, що має довільну композицію і висловлює індивідуальні думки та враження з конкретного приводу чи питання.

Есе повинно відображати індивідуальні враження та міркування автора з конкретної тематики.

У перекладі з англійської, есе (essay) означає “нарис”, “вір”, “спробу самостійного аналізу” та “обґрунтування теоретичної гіпотези”.

Есе виражає індивідуальні враження й міркування автора з конкретного приводу або предмета й не претендує на вичерпне трактування. Відносно обсягу й функції межує, з одного боку, з науковою статтею й літературним нарисом (з яким есе нерідко плутають), з іншого боку — з філософським трактатом.

Вимоги до есе:

- есе повинне сприйматися як єдине ціле;
- есе не повинне містити нічого зайвого, включати тільки ту інформацію, яка потрібна для розкриття ідеї;
- есе має бути логічним і чітким по структурі;
- кожен абзац есе повинен містити тільки одну основну думку;
- есе повинне містити переконливу аргументацію із заявленої проблеми.

Структура есе:

1. Вступ (розкрити актуальність питання).
2. Три аргументовані докази і ваша особиста думка, позиція з питання.
3. Висновок, що містить завершальне судження.

Самостійна робота з навчально-науковою літературою вимагає від студентів ще однієї важливої навички – навички складання бібліографії з певної проблеми, що вкрай необхідно при написанні реферату або доповіді, оскільки є одним з початкових, підготовчих етапів цих видів самостійної роботи.

Складання бібліографії потребує від студента вміння працювати в довідкових відділах бібліотек, вільно орієнтуватися в системі каталогів, користуватися бібліографічними виданнями, розбиратися в особливостях оформлення бібліографічних даних, систематизувати їх відповідно до тематичних нюансів.

Одним з найважливіших вимог роботи з бібліографією є: Правильне оформлення бібліографічного списку, який складається або за абеткою, або за порядком згадування книги в тексті письмової роботи. Нумерація списку – наскрізна, при цьому список літератури іноземними мовами складається окремо

Основні питання до іспиту

1. Предмет, завдання, зміст курсу “Історія дошкільної педагогіки” як науки і навчальної дисципліни.
2. Джерела історії дошкільної педагогіки.
3. Основні теорії походження виховання.
4. Особливості виховання на різних етапах розвитку первісного суспільства.
5. Виховання та навчальна практика у країнах Стародавнього Сходу.
6. Виховання й шкільна освіта в державах Стародавньої Греції.
7. Зародження дошкільної педагогічної теорії у філософських вченнях древньогрецьких мислителів.
8. Виховання, школа і педагогічна думка у Стародавньому Римі. Педагогічні ідеї М.Ф.Квінтіліана.
9. Загальна характеристика розвитку освіти в період раннього середньовіччя.
10. Педагогічні ідеї епохи Відродження (Е.Роттердамський, Ф.Рабле. М.Монтень, Т.Мор, Т.Кампанелла).
11. Внесок італійського педагога-гуманіста Вітторіно да Фельтре в теорію дошкільного виховання.
12. Педагогічні ідеї представників Реформації .
13. Педагогічна діяльність Я. А. Коменського.
14. Формування та основні риси світогляду Я. А. Коменського.
15. Загальнопедагогічні ідеї Я. А. Коменського.
16. Обґрунтування класно-урочної системи.Дидактичні принципи.
17. Підручники для дітей Я.А.Коменського.
18. Питання дошкільного виховання у працях Я.А.Коменського.
19. Погляди Я.А.Коменського на виховання дітей дошкільного віку.
20. Загальна характеристика розвитку освіти в країнах Західної Європи у ХУІІ-ХУІІІ ст..
21. Англійська педагогіка ХVІІ ст. Педагогічна концепція Дж.Локка
22. “Еміль, або Про виховання” Жан Жака Руссо як торжество гуманістичної педагогіки.
23. Теорія елементарної освіти Йогана Генріха Песталоцці.
24. Загальна характеристика суспільного дошкільного виховання в педагогічній думці Західної Європи у ХІХ ст.
25. Педагогічна система А.Дістервега.
26. Педагогічна теорія Йогана Фрідріха Гербарта.
27. Педагогічні погляди і діяльність соціалістів-утопістів Р.Оуена та Ш.Фур'є.
28. Педагогічне вчення Фрідріха Фребеля.
29. Загальні тенденції дошкільного виховання в зарубіжній педагогіці ХХ століття.
30. М.Монтессорі про особливості виховання дітей дошкільного віку.
31. Педагогічна діяльність та педагогічні погляди Поліни Кергомар.
32. О.Декролі про збереження цінності дитинства.

33. Актуальні проблеми дошкільної педагогіки в працях вчених Західної Європи.
34. Народна педагогіка як джерело і основа наукової дошкільної педагогіки.
35. Основні історичні віхи становлення української етнопедагогіки.
36. Питання виховання і освіти дошкільнят в народній педагогіці.
37. Виховання у східних слов'ян в дохристиянський період.
38. Суть народної педагогіки як науки.
39. Українська народна педагогіка в її історичному розвитку.
40. Використання засобів народної педагогіки в трудовому вихованні дітей дошкільного віку.
41. Народна педагогіка про сімейне виховання.
42. Народна дидактика.
43. Становлення шкільництва в Київській Русі.
44. Педагогічні тенденції в пам'ятках літератури Київської Русі (загальна характеристика).
45. "Повчання дітям" Володимира Мономаха як вінець педагогічної думки XI ст.
46. Розпад Київської Русі та період культурного занепаду.
47. Збереження і примноження освітніх традицій Київської Русі у Галицько-Волинській державі.
48. Освіта за литовської доби.
49. Проблема навчальної книги в історії української педагогіки.
50. Освіта на українських землях під владою Польщі.
51. Братські школи та їх роль у формуванні національної свідомості українців.
52. Першодруки.
53. Перші високі школи на Україні (Острозька та Києво-Могилянська академії).
54. Козацька педагогіка – унікальне явище світової педагогічної думки.
55. Антиукраїнська освітня політика московського царату і паростки національної школи.
56. Взаємозв'язок морального і розумового виховання в педагогічній спадщині Г.Сковороди.
57. Стан освіти на західноукраїнських землях.
58. Просвітницька діяльність Кирило-Мефодіївського товариства.
59. Просвітницька діяльність і педагогічні ідеї видатних вчених, письменників і громадських діячів.
60. Основні етапи педагогічної діяльності К.Ушинського.
61. Ідея народності виховання в творчості К.Ушинського.
62. К.Ушинський про роль рідного слова у вихованні дітей дошкільного віку (стаття і підручник "Рідне слово").
63. Проблеми морального виховання дітей дошкільного віку у педагогічній спадщині К.Ушинського.
64. Внесок К.Ушинського в розробку теорії й методики дошкільного виховання.

65. І. Франко про навчання дітей рідною мовою.
66. Використання творів І. Франка в національному вихованні дітей.
67. Реалізація ідеї народності виховання К.Ушинського в навчально-виховному процесі сучасного дошкільного закладу.
68. Загальна характеристика розвитку суспільного дошкільного виховання на Україні в кінці ХІХ – 30-х рр. ХХ ст.
69. Видатні українські педагоги ХІХ – початку ХХ ст. про виховання дітей дошкільного віку.
70. Передумови створення та розвиток українського дошкілля у Наддніпрянській Україні.
71. Наукові засади організації суспільного дошкільного виховання у працях С.Русової.
72. С.Русова про мету і завдання дошкільного виховання.
73. Загальнолюдський і національний зміст виховного ідеалу Г.Ващенко.
74. Основні періоди розвитку національного дошкільного виховання у Галичині.
75. Роль товариств в організації дошкільних установ у Галичині.
76. Освітньо-виховні ідеали, погляди та культурно-просвітницька діяльність науковців та практичних працівників України в теорію і практику дошкільного виховання.
77. Основні етапи педагогічної діяльності А.Макаренка.
78. А.Макаренко про батьківський авторитет як фактор успішного виховання дітей в сім'ї.
79. Теорія і практика колективу А.Макаренка.
80. Ідея А.Макаренка про поєднання навчання з продуктивною працею (“Педагогічна поема”, “Прапори на баштах”).
81. Особистісно зорієнтований підхід до виховання в педагогічній спадщині А.Макаренка.
82. Життєвий шлях та педагогічна діяльність В.Сухомлинського.
83. Гуманістичні ідеї в педагогічній спадщині В.Сухомлинського.
84. Проблема емоційно-естетичного розвитку особистості дітей дошкільного віку у творчій спадщині В.Сухомлинського.
85. Проблема заохочення і покарання дітей дошкільного віку в педагогічних концепціях А.Макаренка та В.Сухомлинського.
86. Етнічні засади родинного виховання дошкільнят.
87. Ідеї становлення вчителя-вихователя.
88. Основні напрями розвитку педагогічної думки за кордоном.
89. Реформування освіти на сучасному етапі розвитку українського суспільства. Державна національна програма “Освіта” (“Україна ХХІ ст.”). Закон України “Про освіту”.
90. Етапи становлення дошкільної освіти в Україні за радянських часів. Соціально-економічні передумови цього процесу.
91. Тенденції розвитку дошкільної та початкової освіти у провідних розвинутих країнах світу та в Україні.
92. Прикарпатський університет: погляд у минуле.

93. Державні освітні документи сучасності як методологічна основа розбудови національної школи в Україні (Закон “Про освіту”, “Національна доктрина розвитку освіти України у ХХІ ст.” та ін.).

94. Концепція національної системи виховання в сучасній Україні (загальна характеристика).

95. Розвиток української історико-педагогічної думки на порозі ХХІ ст. (основні напрямки дослідження, персоналії).

96. Сучасні тенденції розвитку дошкільної освіти незалежної України та їх порівняння із зарубіжними.

Рекомендована література

Основна

1. Артемова Л.В. Історія педагогіки України: підручник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів /Л.В.Артемова. – К.: Либідь, – 2006. – 424 с.
2. Ваховский Л.Ц. Западноевропейская философия воспитания эпохи Просвещения/Л.Ц.Ваховский. – Луганск: Альма матер, 2011. – 292 с.
3. Джурицкий А.Н. История педагогики: учебное пособие для студентов педвузов /А.Н. Джурицкий. – М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2000. – 432 с.
4. Демченко О.П. Практикум з історії педагогіки: навч.-метод. посіб.[для викладачів історії педагогіки, на допомогу студ. пед. ВНЗ під час самостійного вивчення теоретичних основ, підготовки до семінарських і практичних занять]/О.П.Демченко. – К.: Видавничий дім “Слово”, 2012. – 432 с.
2. Державна національна програма Освіта (Україна ХХІ століття). –К.: Райдуга, 1994. – 61 с.
3. Дроб’язко П.І. Українська національна школа: витоки і сучасність: посібник / П.І. Дроб’язко. – К.: Академія, 1997. – 181 с.
4. Живодьор В.Ф. З історії національного шкільництва: [навч.-метод. посібн.] /В.Ф. Живодьор, А.А. Сбруєва, М.Ю. Рисіна. – К.: ІЗМН, 1998. – 144 с.
5. Зайченко І.В. Історія педагогіки: у двох книгах/І.В. Зайченко. – К.: Видавничий дім “Слово”, 2010. – Кн. II: Школа, освіта і педагогічна думка в Україні. – 2010. – 1032 с.
6. 8.. Історія дошкільної педагогіки [Текст]: хрестоматія: навч. посіб. для студ. пед. інститутів спец. 03.07.02 “Педагогіка і психологія (дошкільна) ” / упоряд.: З. Н. Борисова, В. З. Смаль. – 2-ге вид., доп. – К.: Вища школа, 1990. – 423 с.
7. Історія педагогіки / За ред. М.С. Гриценка. – К.: Вища школа, 1993. – 447с.
8. Історія української школи і педагогіки: Хрестоматія/За ред. В.Г. Кременя. – К.: Знання, 2005. – 767 с.
9. Історія української школи й педагогіки в матеріалах та документах/За ред.В.Г.Кременя. - Кривий Ріг: Видавництво “Кривбасавтоматика плюс”, 2002. – 644 с.
10. Історія педагогіки: [навч. посіб.]/за ред. О.А.Дубасенюк, М.В.Левківського]. – Житомир: ЖДПУ, 1999. – 336 с.
11. История педагогики. Ч.1. От зарождения воспитания в первобытном обществе до середины XVII в.: [учебное пособие для педагогических университетов / под ред. А.И.Пискунова]. – М.: ТЦ “Сфера”, 1997. – 192 с.
12. Коваленко Є.І., Белкіна Н.І. Історія зарубіжної педагогіки. Хрестоматія: навч. посіб./Заг.ред.Є.І.Коваленко. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 664 с.
13. Кравець В. Історія класичної зарубіжної педагогіки та шкільництва: [навч. посіб. для студентів педагогічних навчальних закладів] /В.Кравець. – Тернопіль, 1996. – 436 с.

14. Кравець В. Зарубіжна школа і педагогіка ХХ століття: [навч. посіб. для студентів педагогічних навчальних закладів] /В.Кравець. – Тернопіль, 1996. – 290с.
15. Кравець В. Історія української школи і педагогіки: [навч. посіб. для студентів педагогічних навчальних закладів та університетів]/В.П.Кравець.– Тернопіль, 1994. – 358 с.
16. Левківський М.В. Історія педагогіки: навч.-метод. посіб./М.В.Левківський. –[3-е вид., доп.]. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 190 с.
17. Лузан П.Г., Васюк О.В. Історія педагогіки та освіти в Україні: навч. посіб. — 2-ге вид., доп. і перероб. — К.: ДАКККіМ, 2010. — 296 с.
18. Любар О.О. Історія української школи і педагогіки: [навч. посіб.] / О.О. Любар, М.Г. Стельмахович, Д.Т. Федоренко. – К.: т-во “Знання”, КОО, 2003. – 450 с.
19. Маловідомі першоджерела української педагогіки (друга половина ХІХ – ХХ ст.) / [упоряд. Л.Д.Березівська та ін]. – К.: Наук. світ, 2003. – 418 с.
20. Медвідь Л.А. Історія національної освіти і педагогічної думки в Україні: навч. посіб./Л. Медвідь. – К.: Вікар, 2003. – 335 с.
21. Мешко О. Історія педагогіки: тестові завдання: навч.-метод. посіб. для студентів вузів] / О.Мешко, Г.Мешко. – Тернопіль: ТДПУ, 2001. – 144 с.
22. Мешко О.І. Короткий виклад курсу: “Історія зарубіжної школи і педагогіки”: [навч.-метод. посіб.] / О.І. Мешко, О.І. Янкович, Г.М. Мешко. – Тернопіль: ТДТУ, 1998. – 81 с.
23. Мицько І.З. Острозька слов'яно-греко-латинська академія / І.З.Мицько. – К.: Вища школа, 1990. – 190 с.
24. Мосіяшенко В.А., Задорожна Л.В., Курок О.І. Історія педагогіки України в особах: навч. посіб. / В. А. Мосіяшенко, Л. В. Задорожна, О. І. Курок. – Суми: ВТД “Університетська книга”, 2005. – 266 с.
25. Нариси історії українського шкільництва. 1905-1933: навч. посіб. / О.В.Сухомлинська та ін. – К.: Заповіт, 1996. – 304 с.
26. Народна педагогіка: світовий досвід /[уклад. А.І. Кузьмінський, В.Л. Омеляненко]. – К.: Знання-Прес, 2003. – 134 с.
27. Пискунов А.И. Хрестоматія по історії зарубіжної педагогіки: [учебное пособие для студентов пед. ин-тов / сост. и авт. вводных статей А.И. Пискунов]. – М.: Просвещение, 1981. – 528 с.
28. Радул О. Історія педагогіки України Х-ХУІ століть: Персоналії. Навчальне видання / О. Радул. – К.: Видавництво Соломії Павличко “Основи”, 2005. – 238 с.
29. Розвиток народної освіти і педагогічної думки на Україні (Х – початок ХХ ст.): [нариси / за ред. М.Д. Ярмаченка]. – К.: Радянська школа, 1991. – 381 с.
30. Сбруєва А.А. Історія педагогіки у схемах, картах, діаграмах: [навч. посіб.]/ А.А. Сбруєва, М.Ю. Рисіна. – Суми: СумДПУ, 2000. – 208 с.
31. Стельмахович М. Вибрані педагогічні твори //У двох томах. – Том 2. Українська етнопедагогіка/Упоряд. Л. Калуська, В. Ковтун. М. Ходак/За заг. ред. Л. Калуської. – Івано-Франківськ-Коломия. – Видавничо-поліграфічне товариство “Вік”. – 2012. – 462 с.

32. Ступарик Б.М. Національна школа: витоки, становлення: [навч.-метод. посіб.]/Б.М. Ступарик. – К.: ІЗМН, 1998. – 336 с.

33. Хрестоматія з історії дошкільної педагогіки: навч. посіб./За заг. ред. Н.Борисової. – К.: Вища школа, 2004. – 492 с.

34. Яніс В. Нарис української культури/заряд. Є.Федоренка. – 2-ге вид., скор. – Нью-Йорк: Вид. Шкільної Ради, 1993. – 96 с.

Допоміжна

1. Антологія педагогічної думки Східної Галичини та українського зарубіжжя ХХ століття: навч. посіб./[Т.К.Завгородня, З.І.Нагачевська, Н.М.Салига та ін.]. – Івано-Франківськ: Видавництво “Плай”, 2008. – 480 с.

2. Бабишин С.Д. Школа та освіта Давньої Русі (IX – першої половини XIII ст.) / С.Д. Бабишин. – К.: Вища шк., 1973. – 198 с.

3. Біднов В. Школа й освіта на Україні / В. Біднов //Українська культура. Лекції за ред. Дмитра Антоновича: [упоряд. Світлана Ульяновська]. – К.: Либідь, 1993. – С.40-71.

4. Видатні українські педагоги: інформаційний довідник / авт. упор. Л.В. Калуська. – Тернопіль: Мандрівець, 2008. – 224 с.

5. Галус О.М. Порівняльна педагогіка: навчальний посібник / О.М. Галус, Л.М.Шапошнікова – К.: Вища шк., 2006. – 215 с.

6. Джус О. Творча спадщина Софії Русової періоду еміграції /О.Джус. – Івано-Франківськ: Плай, 2002. – 260 с.

7. Завгородня Т.К., Лемко Г.І. Зміст початкової освіти в українських школах на західноукраїнських землях (1919-1939 рр.): монографія/Т.К. Завгородня, Г.І.Лемко. – Івано-Франківськ: Вид-во Прикарпатського національного університету імені В.Стефаника. – 2011. – 212 с.

8. Завгородня Т.К. Науковий доробок українських галицьких педагогів у галузі дидактики: Хрестоматія/Т.К.Завгородня. – Івано-Франківськ, 2002. – 188 с.

9. Зайченко І.В. Педагогічна концепція С.Русової: навч. посіб. для студентів педагогічних спеціальностей вузів/Передмова М.Д. Ярмаченка. – 2-е вид., доп. і перероб. – Чернігів: Чернігівський державний педагогічний університет імені Т.Г. Шевченка, 2000. – 234 с.

10. Історія соціального виховання (з давніх часів до середини ХХ століття): Хрестоматія/Упоряд.: О.С.Радул та ін. – Кіровоград: ТОВ “Уменс-ТД”, 2010. – 464 с.

11. Коменский Я.А., Локк Д., Руссо Ж.-Ж., Песталоцци И.Г. Педагогическое наследие/ Сост. В.М. Кларин, А.Н. Джурицкий. – М.: Педагогика, 1989. – 416 с.

12. Кузь В.Г. Українська козацька педагогіка і духовність /В.Г.Кузь, Ю.Д. Руденко, О.Т. Губко. – Умань, 1995. – 115 с.

13. Лавриченко Н. Реформування освіти в європейських країнах за умов їх інтеграції / Н.Лавриченко//Шлях освіти. – 1997. – №2. – С.18-21.

14. Лисенко Н.В. Педагогіка українського дошкілля: У 3 частинах.– Ч. 2: навч. посіб./Н.В.Лисенко, Н.Р.Кирста. – К.: Видавничий Дім “Слово”, 2010. – 360 с.

15. Марочко Василь, Хілліг Гьотц. Репресовані педагоги України: жертви політичного терору / Василь Марочко, Гьотц Хілліг. – К.: Наук. світ, 2003. – 302 с.
17. Машталер О.В. Педагогічна і освітня діяльність О.В.Духновича/ О.В.Машталер; За ред. О.Р.Мазуркевич. – К: Рад. шк., 1966. – 148 с.
18. Микитась В.Л. Давньоукраїнські студенти і професори /В.Л.Микитась. – К.: Абрис, 1994. – 288 с.
19. Мицько І.З. Острозька слов'яно-греко-латинська академія (1576-1636) [за ред. Я.Д.Ісаєвича]/І.З.Мицько. – К., 1990. – 188 с.
20. Мітюров В.Н. Педагогічні ідеї Я.А.Коменського на Україні / В.Н.Мітюров. – К., 1971. – 136 с.
21. Нагачевська З.І. Педагогічна думка і просвітництво в жіночому русі Західної України(друга половина ХІХ ст.. – 1939 р.) [Текст]: монографія /З.І. Нагачевська; Прикарпатський національний ун-т ім. Василя Стефаника. – Івано-Франківська: Підприємець Третяк І.Я., 2007. – 764 с.
22. Нагачевська З.І. Становлення і розвиток суспільного дошкільного виховання в Галичині (ХІХ – перша третина ХХ ст.): Програма і методичні рекомендації до спецкурсу. – Івано-Франківськ: Плай, 1997. – 44 с.
23. Нагачевська З.І. Українська школа і педагогічна думка за межами України (кінець ХІХ–ХХ століття): Методичні рекомендації до вивчення теми з курсу “Історія педагогіки”. – Івано-Франківськ: Плай, 1997. – 69 с.
24. Нариси історії українського шкільництва /За ред.О.В. Сухомлинської. – К., 1996. – 232 с.
25. Пенішкевич О Розвиток українського шкільництва на Буковині (ХVІІІ – початок ХХ ст.) /О.Пенішкевич. – Чернівці, 2002.– 346 с.
26. Персоналії в історії національної педагогіки. 22 видатних українських педагоги: підручник/А.М.Бойко, В.Д.Бардінова та ін. – К.: ВД “Професіонал”, 2004. – 576 с.
27. Салига Н.М. “Учитель, який випереджав педагогіку”/Н.Салига. – Івано-Франківськ: “Лілея-НВ”, 2010. – 232 с.
28. Сбруєва А., Рисіна М. Історія педагогіки у схемах, картах, діаграмах. Навч. посібник / А.Сбруєва, М.Рисіна. – Суми, 2000. – 182 с.
29. Світ педагогіки Східної Галичини й українського зарубіжжя ХХ століття: ідеї, афоризми, висловлювання: навч. посіб./Укладачі Завгородня Т.К., Прокопів Л.М., Стражнікова І.В. – Івано-Франківськ: видавець Третяк І.Я., 2010. – 212 с.
30. Сірополко С. Історія освіти в Україні: Підготував Ю. Вільчинський. – 2-ге вид.– Львів: Афіша. 2001. – 664 с.
31. Семчишин М. Тисяча років української культури / М. Семчишин. – К., 1993. – 238 с.
32. Скринська О.Л. Проблеми сімейного виховання в педагогічній спадщині Джона Локка/Л.О.Скринська//Науковий вісник Південноукраїнського державного педагогічного університету імені К.Д.Ушинського. – Випуск 3. – Збірник наукових праць. – Одеса, 1999. – С.106-109.
33. Софія Русова і Галичина. Збірник статей і матеріалів/Упор. Нагачевська З.І. – Івано-Франківськ: Вік, 1999. – 126 с.

34. Софія Русова. З маловідомого і невідомого. – Ч. 1: Несторка української педагогічної літератури/Упоряд. О. Джус, З. Нагачевська; автор вступ. статті З. Нагачевська. – Івано-Франківськ: Гостинець, 2006. – 456 с.
35. Стинська В.В. Система шкільництва в Галичині (кінець ХІХ - початок ХХ ст.)/ В.В. Стинська. – Івано-Франківськ, 2007. – 186 с.
36. Стражнікова І.В. Педагогічні погляди та освітня діяльність Іванни Петрів /І.В. Стражнікова. – Івано-Франківськ, 2007. – 216 с.
37. Субтельний О. Україна: історія/Пер. з англ. Ю.Шевчука / О.Субтельний. – К.: Наук. думка, 1992. – 242 с.
38. Сухомлинська О.В. Історія педагогіки як наука і як навчальний предмет: актуальні проблеми / О.В.Сухомлинська // Шлях освіти. – 2003. – №1. – С.39-73.
39. Сявавко Є.І. Українська етнопедагогіка: [навч.-метод. посіб.]. – Львів, Видавничий центр ЛНУ ім. І.Франка. – 2002. – 159 с.
40. Українська педагогіка в персоналіях: у 2-х кн.: [навч. посіб./за ред. О.В.Сухомлинської]. – К.: Либідь, 2005. – Кн. 1. – 624 с.; Кн. 2. – 552 с.
41. Хижняк З.І. Киево-Могилянская академія /З.І. Хижняк. – К.: Вища школа, 1988. – 262 с.

ДОДАТКИ

Додаток А

Міністерство освіти і науки України
ДВНЗ “Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника”
Педагогічний факультет
Кафедра педагогіки імені Богдана Ступарика

ІНДИВІДУАЛЬНЕ НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНЕ ЗАВДАННЯ
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
“ІСТОРІЯ ДОШКІЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ”
на тему

“ _____ ”

Виконала:
студентка-магістрантка
групи
.....

Керівник:
канд. пед. наук,
доц. Салига Н.М.

Івано-Франківськ – 2016

Перелік статей для самостійного опрацювання та рецензування

1. Педагогічні погляди Тараса Шевченка: [Педагогічна думка в другій половині 18-19 ст.] / Л. В. Артемова//Артемова Л.В. Історія педагогіки України : підруч. для студ. вищ. пед. навч. закладів/Л. В. Артемова. – Київ : Либідь, 2006. – С. 165-173 .
2. Артемова, Л. В. Педагогічні ідеї та праці Пантелеймона Куліша : [Педагогічна думка в другій половині 18-19 ст.]/Л. В. Артемова//Артемова Л.В. Історія педагогіки України : підруч. для студ. вищ. пед. навч. закладів / Л. В. Артемова. – Київ: Либідь, 2006. – С. 173-177 .
3. Артемова, Л. В. Освітня діяльність та педагогічні погляди Костянтина Ушинського : [Педагогічна думка в другій половині 18-19 ст.]/Л.В. Артемова// Артемова Л.В. Історія педагогіки України : підруч. для студ. вищ. пед. навч. закладів/Л. В. Артемова. – Київ : Либідь, 2006. – С. 177-182.
4. Артемова, Л. В. Освітня діяльність та педагогічні погляди Костянтина Ушинського : [Педагогічна думка в другій половині 18 - 19 ст.]/Л.В.Артемова// Артемова Л.В. Історія педагогіки України : підруч. для студ. вищ. пед. навч. закладів/Л. В. Артемова. - Київ : Либідь, 2006. – С. 177-182.
5. Білавич Г. Софія Русова і розвиток вітчизняної компаративістики /Г. Білавич // Вісник Прикарпатського університету. Сер. Педагогіка /ред. В. В. Грещук. – Івано–Франківськ : Плай, 2001. – Вип. 5. – С. 8–11.
6. Борис Уляна. Національне виховання дітей та молоді Галичини міжвоєнної доби в дослідженнях представників наукової школи Б.Ступарика. //Вісник Прикарпатського університету. – 2010. – Педагогіка ХХХ – 2-10. – С.10-15.
7. Венгловська О. Організаційно–педагогічна діяльність Софії Русової – громадського діяча, просвітителя, педагога /О. Венгловська //Рідна школа. – 2016. – № 5–6. – С. 51-55.
8. Вільчковський Е. Януш Корчак про фізичне виховання дітей та молоді /Е. Вільчковський, А. Вільчковська, В. Пасічник // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві: зб. наук. праць. – Луцьк, 2012. –№3 (19).–С. 13-15.
9. Землянська В. Становлення та розвиток гуманістичних ідей в історії вітчизняної педагогіки [Текст]/В. Землянська // Рідна школа. – 2003. – №10. – С. 72-75.
10. Єськова Т.Л. Проблема виховання в дошкільників працелюбності у вітчизняній педагогічній теорії та практиці у першій третині ХХ ст. /Т.Л. Єськова// Педагогічні науки: Зб. Наук. праць. – № 3. – Бердянськ, 2007. – С.8-13.
11. Коба Л.А. Як виховували дітей східні слов'яни – предки українців /Л.А. Коба//Початкова школа. – 2004. – №4. – С.45-47.
12. Крутенко О. Життя, присвячене дітям [Текст] : (Маленькі таємниці Великого учителя)/О. Крутенко, О. Бенедиктова//Рідна школа : Щомісячний науково-педагогічний журнал. – 2005. – №12. – С. 59-61.

13. Куліш Т. Наталя Лубенець про особистість та професіоналізм вихователя [Текст]/Т.Куліш//Дошкільне виховання : Щомісячний науково-методичний журнал для педагогів і батьків Міністерства освіти і науки України. – 2005. – №2. – С. 9-11 .

14. Куркіна С. В. Погляди українських педагогів на проблему виховання особистості та колективу/С. В. Куркіна //Нариси з історії педагогічної думки (перша третина ХХ століття) : моногр. /за ред. О. С. Радул. – Кіровоград, 2015. – С. 98–114.

15. Лисенко Н.В. Освітні орієнтири і досягнення дошкільного виховання у країнах євроспільноти: перспективи для творчих запозичень / Н.В.Лисенко // Науковий вісник Чернівецького національного університету: Зб. Наук. праць. – Вип. 746. Педагогіка та психологія. – Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2015. – С. 108-114.

16. Лисенко Н. В. Шляхами українського дошкілля в Галичині /Н. В. Лисенко//Науковий вісник Чернівецького університету. – Педагогіка та психологія. – Вип.122. – Чернівці: Рута, 2001. – С.67-74.

17. Лисенко Н. Організація освіти дітей дошкільного-молодшого шкільного віку: сучасний погляд/Н. Лисенко//Дитячий садок-школа: актуальні проблеми наступності: монографія. 3-тє видання, перероб. та доповн. – К.: Видавничий Дім “Слово”, 2014. – С. 337 – 355.

18. Нагачевська З.І. Галицьке українське дошкілля: від Наталії Кобринської до Софії Русової / З.І.Нагачевська // Науково-методичний вісник Івано-Франківського обласного інституту післядипломної освіти педагогічних працівників. – Івано-Франківськ, 1995. – № 2. – С. 3-10.

19. Нагачевська З. Материнство й дитинство як педагогічні доміанти творчої спадщини громадських діячів і педагогів Західної України (кінець ХІХ – перша третина ХХ ст.) З.Нагачевська//Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. – 2012. – Вип. 65. – С. 41-45.

20. Нагачевська З.І. Перше українське дошкільне товариство у Галичині / З.І.Нагачевська // Вісник Прикарпатського університету. Серія: Педагогіка. – Івано-Франківськ, 2000. – Вип. ІV. – С. 161-170.

21. Майборода, В. “Той народ бере перемогу, який має найкращу школу”: Софія Русова [Текст]/В.Майборода//Урядовий кур'єр. – 2006. – №32(16 лютого). – С. 16-19.

22. Машовець М.А. Перспективи розвитку системи дошкільної освіти у сучасному освітньому просторі//Педагогічні науки. 2010. – Вип.16. – С.75-76.

23. Ничкало Н. Г. Іван Огієнко про рідномовні обов'язки/ Н. Г.Ничкало//Шлях освіти. – 2007. – № 2. – С. 49-52

24. Пироженко, Лідія Володимирівна. Історико-педагогічні дослідження: регіональний вимір [Текст] : [VI Всеукраїнські історико-педагогічні читання] / Л. В. Пироженко//Шлях освіти. – 2006. – №4. – С. 55-56.

25. Покась В. Дошкілля: реальність і перспективи/В. Покась//Дошкільне виховання. –1992. – № 11. – С. 4-5.

26. Сухомлинська О.В. Періодизація педагогічної думки в Україні: кроки до нового виміру//Зб. наук. праць: Спеціальний випуск “До витоків становлення

української педагогічної науки”/О.В. Сухомлинська. – К.: Науковий світ, 2002. – С.31-40.

27. Сухомлинська О.В. Історико-педагогічний процес в Україні: регіональний вимір /О.В.Сухомлинська // Шлях освіти. – 2007. – № 2. – С. 42-49.

28. Улюкаєва Г. Початок відродження/Г.І.Улюкаєва//Дошкільне виховання. – 1994. – № 1. – С.6-8.

29. Улюкаєва І.Г. Стан дослідження історії становлення і розвитку суспільного дошкільного виховання в Україні в історико-педагогічній науці/Г.І.Улюкаєва//Педагогічні науки. – 2007. – №3. – С.5-8.

30. Улюкаєва Г.І. Становлення та розвиток суспільного дошкільного виховання в Україні ХХ–початок ХХІ століття/Г.І.Улюкаєва. – Педагогічні науки. – 2010. – Вип. 16. – С.16-32.

31. Шушара Т. З історії розвитку жіночої освіти [Текст]/Т. Шушара // Рідна школа : Щомісячний науково-педагогічний журнал. – 2005. – №6. – С. 76-77.

Орієнтовна тематика рефератів (презентацій)

1. Ідея суспільного дошкільного виховання у працях античних філософів.
2. Педагоги-гуманісти епохи Відродження про виховання дітей дошкільного віку.
3. Підручники для дітей Я.А.Коменського.
4. Я.А.Коменський про вчителя та вимоги до нього.
5. Принцип свободи у вихованні Ж.-Ж.Руссо.
6. Педагогічна теорія Й.Г.Песталоцці.
7. Г. Песталоцці про моральне виховання.
8. Принцип наочності в дидактиці Я.А.Коменського, Ж.-Ж.Руссо, Й.Г.Песталоцці.
9. Р.Оуен – піонер суспільного дошкільного виховання.
10. О.Декролі про збереження цінності дитинства.
11. Педагогічні погляди Поліни Кергомар.
12. Значення педагогічних ідей М.Монтессорі для роботи сучасного дошкільного закладу.
13. Здоров'язберігаючі основи вальфдорської педагогіки.
14. Індивідуальне виховання дітей дошкільного віку в педагогічній спадщині М.Монтессорі.
15. Ідеї Ф.Фребеля в сучасній дошкільній освіті.
16. Реалізація ідей Р.Штайнера в сучасних педагогічних системах.
17. Провідні гуманістичні ідеї творчої спадщини Януша Корчака в контексті розвитку вітчизняної дошкільної педагогіки.
18. Загальні тенденції дошкільного виховання в зарубіжній педагогіці ХХ століття.
19. Народна педагогіка – праматір наукової педагогічної теорії.
20. Впровадження ідей народної педагогіки в навчально-виховний процес сучасного дошкільного закладу.
21. Традиційні засади виховання дітей в Київській Русі.
22. Соціокультурні чинники виникнення освіти у Київській Русі.
23. Перекладна література та перші літературні пам'ятники Київської Русі.
24. Збереження і примноження освітніх традицій Київської Русі у Галицько-Волинській державі.
25. Просвітницька діяльність князя Костянтина Острозького.
26. Видатні вчені, педагоги, випускники Києво-Могилянської академії.
27. Соціальні та педагогічні погляди Іова Борецького, Мелетія Смотрицького, Стефана Зизанія, Єпіфанія Славинецького, Симеона Полоцького.
28. Братські школи як осередки формування національної самосвідомості та культури українців.

29. Статути братських шкіл, підручники, навчальні посібники як педагогічні пам'ятки ХУІ-ХУІІ ст.
30. Становлення та розвиток Києво-Могилянської академії як вищого навчального закладу європейського рівня.
31. Козацька педагогіка – унікальне явище світової педагогічної думки.
32. Актуальність філософських і педагогічних поглядів Г.Сковороди для становлення української національної системи виховання.
33. “Руська трійця” і Кирило-Мефодіївське братство та їх місце в національно-культурному відродженні українців.
13. Ідея співпереживання і материнської любові у творчій спадщині Т.Шевченка.
14. Педагогічні погляди та просвітницька діяльність М.Драгоманова.
34. К.Ушинський про моральне виховання дітей дошкільного віку.
35. Ідеал гуманності і народності – провідна думка педагогічної теорії К.Ушинського.
36. В.Винниченко про народну освіту як важливий чинник формування національної самосвідомості українського народу.
37. Педагогічні погляди П.Куліша.
38. Просвітницька діяльність і педагогічні ідеї видатних українських вчених, письменників і громадських діячів кінця ХVІІІ-першої половини ХІХ ст.
39. Проблеми національної школи і національного виховання у творчій спадщині педагогічних і громадських діячів кінця ХІХ-поч. ХХ ст.
40. Сутність проектів розбудови українського шкільництва, розроблених І.Ющишиним і Я.Чепігою.
41. Просвітницька діяльність і педагогічні погляди О.Духновича.
42. Просвітницька діяльність і педагогічні погляди К.Малицької.
34. Педагогічні погляди Б.Грінченка.
43. Проблеми національного виховання у творчості Лесі Українки.
44. Проблеми національного виховання у творчості Ю.Федьковича.
45. Проблеми національного виховання у творчості М.Коцюбинського.
46. Педагогічні ідеї у творчості П.Грабовського.
47. І.Франко і сучасна йому педагогічна думка в Галичині.
48. Розвиток освіти в Галичині наприкінці ХІХ-на початку ХХ ст.
49. Педагогічні ідеї в літературній й спадщині В.Стефаніка.
50. Педологічна служба в школах України в 20-30-х роках ХХ ст.
51. С.Русова про значення дошкільного виховання в системі національного виховання.
52. С.Русова про мету і зміст виховання в національній школі.
53. Літературно-художня творчість Г.Ващенко.
54. 34.Г.Ващенко про виховання молоді на загальнолюдських засадах.
55. С.Русова і Галичина.
56. Еміграційний період життя С.Русової.
57. Творча спадщина А.Макаренка і розбудова української національної школи.

58. А.Макаренко про дитячий колектив як найважливіший фактор виховання підростаючого покоління.
59. Сутність трудового виховання дітей дошкільного віку в педагогічній теорії А.Макаренка.
60. Питання естетичного виховання в педагогічній спадщині К.Ушинського, С.Русової та В.Сухомлинського.
61. Питання рідної мови в педагогічних працях К.Ушинського, С.Русової та В.Сухомлинського.
62. С.Русова і Галичина.
63. Ідея національного виховання в працях І.Огієнка.
64. Культурно-освітня діяльність та педагогічні погляди Г.Ващенка.
65. Проблема виховного ідеалу в педагогічній спадщині Г.Ващенка.
66. Проблема формування педагогічної майстерності вчителя у творчій спадщині В.Сухомлинського.
67. Місце народної педагогіки в художньо-педагогічній спадщині В.Сухомлинського.
68. Педагогічна спадщина В.Сухомлинського і проблеми її творчого використання в роботі вихователя дошкільного закладу та вчителя початкових класів..
69. Провідні тенденції у розвитку сучасного дошкільного закладу за рубежом.
70. Українське шкільництво і педагогічна думка за межами України: традиції, сучасність.
71. Шляхи формування дошкілля на сучасному етапі розвитку українського суспільства.
72. Реформування дошкільної освіти в 90-х роках ХХ ст.- на початку ХХІ ст.
73. Шляхи впровадження ідей народної педагогіки в навчально-виховний процес сучасного дошкільного закладу.
74. Українська діаспора як історичне та соціально-культурне явище.
75. Міжнародне співробітництво України в галузі дошкільної освіти.

Список першоджерел класиків світової та вітчизняної педагогіки, які є обов'язковими для опрацювання.

1. Арістотель “Політика. Уривки про виховання”/ Коваленко Є.І., Белкіна Н.І. Історія зарубіжної педагогіки. Хрестоматія: навч. посіб./Заг.ред. Є.І.Коваленко. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – с.38-47.
2. Ващенко Г.Г. Виховний ідеал //Історія української школи і педагогіки: Хрестоматія/ Уклад.: О.О.Любар; За ред. В.Г.Кременя. – К.: Знання. 2005. – С.494-507.
3. Ващенко Г. За методи навчання //Історія української школи і педагогіки: Хрестоматія/ Уклад.: О.О.Любар; За ред. В.Г.Кременя. – К.: Знання. 2005.– С.448-458.
4. Витяг із Державної національної програми “Освіта”(“Україна ХХІ століття”)//Хрестоматія з історії дошкільної педагогіки: навч. посіб./За заг. ред. Н.Борисової. – К.: Вища школа, 2004. – с.490-492.
5. Витяг із закону України “Про дошкільну освіту” //Хрестоматія з історії дошкільної педагогіки: навч. посіб./За заг. ред.Н.Борисової. – К.: Вища школа, 2004. – С.492-497.
6. Витяг з базового компонента дошкільної освіти в Україні//Хрестоматія з історії дошкільної педагогіки: навчальний посіб./За заг. ред. Н.Борисової. – К.: Вища школа, 2004. – с.501-505.
7. Витяг з Конституції України//Відомості Верховної Ради України. – 1996. –№30. – Ст.141.
8. Водовозова Є.М. Розумова і моральне виховання дітей від першого вияву свідомості до шкільного віку//Коваленко Є.І., Белкіна Н.І. Історія зарубіжної педагогіки. Хрестоматія: навч. посіб./ Заг. ред. Є.І.Коваленко. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – С.138-144.
9. Герbart Й. Загальна педагогіка, виведена з мети виховання //Коваленко Є.І., Белкіна Н.І. Історія зарубіжної педагогіки. Хрестоматія: навч. посіб./ Заг.ред. Є.І.Коваленко. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – С.336-359.
10. Грінченко Б.Д. Українська граматка до науки читання й писання// Хрестоматія з історії дошкільної педагогіки: навч. посіб./За заг. ред. Н.Борисової. – К.: Вища школа, 2004. – С.259-262.
11. Грінченко Б.Д. Дзвоник//Коваленко Є.І., Белкіна Н.І. Історія зарубіжної педагогіки. Хрестоматія: навч. посіб. / Заг. ред. Є.І.Коваленко. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – С.252-259.
12. Грінченко Б. Українська граматка до науки читання й писання//Коваленко Є.І., Белкіна Н.І. Історія зарубіжної педагогіки. Хрестоматія: навч. посіб./Заг. ред. Є.І.Коваленко. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – С.259-262.
13. Грушевський М.С. Про українську мову і українську школу/ М.С. Грушевський. – К.: Веселка. – 1991. – 48 с.
14. Державні документи про дитинство та дошкільну освіту//Коваленко Є.І.Белкіна Н.І. Історія зарубіжної педагогіки: Хрестоматія: навч. посіб./Заг.ред. Є.І.Коваленко. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – С.489-490.

15. Декролі О. Школа і виховання// Хрестоматія з історії дошкільної педагогіки: навч. посіб./За заг. ред. Н.Борисової. – К.: Вища школа, 2004. – С.129-131.
16. Дістервег А. Посібник для освіти німецькихчителів// Коваленко Є.І., Белкіна Н.І. Історія зарубіжної педагогіки. Хрестоматія: навч. посіб./ Заг.ред. Є.І. Коваленко. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – С. 360-423.
17. Духнович О. “Народна педагогія”//Історія української школи і педагогіки: Хрестоматія/ Уклад.: О.О.Любар; За ред. В.Г.Кременя. – К.: Знання. 2005. – С.189-194.
18. Дьюї Д. Моє педагогічне кредо с.440-449//Коваленко Є.І.Белкіна Н.І. Історія зарубіжної педагогіки: Хрестоматія: навч. посіб./Заг. ред. Є.І.Коваленко. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – С.440-449.
19. Запорожець О.В. Основи дошкільної педагогіки//Коваленко Є.І., Белкіна Н.І. Історія зарубіжної педагогіки. Хрестоматія: навч. посіб./ Заг. ред. Є.І.Коваленко. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 468-469.
20. Кампанелла Т. Місто сонця //Коваленко Є.І., Белкіна Н.І. Історія зарубіжної педагогіки. Хрестоматія: навч. посіб. /Заг. ред. Є.І.Коваленко. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – С.92-99.
21. Квінтіліан М.Ф. “Про виховання оратора”//Коваленко Є.І., Белкіна Н.І. Історія зарубіжної педагогіки. Хрестоматія: Навчальний посібник /Заг. ред. Є.І. Коваленко. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 48-57.
22. Кергомар П. Дошкільне виховання. Дитячі садки у Франції. //Хрестоматія з історії дошкільної педагогіки: навч. посіб./За заг. ред. Н. Борисової. – К.: Вища школа, 2004. – С.121-129.
23. Коменський Я.А. Велика дидактика. Розділ ХХУІІІ. Нарис (ідея) материнської школи //Коваленко Є.І., Белкіна Н.І. Історія зарубіжної педагогіки. Хрестоматія: Навчальний посібник / Заг. ред. Є.І.Коваленко. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – С.141-146.
24. Короткий нарис розвитку громадського дошкільного виховання в Україні(з 1991 р.) //Хрестоматія з історії дошкільної педагогіки: Навчальний посіб./За заг. ред.Н.Борисової. – К.: Вища школа, 2004. – С.486-489.
25. Корчак Я. Педагогічна публіцистика //Коваленко Є.І., Белкіна Н.І. Історія зарубіжної педагогіки. Хрестоматія: навч. посіб. Заг. ред. Є.І.Коваленко. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – С. 614-621.
26. Корчак Януш. Як любити дитину/Я.Корчак. Дитя людське: Вибрані твори/Упорядник С.Петровська. Пер. з пол. В.Каденка, О.Ірванця, К.Москальця. – 2-ге видання. – К.: Дух і література, 2012. – С.7-10.
27. Котирло В.К. Завтра в школу// Коваленко Є.І., Белкіна Н.І. Історія зарубіжної педагогіки. Хрестоматія: навч. посіб./ Заг. ред. Є.І.Коваленко. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – С. 477-483.
28. Котирло В.К. Розвиток вольової поведінки дошкільників //Коваленко Є.І., Белкіна Н.І. Історія зарубіжної педагогіки. Хрестоматія: навч. посіб./ Заг. ред. Є.І.Коваленко. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – С. 473-477.
29. Локк Дж. Думки про виховання //Коваленко Є.І., Белкіна Н.І. Історія зарубіжної педагогіки. Хрестоматія: навч. посіб./ Заг. ред. Є.І.Коваленко. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – С.186-201.

30. Лубенець Н.Д. Фребель і Монтессорі // Коваленко Є.І., Белкіна Н.І. Історія зарубіжної педагогіки. Хрестоматія: навч. посіб./ Заг.ред. Є.І.Коваленко. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – С.283-291.
31. Макаренко А. “Деякі висновки з мого педагогічного досвіду” //Історія української школи і педагогіки: Хрестоматія / Уклад.: О.О.Любар; За ред. В.Г.Кременя.– К.: Знання, 2005. – С.436-440.
32. Макаренко А. “Про батьківський авторитет”//Історія української школи і педагогіки: Хрестоматія/ Уклад.: О.О.Любар; За ред.. В.Г.Кременя. – К.: Знання. 2005.– С.440-445.
33. Монтень М. Досліди /Коваленко Є.І., Белкіна Н.І. Історія зарубіжної педагогіки. Хрестоматія: Навчальний посібник/ Заг.ред. Є.І.Коваленко. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – С.79-84.
34. Монтессорі М. Метод наукової педагогіки, застосований до дитячого виховання в “Будинках дитини” //Коваленко Є.І., Белкіна Н.І. Історія зарубіжної педагогіки. Хрестоматія: Навчальний посібник/ Заг.ред. Є.І.Коваленко. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – С.521-537.
35. Мор Т. Утопія // Коваленко Є.І., Белкіна Н.І. Історія зарубіжної педагогіки. Хрестоматія: навч. посіб./Заг.ред.Є.І.Коваленко. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – С.87-91.
36. Огієнко І. Українська культура. Коротка історія культурного життя українського народу / І.Огієнко. – К.: Наукова думка, 1991. – С.3-39.
37. Оуен Р. Уривки з педагогічних творів//Коваленко Є.І., Белкіна Н.І. Історія зарубіжної педагогіки. Хрестоматія: навч. посіб./ Заг. ред. Є.І. Коваленко. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – С.318-325.
38. Песталоцці Й. “Лінгард і Гертруда”//Коваленко Є.І., Белкіна Н.І. Історія зарубіжної педагогіки. Хрестоматія: навч. посіб./Заг.ред.Є.І. Коваленко. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – С122-125.
39. “Повчання дітям” Володимира Мономаха// Історія української школи і педагогіки: Хрестоматія/ Уклад.: О.О.Любар; За ред. В.Г.Кременя. – К.: Знання. 2005. – С.38-39.
40. Про дальше поліпшення суспільного дошкільного виховання і підготовку дітей до школи//Коваленко Є.І., Белкіна Н.І. Історія зарубіжної педагогіки. Хрестоматія: навч. посіб./Заг. ред. Є.І.Коваленко. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – С.484.
41. Про заходи по дальшому розвитку дитячих дошкільних закладів, поліпшенню виховання і медичного обслуговування дітей дошкільного віку// Довідник дошкільного працівника. – К.: Наукова думка, 1980. – С.17-20.
42. Протагор “Уривок про виховання дітей в Афінах”, “Дитячий садок”, “Про постійність ігор, танців і навичок у дітей”, “Гімнастичні вправи, обов’язкові для всіх хлопчиків і дівчаток” //Коваленко Є.І., Белкіна Н.І. Історія зарубіжної педагогіки. Хрестоматія: навч. посіб. /Заг. ред. Є.І.Коваленко.– К.: Центр навчальної літератури, 2006. – С.16-23.
43. Руссо Ж.Ж. “Еміль, або Про виховання”. Книга перша “Виховання немовлят”//Коваленко Є.І., Белкіна Н.І. Історія зарубіжної педагогіки. Хрестоматія: навч. посіб./Заг. ред. Є.І.Коваленко. – К.: Центр навчальної літератури, 2006.– С.209-221.

44. Русова С.Ф. Дошкільне виховання//Хрестоматія з історії дошкільної педагогіки: навч. посіб./За заг. ред. Н.Борисової. – К.: Вища школа, 2004. – С.262-276.
45. Русова С.Ф. У дитячому садку//Хрестоматія з історії дошкільної педагогіки: навч. посіб./За заг. ред. Н. Борисової. – К.: Вища школа, 2004. – С.276-283.
- 46.Сірополко С. Історія освіти в Україні / С.Сірополко. – К.: Наук. думка, 2001. – 912 с.
47. Сковорода Г.С. Вдячний Єродій //Історія української школи і педагогіки: Хрестоматія / Г.С. Сковорода; Упор. О.О.Любар. – К.: Знання, 2003. – С. 122-129.
48. Славинецький Єпіфаній “Громадянство звичаїв дитячих. Про ігри” // Історія української школи і педагогіки: Хрестоматія/ Уклад. О.О.Любар; За ред.. В.Г.Кременя.– К.: Знання. 2005. – С.86-89.
49. Статут львівської братської школи 1586. Порядок шкільний// Історія української школи і педагогіки: Хрестоматія/ Уклад.: О.О.Любар; За ред. В.Г.Кременя.– К.: Знання. 2005. –С.58-61.
50. Сухомлинський В.О. Серце віддаю дітям//Історія української школи і педагогіки: Хрестоматія/ Уклад.: О.О.Любар; За ред. В.Г.Кременя. – К.: Знання. 2005. –с.494-507.
51. Сухомлинський В.О. Як виховати справжню людину//Історія української школи і педагогіки: Хрестоматія/Уклад.: О.О.Любар; За ред. В.Г.Кременя. – К.: Знання, 2005 – С.512-514.
- 52.Тихеева Є.І. Сучасний дитячий садок. Його значення й обладнання//Коваленко Є.І., Белкіна Н.І. Історія зарубіжної педагогіки. Хрестоматія: навч. посіб./Заг. ред. Є.І.Коваленко. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – С.375-390.
53. Ушинський К.Д. “Про народність у громадському вихованні” //Історія української школи і педагогіки: Хрестоматія/ Уклад.: О.О.Любар; За ред.. В.Г.Кременя.– К.: Знання. 2005. – С.211-221.
54. Ушинський К.Д. “Рідне слово” //Історія української школи і педагогіки: Хрестоматія/ Уклад.: О.О.Любар; За ред. В.Г.Кременя. – К.: Знання. 2005. – С.230-237.
55. Шевченко Т. Буквар южнорусскій //Історія української школи і педагогіки: Хрестоматія/ Уклад.: О.О.Любар; За ред. В.Г.Кременя. – К.: Знання, 2005. – С.157-168.
56. Штейнер Р. Методика навчання і передумови виховання//Хрестоматія з історії дошкільної педагогіки: навч. посіб./За заг. ред. Н.Борисової. – К.: Вища школа, 2004. – С.144-148.
- 57 Фребель Ф. Дитячий садок//Хрестоматія з історії дошкільної педагогіки: навч. посіб./За заг. ред. Н.Борисової. – К.: Вища школа, 2004. – С.74-104.
58. Френе С. Нова французька школа //Коваленко Є.І., Белкіна Н.І. Історія зарубіжної педагогіки. Хрестоматія: навч. посіб. /Заг. ред. Є.І.Коваленко.– К.: Центр навчальної літератури, 2006. – С.138-144.

Навчальне видання

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ
З ДИСЦИПЛІНИ
“ІСТОРІЯ ДОШКІЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ”**

Підп. до друку 6.09.2016 р. Формат 60x84/16.
Папір офсетний. Гарнітура “Times New Roman”.
Ум. друк. арк. 5,6. Тираж 100 пр.

Видавець
ДВНЗ “Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника”
76018, м. Івано-Франківськ, вул. С. Бандери, 1
Тел. 73-13-08. E-mail: vdvcit@pu.if.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 2718 від 12.12.2006